ILMUB 1930. AASTA SEPTEMBRIST

REEDE 09.03.2018 • NR 9 • 0,95 EUROT

ÕPETAJATE LEHT

Kuidas me superettevõtteid käima tõmbasime

OSKA materjalide lugemine inspireeris õpilasi välja töötama õendusroboteid, loomade vaimse tervise kliinikut, keeleõppe vestlusrobotit, korduvkasutusega pabertaldrikuid, tankitehast jpms. **Lk 6**

MIS SAAB SOOME KEELEST TALLINNA ÜLIKOOLIS?

Samal ajal kui majandusmehed unistavad Tallinna–Helsingi tunnelist, kavatseb Tallinna ülikool jätta tudengid soome keele ja kultuuri bakalaureuseõppesse vastu võtmata. Mida arvavad olukorrast asjaosalised? **Lk 2–3**

TÄNA LEHES

EMAKEEL

Lk 7–11

Kui suur on ProgeTiigri käpajälg?

VIIE AASTA JOOKSUL ON PROGETIIGER JÕUDNUD OMA TEGEVUSEGA 85%-NI EESTI KOOLIDEST NING 44%-NI LASTEAEDADEST EHK 630 ÕPPEASUTUSENI.

RAIVO JUURAK

5. septembril 2012 jooksis maailma meediast läbi põrutav uudis, et Eestis õpivad juba 6–7-aastased lapsed programmeerimist. The Guardian küsis oma lugejatelt, kas Suurbritannia ei peaks Eestist eeskuju võtma (theguardian.com).

Selliseid kommentaare kutsus maailma meedias esile Eestis 2012. aastal käivitatud ProgeTiigri programm. Välismeedia reageeris muidugi üle, sest ProgeTiigri eesmärk ei olnud õpetada programmeerimist igale 6–7-aastasele Eesti lapsele. Tegelikult on vaid mõni üksik kool võtnud programmeerimise tunniplaani. Teisalt algas ProgeTiigriga siiski märkimisväärselt jõuline kampaania, millega on ette valmistatud suur hulk programmeerimisõpetajaid, avatud rohkesti programmeerimise ja robootika huviringe ning äratatud väga paljude õpilaste huvi programmeerimise ja robootika vastu.

2. märtsil korraldas HITSA Tallinnas konverentsi, kus vaadati üle, kui kaugele on ProgeTiigriga viie aasta jooksul jõutud ehk kui suure käpajälje on ProgeTiiger selle ajaga Eesti haridusmaastikule vajutanud.

Programmijuht **Kristi Rahn** märkis, et ProgeTiigri 200 koolitusel on osalenud kokku üle 4100 tegevõpetaja. Viie aasta jooksul on ProgeTiiger jõudnud 85%-ni Eesti koolidest ning 44%-ni lasteaedadest, kokku 630 õppeasutuseni. Viie aasta jooksul on programmis antud 446 koolile ja lasteaiale enam kui 830 000 euro eest seadmeid nii robootika, programmeerimise, 3D-modelleerimise kui ka multimeedia õpetamiseks.

Kõige kõvemini aplodeeriti ProgeTiigri konverentsil koolitajatele, kes on viie aasta jooksul nii paljudele kooli-õpetajatele programmeerimise alused selgeks teinud.

Oomipood tutvustas konverentsil oma uusi õppeotstarbelisi roboteid.

FOTOD: RAIVO JUURAK

PROGRAMMEERIMINE MUUDAB MÕTTEVIISI

Konverentsi esimese osa kõige põnevama ettekande pidas programmeerimisfirma Codeborne tegevjuht **Toomas Talts.** Ta tutvustas õpetajatele mõnevõrra ootamatuid põhimõtteid, millest programmeerimisfirmad oma tegevuses lähtuvad. Neil kehtivad üsnagi teistmoodi reeglid kui need, millega koolid on harjunud. Järgnevalt mõned väljavõtted Toomas Taltsi ettekandest, et koolid saaksid mõelda, missuguseid neist võiks kooliski rakendada. Näiteks paaristööd julgeks küll soovitada.

- Plaanist ei pea kramplikult kinni hoidma, sest igas plaanis on alati paratamatult vead sees. Kiire reageerimine muutustele on olulisem kui plaani jäik ellurakendamine.
- Võimalikult palju asju tuleb tegemata jätta. Mida programmeerija saab tegemata jätta, selle ta tegemata ka jätab, sest mõnigi kiiruga tehtud asi võib osutuda aegunuks, ülearuseks jne.
- Tähtsad otsused tuleb teha viimasel hetkel. Mida hiljem otsus tehakse, seda rohkem on värsket infot, millega peab arvestama. Otsustamise edasi lükkamine pole venitamine.
- Tohutuid analüüse pole enne töö algust vaja teha, sest olukord võib väga palju muutuda. Hakake oma tööd otsast tegema ja tegemise käigus selgub, mida on vaja veel teha ja juurde õppida.
- Tehke paaristööd. Programmeerimine kahekesi ühe ekraani ees annab palju parema tulemuse.

TÄNUSÕNAD ÕPETAJATELE

Konverentsi teises osas öeldi tänusõnu programmeerimis- ja robootikaõpetajatele. Praeguseks on Eestis 260 õpetajat, kes valdavad programmeerimist väga heal tasemel, 60 õpetajat on tipptasemel. ProgeTiigri oluliseks saavutuseks peeti seda, et maakondadesse on suudetud luua haridustehnoloogide ja õpetajate võrgustikud, mis haaravad jõudumööda kaasa koole, kus pole seni veel programmeerimise õpetamiseni jõutud. ProgeTiigri ambitsioonikas eesmärk on, et aastal 2020 tegeleks 90% Eesti koolidest ja 60% lasteaedadest programmeerimise või robootikaga.

Probleemidest rääkides märgiti, et puudu on veel süsteemsetest digitaalsetest õppematerjalidest. Selle lünga täitmiseks on valmimas digiõpikud I ja II kooliastmele. Eelolevast sügisest saab neid kasutama hakata. Sellega on loodud eeldus digioskuste süsteemseks arendamiseks igas koolis.

ProgeTiigri programm on pälvinud rahvusvahelise tunnustuse: 2016. aastal valis Euroopa Komisjon ProgeTiigri parimate digioskusi arendavate projektide hulka Euroopas. ProgeTiiger pakub endiselt suurt huvi Eestit külastavatele välisdelegatsioonidele. Eesti kogemusega tullakse tutvuma nii Euroopast kui ka Aasiast.

MIS KONVERENTSILT VEEL MEELDE JÄI

Konverentsil esinesid sõnavõttudega mitmed ProgeTiigris kaasa löövad õpetajad. Järgnevalt mõned väljavõtted nende mõtetest.

- Programmeerimine on puhas MÕK, kusjuures MÕK koosneb sõnadest Me Õpime Kõike.
- Õpetaja peab olema laisk ja laskma õpilastel enda eest kõik ära teha.
- Õpetaja peab laskma õpilastel ennast õpetada.
- Kõige parem on, kui õpilased mõtlevad ise programmeerimise ülesandeid välja.
- Õpetaja ei ole klassi ees, vaid käib ühe iseseisvalt tegutseva rühma juurest teise juurde.
- Viga on hea – see paneb lapsed uusi lahendusi otsima, probleemi lahendama.
- Liikuvaid asju on õpilastel palju põnevam ehitada, kui vaikselt õpetajat kuulata.
- ProgeTiigri õpetaja ja õpilased on loojad, mitte tarbijad.
- Ozobot on nii väike robot, et seda suudab iga õpetaja programmeerida.
- Tee kakskümmend projekti. Kui sellest viis ebaõnnestub, on see väike asi.
- Tehke programmeerimise lahtisi tunde. Näidake oma kolleegidele, kui lihtne on programmeerida ja kui väga see õpilastele meeldib.
- Võtke klassiekskursioonile kõik oma kooli robotid kaasa, külastage ekskursioonil koole ja pidage seal robotite turniire (sõpruskohtumised).
- Võtke e-Twinningus teemaks programmeerimine ja programmeerige koos teiste maade õpetajate ja lastega.
- Õpilased usuvad, et tulevikus on õpetajal selline peapael, millelt õpilased saavad tema mõtteid lugeda.

Kas paneme Soome silla tugevuse proovile?

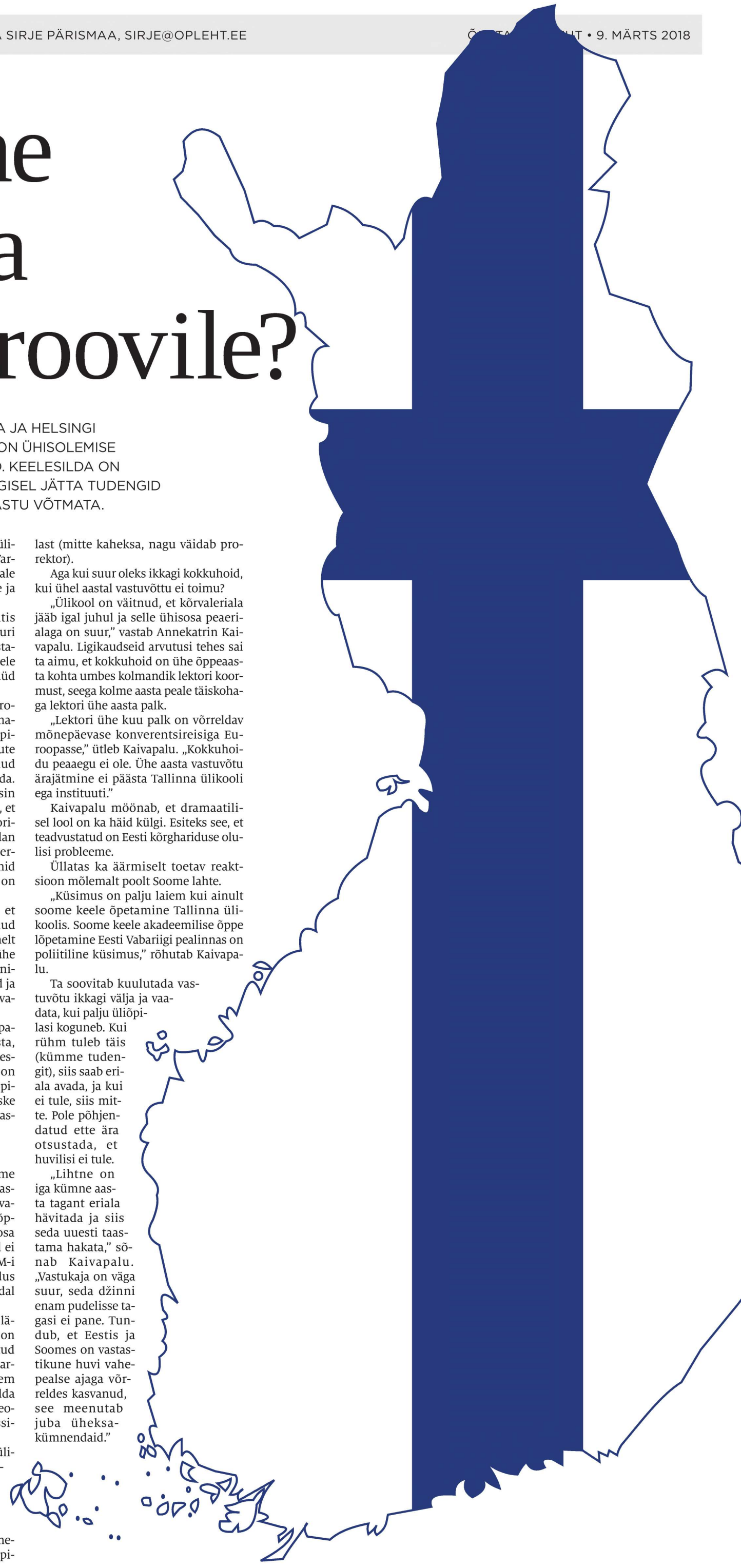

VISIONÄÄRID JA MAJANDUSMEHED UNISTAVAD TALLINNA JA HELSINGI VAHELISEST TUNNELIST JA HÜPERLUUBIST. SOOME SILD ON ÜHISOLEMISE SÜMBOLINA MÕLEMA HÕIMURAHVA MÄLLU TALLETUNUD. KEELESILDA ON TEKKIMAS AGA MÕRA: TALLINNA ÜLIKOOL KAVATSEB SÜGISEL JÄTTA TUDENGID SOOME KEELE JA KULTUURI BAKALAUREUSEÕPPESSE VASTU VÕTMATA.

SIRJE PÄRISMAA

Soome keele lektor Maria-Magdalena Jürvetson kaitses 2015. aastal doktoritööd soome keele naermisverbidest. Täna pole ta tuju aga sugugi naerune. Just Jürvetson kuulis pärast iseseisvuspäeva pidulikku aktust esimesena, et uuel õppeaastal soome keele ja kultuuri bakalaureuseõppesse tudengeid vastu ei võeta. Põhjenduseks tõi juhtkond nii vajaduse kulusid kokku hoida, üliõpilaste väikese arvu, senise õppe vähese vastavuse ühiskonna vajadustele kui ka napi teadustegevuse.

Jürvetson on ainus põhikohaga kohalik lektor, kes annab mitut kursust. Peale tema on ametis veel külalislektor (töötasu maksab talle suures osas Soome riik ja tal pole teadustöö kohustust), veerand kohaga dotsent ja käsunduslepinguga töötav õpetaja.

„Oleme säästueriala, meie pealt hoitakse nagunii kokku, seega ei saa öelda, et ülikoolil oleks meid kulukas pidada," sõnab Jürvetson.

Erialal on olnud ka paremad ajad. Soome keelt hakati peaerialana õpetama 1991. aastal (nõukogude ajal õppisid soome keelt kohustusliku ainena kõik eesti filoloogid). Toona kuuluti Põhjamaade filoloogia osakonna alla ja eksisteeris ka läänemeresoome keelte professuur. Tudengid jooksid tormi, neljakümnesed õpperühmad tuli kaheks jagada.

„Edasi juhtus meiega nagu Bütsantsiga – üleval pool tundus, et elame liiga jõukalt, meid finantseeris Soome riik, tekkis vimm," sõnab Jürvetson.

Bologna protsessi käigus jäigi soome keele ja kultuuri õpe alles ainult bakalaureuseastmes, lisaks moodulid lingvistika ja kirjandusteaduse magistrikavades.

PROFESSUURI EI TULNUDKI

2006. aastal Põhjamaade filoloogia osakond ja läänemeresoome keelte õppetool kaotati ning õppejõude koondati. Dotsent Annekatrin Kaivapalu juhtimisel loodi uus õppekava.

„Veel mõne aasta eest lubati meile professuuri, mis tähendanuks täiendavat ressurssi ja teadustegevuse elavnemist," lausub Maria-Magdalena Jürvetson. „Elasime lootuses, et kõik hakkab ülesmäge minema."

Ülikooli struktuurireformi käigus sai soome keelest ja kultuurist aga üks kuuest peaerialast Lääne-Euroopa keelte ja kultuuride bakalaureusekavas (sinna kuuluvad veel inglise, saksa, prantsuse, hispaania, itaalia keel).

Miks just soome keelega nii tehakse, küsib Jürvetson. Ja annab ka vastuse: ülikooli suund on rahvusvahelistuda, suurendada välistudengite arvu ning avada ingliskeelseid õppekavasid. Need toovad raha sisse. Ta osutab ka kahe ülikooli kokkuleppele, mille kohaselt Tartu ülikool keskendub fennougristikale ning Tallinna ülikool Aasia keeltele ja kultuuridele.

Annekatrin Kaivapalu, kes juhtis üksteist aastat soome keele ja kultuuri eriala, ei jõudnudki professuuri taastamist ära oodata, kuigi teistele erialadele neid aastate jooksul loodi. Ta on nüüd hoopis Turu ülikooli professor.

„Kõik väsivad lõpuks," tõdeb professor Kaivapalu. „Tööõhkkond humanitaarteaduste instituudis pole inspireeriv, kuigi Lääne-Euroopa uuringute akadeemilise suuna juht on püüdnud soome keele ja kultuuri eriala toetada. Praegu naudin Turus töötamist. Jätsin veerand kohta Tallinna ülikooli alles, et õppekava praegu juhtivale välislektorile poleks üleminek nii järsk. Juhendan väitekirju, juhin eesti õppijakeele tervikkäsitluse projekti ja publikatsioonid lähevad kirja ka TLÜ-le. Turu ülikool on sellega nõustunud."

Annekatrin Kaivapalu imestab, et enne kui senat muutuse on jõudnud kinnitada, oli sisseastumise kodulehelt eriala juba ära võetud. Temaga kui ühe soome keele õppejõuga pole aga senini keegi ametlikult ühendust võtnud ja ta on kuulnud uudiseid vaid teiste vahendusel.

Eriala pikalt juhtinuna on Kaivapalul mitmeid küsimusi. Ta ei mõista, miks võtab ülikool aja maha ja katkestab vastuvõtu nüüd, mil õppekava on alles teist aastat käigus. Esimesed õppijad alustasid 2016. aasta sügisel, raske on anda hinnangut, enne kui kolm aastat on läbitud.

OOTAME VEEL

„Küsimus on seegi, miks just soome keele puhul peab vaatama, kuidas vastata paremini ühiskonna ja tööturu vajadustele," jätkab Kaivapalu. „Uut õppekava tehes mõtlesime just selle osa eriti pingsalt läbi. Me tegelikult veel ei tea, kuidas uus õppekava toimib. HTM-i analüüsi kohaselt on tööturul vajadus soome keele oskajate järele kolmandal kohal inglise ja vene keele järel.

Alles pärast ühe õppekavatsükli läbimist on mõtet analüüsida, kuidas on olukord kõikide õppekavas esindatud keelte õpetamisega. Kõigi seis, välja arvatud inglise keele, on enam-vähem samasugune, ükski keel ei saa kiidelda üliõpilaste suure arvuga. See pole seotud ülikooliga, vaid muude protsessidega."

Esimesel aastal oli soome keele üliõpilasi ainult kuus. Kaivapalu oletab, et väike arv oli tingitud ka asjaolust, et noored ei osanud soome keelt Lääne-Euroopa keelte hulgast otsida – enne oli soome keel olnud ju iseseisev õppekava. Praegusel esimesel kursusel õpib juba kolmteist üliõpilast (mitte kaheksa, nagu väidab prorektor).

Aga kui suur oleks ikkagi kokkuhoid, kui ühel aastal vastuvõttu ei toimu?

„Ülikool on väitnud, et kõrvaleriala jääb igal juhul ja selle ühisosa peaerialaga on suur," vastab Annekatrin Kaivapalu. Ligikaudseid arvutusi tehes sai ta aimu, et kokkuhoid on ühe õppeaasta kohta umbes kolmandik lektori koormust, seega kolme aasta peale täiskohaga lektori ühe aasta palk.

„Lektori ühe kuu palk on võrreldav mõnepäevase konverentsireisiga Euroopasse," ütleb Kaivapalu. „Kokkuhoidu peaaegu ei ole. Ühe aasta vastuvõtu ärajätmine ei päästa Tallinna ülikooli ega instituuti."

Kaivapalu möönab, et dramaatilisel lool on ka häid külgi. Esiteks see, et teadvustatud on Eesti kõrghariduse olulisi probleeme.

Üllatas ka äärmiselt toetav reaktsioon mõlemalt poolt Soome lahte.

„Küsimus on palju laiem kui ainult soome keele õpetamine Tallinna ülikoolis. Soome keele akadeemilise õppe lõpetamine Eesti Vabariigi pealinnas on poliitiline küsimus," rõhutab Kaivapalu.

Ta soovitab kuulutada vastuvõtu ikkagi välja ja vaadata, kui palju üliõpilasi koguneb. Kui rühm tuleb täis (kümme tudengit), siis saab eriala avada, ja kui ei tule, siis mitte. Pole põhjendatud ette ära otsustada, et huvilisi ei tule.

„Lihtne on iga kümne aasta tagant eriala hävitada ja siis seda uuesti taastama hakata," sõnab Kaivapalu. „Vastukaja on väga suur, seda džinni enam pudelisse tagasi ei pane. Tundub, et Eestis ja Soomes on vastastikune huvi vahepealse ajaga võrreldes kasvanud, see meenutab juba üheksakümnendaid."

Piketi asemel läbirääkimised

SOOME KEELE HUVILISTE ARV KASVAB NII ÜLDHARIDUS- KUI KA KEELTEKOOLIDES. ÕPETAJAID, ERITI NOOREMAID, AGA NAPIB JA NII TULEB PALJUDEL ANDA ÜLE 45 TUNNI NÄDALAS. KUULDES TALLINNA ÜLIKOOLI KAVATSUSEST JÄTTA SÜGISEL SOOME KEELE JA KULTUURI BAKALAUREUSETUDENGID VASTU VÕTMATA, PLAANIS EESTI SOOME KEELE ÕPETAJATE SELTS ESIMESE HOOGA MEELEAVALDUST. SIIS AGA OTSUSTATI ESMALT ÜLIKOOLI JUHTIDEGA ÜHISE LAUA TAHA ISTUDA.

Eelmisel reedel, 2. märtsil käisidki seltsi juhatuse esinaine Karola Velberg ning liikmed Kristel Kotta, Piret Meresma ja Ilona Säälik vestlemas õppeprorektor Priit Reiska, humanitaarteaduste instituudi direktori Tõnu Viigi ja Lääne-Euroopa uuringute akadeemilise suuna juhi Daniele Monticelliga.

„Tegime ülikoolile oma ettepanekud, pakkusime abi erialaspetsialistide otsimisel ja koostööd lahenduste leidmiseks," rääkis Karola Velberg.

Soome keele õpetajate selts soovib, et soome keele õpe jätkuks peaerialana.

Ülikooliõpet on vaja, et saaksime juurde kvalifitseeritud keelespetsialiste: õpetajaid, pädevaid tõlke ja keeleuurijaid, kes on võimelised innustama bakalaureuseõppe tudengeid magistriastmes edasi õpetajateks õppima. Õpetuse vähenemine ülikooli tasandil tekitab palju probleeme. Veelgi raskemaks läheb soome keele õpetajate järelkasvu tagamine olukorras, kus töökoormus kasvab.

„Soome keele õpetamise osakaal Eesti haridusmaastikul on kasvanud aastast aastasse," märkis Karola Velberg. Peale riiklike õppekavade reformi 2010. aastal avanes võimalus õpetada soome keelt B-keelena – HTM-i andmeil tehakse seda praegu juba 12 kooli põhikooliastmes. Soome keele kui C-keele õpetamise traditsioon on pikem ning praegu on see võimalik rohkem kui 20 koolis. Soome keelt õpitakse ka valikainena. Haridussilma andmeil õpib sel õppeaastal soome keelt meie koolides 1114 õpilast.

„Kõige hõivatumad soome keele õpetajad annavad üle 45 kontakttunni nädalas," sõnas Velberg. „Hiljutine saavutus on soome keele riikliku tasemetesti (YKI-testi) sooritusvõimaluse toomine Eestisse, mis suurendab õpihuvi. Kesktaseme testi võib sooritada gümnaasiumi koolieksamina. Gümnasistide seas kogub soome keele õpe populaarsust, sest mitmekesistab õpi- ja tööväljavaateid välismaal. B-keele õpe on aga kasvulava ülikooliõppeks, kui kvaliteetne soome keele õpetus Eestis jätkub."

Eesti soome keele õpetajate seltsi juhatuse liikmed: vasakult Piret Meresma, Ilona Säälik, Karola Velberg ja Kristel Kotta pärast kohtumist Tallinna ülikooli juhtidega. FOTO: ERAKOGU

Äripartnerlus Soome firmadega tingib vajaduse soome keele koolitajate järele ka ettevõtetes, kes tellivad keeltekoolidelt erialakeele kursusi. Teenindussektoris läheb jätkuvalt vaja soome keele oskajaid ja keeleoskus peab paranema, et vastata Soome klientide ootustele. Kuidas tõsta harrastaja tasemel keelekasutajate soome keele oskust, kui nõudlus keeleoskuse järele tööturul kasvab, aga noorema põlvkonna spetsialiseerunud õpetajatest on puudus?

Ja veel – harrastaja tasemel keeleõpet on seltsi hinnangul vaja ka selleks, et kaitsta kahe hõimurahva läbikäimist kolmanda keele pealetungi eest, mida tingib globaliseerumine ja inglise keele populaarsus.

„Mõistame Tallinna ülikooli argumente, mis tingivad aastase pausi üliõpilaste vastuvõtus soome keele erialale, ja leppisime kokku edaspidises koostöös. Ülikooli seisukoht on, et meie eesmärgid kattuvad 100%," vahendas Karola Velberg. „Tähtis on, et selts saab otsuste tegemisel kaasa rääkida. Näeme Tallinna ülikooli olulise partnerina, kelle abil leevendada akadeemiliste soome keele õpetajate puudust. Pakkusime oma lahendusi, kuidas selts saaks panustada, et innustada noori soome keelt õppima. Oleme veendunud, et soome keele õpetajate koolitamise pearõhk peab jääma Eestisse, kuigi Helsingi ahvatlused on lähedal ja ilmselt paljudele huvilistele ka üha kättesaadavamad. Õpetajakoolitus peab olema kvaliteetne ja tagama õpetajate järjepideva ning piisava pealekasvu."

Algselt mõttes mõlkunud meeleavaldus jääb praegu ära ja selts jääb äraootavale positsioonile.

„Me ei ole liiga leebed, aga ei näe põhjust ka tühja võidelda," sõnas Velberg. „Oleme oma positsiooni teatavaks teinud. Asjad ei käi üleöö. Ülikool polnud asjaosalistega piisavalt suhelnud ega taustaga kuigi hästi kursis. Neil oli ettekujutus, et nad koolitavad valdavalt Tallinkile inimesi. Õpetajakoolitusse on vaja suunata senisest rohkem inimesi, aga seda ei tehta."

Seltsi juhatus on pidanud soome keele õppe tuleviku teemal nõu oma heade partnerite, Soome Instituudi ja Soome suursaatkonnaga ning Tallinna ja Tartu ülikooli erialaspetsialistidega. On loodud ülevaade soome keele õpetuse praegusest olukorrast.

Seltsi seisukohalt on hea, et soome keele õpetuse teema ülikoolis on liikmed üles äratanud, rahvas on aktiveerunud ning oma toetusest on märku andnud needki, kes seni vaikinud.

„Loodame edasi minna, töötame välja oma lahenduskava," ütles Karola Velberg. Järgmine kohtumine leiab aset aprillis Tallinna ülikooli korraldatavas laiendatud ümarlauas.

Soome Instituudi juhataja Anu Laitila: „Vajame rohkem nii õpetajaid kui ka tõlke"

„Reedel kohtusime koos Soome suursaadiku Kristi Narineniga Tallinna ülikooli juhtkonnaga, et paremini tervikpilti mõista ja kuulda ülikooli seisukohti. Samuti tahtsime väljendada oma muret soome keele õpetajate järelkasvu pärast. Kahjuks on meediakajastusest jäänud mulje, otsekui lõppeks soome keele õpetamine täielikult – tegelikult jätkub see Tallinna ülikoolis kõrvalerialana.

Kohtumine oli konstruktiivne ja muu hulgas tulid jutuks mitmed konkreetsed uuendused, millega muutuks meie koostöö tulevikus veel palju tihedamaks. Tallinna ülikool töötab praegu välja uut süsteemi, mis aitaks vähendada aineõpetajate, sh soome keele õpetajate nappust. Koostööd tehakse nii Soome kui ka Eesti haridusministeeriumi ning haridusega seotud ametitega.

Meie suur tulevikuväljakutse on suurendada huvi soome keele õppimise vastu. Lisaks õpetajatele vajame rohkem ka soome keele tõlke. Mõlemad on praktilised ametid, mistõttu soovitakse lisada magistritaseme õppekavadesse rohkem pedagoogilisi ja tõlkimisalaseid aineid."

TLÜ juhtkond: „Võtame aja maha"

TLÜ õppeprorektor Priit Reiska ja humanitaarteaduste instituudi direktor Tõnu Viik:

„Tallinna ülikool otsustas sellel sügisel mitte avada vastuvõttu soome keele ja kultuuri peaerialale. See ei tähenda eriala sulgemist ega keeleõppe lõpetamist. Me ei kahtle, et TLÜ-s saab üliõpilaste hulgas populaarset soome keelt õppida ka tulevikus. Võtame lihtsalt aja maha, et arutada asjaosalistega, kuidas peaks soome keele õpe olema korraldatud ning millisele sihtgrupile täpselt suunatud.

Küsimus on selles, kas õpetada soome keelt pea- või kõrvalerialana, ning kui peaerialana, siis millistele õpiväljunditele peaksime keskenduma, et tagada kvaliteetne õpe ning lõpetanuile head võimalused tööturul."

Vastab TLÜ humanitaarteaduste instituudi direktor Tõnu Viik:

Uuendatud õppekava järgi vastu võetud esimesed tudengid on praegu teisel kursusel. Nüüd tahetakse teha paus, et arutleda, kuidas minna edasi ja ühiskonna ootustele paremini vastata. Miks ei tehtud neid arutelusid õppekavu kokku pannes?

„Arutelud toimusid ka õppekavasid kokku pannes. Sellel ajal otsustati jätkata peaerialana. Meie soome keele ja kultuuri õppejõudude koosseis oli siis aga teistsugune. Nüüd on meil kaks lektorit, veerandkoormusega dotsent ja üks tunnitasuline õppejõud kogu eriala kohta. On ilmne, et nad on ülekoormatud, neist ei jätku kõrgel tasemel akadeemilise hariduse andmiseks."

Kas ülejäänud keeli Lääne-Euroopa keelte ja kultuuride bakalaureusekavas ei pea üle vaatama?

„Seirame õppetegevust pidevalt, ka õppekavades tehakse muudatusi kogu

aeg. Need sõltuvad ühiskonna vajaduste muutumisest ja meie võimalustest, meie teadustöö teemadest, üliõpilaste ja välishindajate tagasisidest, õppejõudude koosseisu muutustest jne."

Milline on juhtkonna seisukoht: kas soome keelt peaks õpetama pea- või kõrvalerialana?

„Ülikooli juhtkond tegi otsuse võtta aeg maha, et teiste hulgas ka selles küsimuses selgusele jõuda. Oma seisukoha kujundame läbirääkimiste tulemusena sügiseks."

Õppejõud avaldavad imestust, et küsimusi kõigepealt nendega läbi ei arutatud.

„Neli põhjust, miks otsustasime sel sügisel tudengeid mitte vastu võtta, on kõige laiemalt öeldes raha, teadusliku kompetentsuse ja üliõpilaste huvi nappus ning praeguse õppe mittevastavus ühiskonna vajadusele. Ühtegi neist neljast põhjusest ei oleks saanud olematuks muuta eriala õppejõududega aru pidades. Eriala õppejõudusid informeerisime tehtud otsusest aga esimesena – nagu see peabki olema."

Kui suur tuleb kokkuhoid, kui ühel aastal tudengeid vastu ei võeta?

„Vastuvõtu mitteavamine ühel aastal olulist rahalist kokkuhoidu ei anna, kui sellega ei kaasne ümberkorraldused tulevikus. Millised peaksid need olema – seda hakkame nüüd arutama."

Tudengid oma õpingutest

LAURA SAARE
soome keele ja kultuuri
II kursuse üliõpilane

Esimest korda TLÜ plaanist kuuldes tundsin suurt hämmingut. Tegemist on siiski naaberriigi keelega, meil on Soomega olnud pikaajalised väga lähedased suhted ning tihe koostöö. Oleme korraldanud Soome saja aasta juubeli auks pidustusi ja muid ettevõtmisi ning nemad on samamoodi Eesti 100. sünnipäeva tähistanud. Küll edastati ilmateade eesti keeles, Sauli Niinistö luges eesti keeles „Tõde ja õigust" jpm. Eesti ja Soome koostööd on olnud imeline ja uhke tunne vaadata ning ise sellest osa saada. Ja järsku selline uudis – üllatus missugune!

Mina valisin TÜ asemel TLÜ, sest see kool asub minu kodulinnas ja Tallinna ülikool on olnud minu silmis plaan A. Pääsesin otse ülikooli tänu soome keele olümpiaadil 3. koha saavutamisega. Otsepääs vihjas eelkõige Tartu ülikoolile, kuid lähemal otsingul selgus, et sama tingimus kehtib Tallinna ülikoolis. Uurisin siis õppekavu lähemalt ning leidsin, et TLÜ tundub põhjalikum ja sümpaatsem. TÜ soome-ugri keeleteadused tundusid käsitlevat soome keelt põgusamalt ja keskenduvat rohkem üldisele soome-ugri keelkonnale. TLÜ-s aga paistis õppekava keskenduvat just soome teaduslikule keelele ja kultuurile.

Oma õpingutes olen eriti rahul sellega, milliseid aineid on õppekava seni ette näinud, ja neid õpetavate õppejõududega. Oleme võtnud läbi teoreetilisi aineid, nagu foneetika, morfoloogia, sõnaõpetus, liikudes edasi lausete moodustamiseni ning lõpetades keeleüksuste tähenduste ja nende muutumise uurimisega. Teooriale on praktika lisandunud just keeletaseme tundides, kus teoreetilisi mõisteid tihti ette tuleb. Samuti on aineid, kus käsitleme Soome kultuuri ja ajalugu puudutavaid teemasid.

KEIRI TIIGISTE
soome keele ja kultuuri
I kursuse üliõpilane

Kurb on, et meie toreda naaberriigi kultuuri ja keele õppimine on ühtäkki ebaoluline. Tallinna ülikool on algusest peale olnud tugeva keelesuunitlusega kool ning on fakt, et Aasia keeled ja muud Euroopa keeled, mida Eestis võib-olla nii palju vaja polegi, saavad rohkem toetust.

Et ma ei ole absoluutselt Tartu inimene, sobis Tallinna ülikool mulle keele õppimiseks paremini, eriti arvestades asjaolu, et seda on siin nii kaua tehtud.

Ajakirjanduses mainitud faktiga, et soome keele huvilisi on vähe ning esmakursusel õpib vaid kaheksa inimest, ei ole ma kuidagi nõus. Keelt peakski õppima võimalikult väikestes gruppides, et tagada õppe individuaalsus ja lektorile võimalus arendada oma õpilasi personaalselt. Arvan, et just väikesed rühmad ja vähene huvi selle keele vastu aitab kasvatada oma ala spetsialiste ja keeleteadlasi. Olen rahul, et saan õppida seda, mida soovin, ja tahaksin, et teisedki soome keele huvilised saaksid seda tulevatel aastatel teha.

ANNIKA POLDRE
Õpetajate Leht

Iga noor on kulla hinnaga

Statistika järgi oli 2016. aastal Eestis üle 200 000 tööealise inimese, kellel puudus erialane kvalifikatsioon. Pole saladus, et ettevõtete üha suuremaks arengupiduriks peetakse väljaõppinud tööjõu puudust.

18. mail 2017 arutas riigikogu kutsehariduse olukorda ja arengusuundi. Haridus- ja teadusminister Mailis Reps tunnistas toona oma sõnavõtus, et kutseõppeasutustesse õppima asuvate põhikooliõpilaste osakaal pole aastate jooksul suurenenud. Vaid 26% põhikooli- ja 10% gümnaasiumilõpetajatest otsustab kohe oma õpingut kutsekoolis jätkata. Et need protsendid suureneksid, pidas minister vajalikuks, et põhikoolis tutvustataks senisest rohkem tööeluga seotud õppimisvõimalusi ja kutsekoole ning teavitataks noori sellest, et heal tasemel kutsekeskharidus loob eduka aluse õppimiseks rakenduskõrgkoolis või ülikoolis.

Eesti kutseõppe edendamise ühingu juhatuse esimees Tarmo Loodus pani ette seadustada inimestele kohustus omandada 25. eluaastaks kutse. Inimvara väärtustamise seisukohast olekski see õige – siis oleks igaühel, kes parajasti tööta, mingi oskus, mille järgi enesele sobivat rakendust otsida. Aga teisalt: meie riigi üliliberaalne poliitika on kodanike arusaamadele oma mõju avaldanud. Kujutan ette, kuidas tõuseks trots sellise seaduse vastu, mõni võiks liigitada selle inimõiguste vastaseks. Kohustus omandada elukutse võib tunduda nõukaaja naasmisena. Meenub president Kersti Kaljulaidi Eesti Vabariigi juubelipäeval öeldud mõte, et „riik ei peaks käskude ja keeldudega ühiskonda suunama".

Eesti katuse- ja fassaadimeistrite liidu juhatuse liige Peeter Kärp kirjutas meie lehes aasta tagasi, et loomulik hariduskäik võiks olla selline, kus õpilane läheb pärast põhikooli lõpetamist kutsekooli konkreetset eriala omandama, pärast lõpetamist õpiksid andekamad ja motiveeritumad sama eriala edasi kõrgkoolis. Ka see ettepanek on jumekas. Kuna kutseharidust on pikalt reformitud, siis ehk nüüd vastavad õpetatavad ametid tööjõuvajadusele. Ja kui nii on, siis ei peaks olema mingit põhjust, miks põhikoolilõpetaja peaks ripakile jääma.

Riigi suurim mure on ministri sõnul need 3% õpilastest, kes põhikooli järel ei jätka õpinguid või kutsekooli astudes ei oska veel kaalutletult valida ja katkestavad õpingud esimese poolaasta jooksul. Neid õpilasi peab tulevikus oluliselt rohkem toetama, arvas minister. Kuidas küll ja kes peaks seda tegema?

STANFORDI SÕNUMID

Margus Pedaste

Rubriigis „Stanfordi sõnumid" tutvustab USA-s Stanfordi ülikoolis külalisteadlasena töötav prof Margus Pedaste Eesti õpetajatele Stanfordi haridusteadlaste ja ülikooli külastavate teadlaste töid ja tegemisi.

Kuidas õpetajad õpivad?

Kahe nädala eest viitasin sellele, et õpetajad peaksid ümber mõtestama, mida ja kuidas õpetada. Selleks on aga vaja mõista, kuidas õpetajad õpivad ja millistest teguritest oleneb õpetaja tegutsemispraktikate muutumine.

TALIS-e uuringu tulemustest teame, et Eesti õpetajate hoiakud on igati nüüdisaegsed, aga töö õpilastega kahjuks mitte alati. Seega on mõistlik otsida selgitusi teadusmaailmast. Õpetajate õppimisele tuginevate koolireformidega on sügavuti tegelnud Stanfordi ülikooli emeriitprofessor Lee Shulman, kelle juured on muide päris Eesti lähedal: tema ema on Leedust ja isa Poolast.

Lee Shulmanil on kaks väga palju viidatud teadusartiklit 1980-ndatest. Ajakirjas Educational Researcher avaldas ta 1986. aastal artikli „Those who understand: knowledge growth in teaching" („Need, kes mõistavad: õpetamisalaste teadmiste kasv"), milles eristas aineteadmisi (*content knowledge*), didaktilisi teadmisi (*pedagogical content knowledge*) ja õppekavateadmisi (*curricular knowledge*) kontrastiks tekkima hakanud situatsioonile, kus õpetajakoolituses hakati liialt keskenduma aineteadmistest lahus vaadeldavatele pedagoogilistele teadmistele. Aasta hiljem ilmus temalt väljaandes Harvard Educational Review artikkel „Knowledge and teaching: foundations of the new reform" („Teadmised ja õpetamine: uue reformi alused"), milles ta rõhutab samuti didaktiliste teadmiste olulisust kõigi teiste, sh pedagoogiliste, õppijate ja grupiprotsesside kohta käivate ja muude teadmiste kõrval. Võib öelda, et need mõtted on olnud mõnikord teadvustamata õpetajakoolituse alus viimastel aastakümnetel ka Eestis, kuid ometi võib näiteks TALIS-e põhjal öelda, et soovitud muutusi pole õnnestunud saavutada.

Ühe võimaliku selgitava mudeli avaldas Lee Shulman 2004. aastal ajakirjas Journal of Curriculum Studies. Sellest tahangi täna lähemalt rääkida, sest need üle kümne aasta vanad ideed tunduvad olulised ka praegu, kui uuendame Eestis õpetajate kutsestandardeid ja käivitame õpikogukondi, et leida tõhusaid viise nüüdisaegse õpikäsituse rakendamiseks. Shulmani artikli pealkiri on „Kuidas ja mida õpetajad õpivad: üleminekuperspektiiv" („How and what teachers learn: a shifting perspective"). Minu jaoks on artikli põhisõnum, et muutuste saavutamiseks on vaja tegutseda kolmel tasandil: indiviidi, kogukonna ja poliitilisel tasandil.

Lee S. Shulman oma kabinetis. FOTO: ERAKOGU

Indiviidi tasandil peab igal õpetajal olema õpetamisvisioon (mida ja kuidas õpetada), tahtmine õpetada (motivatsioon), teadmised ja oskused õpetamiseks (sh võimekus oskusi rakendada), refleksioonioskused õpetamiskogemusest õppimiseks ja kogukondlikkus (valmidus tegutseda professionaalses kogukonnas aktiivse liikmena). Kui õpetajal need on, siis on loodud eeldused heaks õpetajaks saamiseks. Eeldusteta realiseerumiseks on aga vaja, et õpetaja ümber oleksid teised õpetajad, kellel on sarnane õpetamisvisioon, kes tunnevad samamoodi motivatsiooni neid samu õpilasi õpetada, aga ka motivatsiooni oma kolleegi toetada, kes jagavad oma teadmisi ja oskusi, et saaks tekkida jagatud teadmiste ja oskuste baas, millele tuginevalt reflekteerida rühmas üksteise kogemusi. Teisisõnu on vaja õpikogukonda. Kuid isegi sellest ei piisa haridusreformide õnnestumiseks. Õpetajad ja nende kogukonnad jäävad hätta, kui puudub poliitilise tasandi tugi. See tähendab Eesti kontekstis, et nii kooli, koolipidaja kui ka riigi tasandil tuleb tagada uuendusteks vajalikud ressursid: mentorlus, enesetäiendamise võimalused, õppekavamuudatused ja õppematerjalid, hindamismudelid, abipersonal, tehnilised vahendid, sobivad ruumid jne. Shulman ise jagab need nelja kategooriasse: moraalne kapital, riskikapital, õppekavakapital ja tehniline kapital. Mulle tundub, et oleme tegelenud küll kahe viimasega, aga kaks esimest on jäänud mõneti tähelepanu alt välja – peame enam mõtlema, kuidas toetada muudatusi nii moraalselt kui ka rahaga, ainult õppekava muutmisest ja tehnilistest vahenditest ei piisa.

TALIS-e uuring näitas, et õpetajate vaated on küllaltki konstruktivistlikud, kuid õpetamisviisid sageli ikkagi biheivoristlikud. OECD õpetaja teadmiste uuringu põhjal (vt Äli Leijeni jt artiklit „Kui nüüdisaegsed on Eesti õpetaja pedagoogilised teadmised", ÕpL 16.02.2018) võib välja tuua, et erivajadustega õpilastega enam kokku puutunud õpetajatel on ka paremad teadmised. Samas tunnevad paljud õpetajad muret, kas suudavad õpilastele parimat pakkuda põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses tehtud kaasavat haridust toetavate muudatuste valguses. Ehk on just paras hetk mõelda nii indiviidi, õpikogukonna kui ka kooli, koolipidaja ja riigi tasandil Shulmani mudelile, et hinnata realistlikult riske ja võimalusi reformide õnnestumiseks?

Ei saa tõsta olematut

MARE ROSSMANN
endine õpetaja

Viimasel ajal on kirgi kütnud teema, mis puudutab õpetaja õigust kasutada teatud juhtudel õpilase korrale kutsumiseks füüsilist jõudu. Neid, kes seda (füüsilise jõu kasutamise õigust) ei poolda, on nimetatud lausa õigusriigi vastaseks. Las ma siis olen õigusriigi vastane, aga ma ei poolda sellist seadust.

Ma ei tea, kas nõukogude ajal selline seadus oli, sest mul ei ole kunagi olnud vaja õpilasi jõudu kasutades korrale kutsuda. Olen ka nüüd seda meelt, et kõik probleemid tuleb koolis lahendada sõna jõul. Kui ühe õpetaja sõna jõust ei piisa, saab alati jõudu juurde kolleegidelt, kooli juhtkonnalt, lapsevanematelt ja kogukonnalt. Õpilane peab koolist kaasa saama teadmise, et vägivald ei lahenda mitte ühtegi probleemi, vaid tekitab neid ainult juurde.

Jutustan teile nüüd mõned tõestisündinud lood eesti koolist läbi aegade. Oli aasta 1955. Käisin kümnendas klassis ja kord otsustasid poisid üht õpetajat, keda nad ei sallinud, veidi narritada. Nad ehitasid oma pingi sahtlisse mingi kellamängu ja kui õpetaja tormas pingi juurde, et see ära võtta, kostis heli juba teisest nurgast. Mõnda aega tormas ta mööda klassi ringi ja läks siis õppealajuhatajat appi kutsuma. „Ma näen, et teile see mäng meeldib," ütles õppejuht. „Ma panen selle kaheksandaks tunniks tunniplaani." – „Ei taha, me enam ei tee," ütlesid poisid.

Oli aasta 1963. See lugu on alla 14 eluaastat keelatud. Aga ometi see juhtus ja asjaosalised on tänaseni elus. Olin esimest aastat õpetaja ühes väikeses maakoolis. Seitsmendas klassis oli seal noormees, kes oli 18 aastat vana ja kolmandat korda istuma jäänud. Tänapäeval nimetatakse selliseid vist erivajadustega õpilasteks. Ta oli kaasa võtnud pika nööri ja kuna tal hakkas igav, sidus ta selle pingi all oma meheau külge. Kuna noormees õpetaja korraldusele nöör temale loovutada ei reageerinud, siis haaras õpetaja nööri otsast kinni ja nii nad siis liikusid mööda koolikoridori, õpetaja vihast punase näoga ees ja noormees hirmsasti karjudes järel. Neid märganud, ütles direktor olukorda hinnates: „Teie, õpetaja, minge tundi tagasi, Kallega räägin ma ise."

Üksvahe oli väga moes tunni ajal klassikaaslastele kirjade läkitamine. Mina leppisin õpilastega kokku, et kui näen kedagi kirja kirjutamas, siis vaatan talle otsa ja ta toob ise kirja minu lauale – seda kirja ei loe keegi ja vahetunni ajal võid selle edastada adressaadile või visata prügikasti.

Kui õpetaja ei suuda ennast koolis kehtestada, on tal ehk õigem valida mõni teine eluvaldkond, kus ennast teostada. Kavandatav seadus õpetaja autoriteeti ei tõsta – ei ole võimalik tõsta seda, mida olemas ei ole. Isegi seaduse jõul mitte.

SAMAL TEEMAL

„Kes kaitseb õpetajat õpilase eest?", Kadriliis Rämmann, 02.03

„Kes kaitseb õpetajat õpilase eest?", Raivo Juurak, 16.02

„Miks õpetajad õigusriigi vastu võitlevad?", Jüri Ginter, 02.02

Veel kord eesti keele uuest arengukavast

JÜRI VALGE
esimese kahe eesti keele arengukava autoreid

Loodetavasti tõukab eesti keele teema olulise küsimusena arutamine 15. märtsil riigikogus edasi kõigi keelearenguks vajalike dokumentide koostamist. Aasta käib juba kolmandat kuud ning eelmise arengukava ning sellele toetuvate madalama järgu kavade, k.a riiklike programmide ja projektide kehtivuse pikendamine (kuniks uusi pole) tundub paratamatu. See annaks võimaluse ka uut arengukava puudutav veel kord läbi mõelda, kiirustamist vältida ning kaotada terminoloogiline, koostatava dokumendi ning eelnevate arengukavade võrdlemist takistav mitmetähenduslikkus (arengu- ja arenduskava, programm, keeleprogramm).

Praeguse eelnõu peatamist õigustab seegi, et eelmise arengukava lõpuperioodi seire pole veel valminud (tähtaeg 30. juuni 2018). Igal juhul on enneaegne väita, et eelmises kavas planeeritu on täidetud – isegi sealsete mõõdikute järgi mitte – ning seegi on põhjus, miks mittetehtu ärategemiseks lisaaega võtta.

Keskendumata detailidele, mida olen senise koostamisprotsessi vältel paar korda teinud ja mis võiks väiklanegi olla (seda enam, et mõnd märkust on ka arvesse võetud), arutleksin üldisemate küsimuste üle.

Ei ole päris õige öelda, et esimesed kaks arengukava koostas Eesti keelenõukogu ja praeguse projekti tegi haridus- ja teadusministeerium. Lõpuni kirjutati ka esimesed kaks ministeeriumis, need läbisid nii HTM-i-sisese kui ka ministeeriumidevahelise kooskõlastusringi ja kinnitati valitsuses nii nagu kõik teisedki samalaadsed dokumendid (tõsiasi on, et kõik kooskõlastamisprotsessis tehtud muudatused räägiti keelenõukogus läbi).

Ka praegust eelnõu on keelenõukogus korduvalt arutatud ning selle kohta HTM-ile ettepanekuid saadetud (kuigi keelenõukogu ennast pole kava teksti konkreetselt kordagi nimetatud ja ettepanekute arvestamine pole märkimisväärne). Erinevus on ka selles, et esimese kahe puhul sündisid kokkulepped kergemalt ja ajakirjanduse vahenduseta, pigem usaldusele ja arutelule kui võimule toetuvalt. Võimalik, et valitsuse määrus valdkondlike arengukavade koostamise kohta ei ole kõigi poolt aktsepteeritava tulemuseni jõudmist soodustanud.

31. detsembril kehtivuse kaotanud eelmises arengukavas on kirjas: „Eesti keelenõukogu ning Haridus- ja Teadusministeerium koostavad ühiselt järgmise eesti keele arengukava, mis rakendub 1. jaanuaril 2018." Tõsiasi on, et 1. jaanuar on läbi, aga kava pole.

Ka ühise koostamise nõuet on täidetud vaid sümboolselt: kui eelmiste arengukavade algvariandi koostasid keelevaldkondade akadeemikuist, professoritest ja doktoritest tippspetsialistid, siis praeguse eelnõu puhul see nii ei ole.

Põhikoostaja roll tuleb tagasi anda keelenõukogule (mille liikmed on eesti keelele kasulike otsuste tegemisel pädevamad ja oluliselt vabamad kui riigiametnikud – mitte päris vabad, sest oma asutuse huve kiputakse ikka liigkaitsma!) ning ametnikud peaksid kaasa aitama seadusi tundvate ning rahandus- ja muud infot valdavate ekspertidena, samuti leidma kava koostamiseks vajaliku raha.

Siit järgmine küsimus: kuigi valitsuse nõustamine keelenõukogu poolt (alates 2011. aastast, kui see keeleseadusega kehtestati) on olnud praktiliselt olematu, tuleks astuda samm edasi, tutvuda põhjalikult Läti ja Leedu kogemustega ning siduda keelenõukogu tegevus parlamendiga (loomulikult ei pea viimane hakkama komapanekut ega suurt ja väikest algustähte arutama – nagu keelenõukogugi mitte).

On oluline, et saaksime dokumendi, mis ei ole mingi kitsas valdkondlik arengukava, vaid valdkonna- ja institutsiooniülene, saaksime keelepoliitika põhialuste kirjelduse. Hästi pingutades võiks praegusest eelnõust selle jaoks ideid saada. Sellest peaksid hakkama lähtuma seadused ja teised õigusaktid ning ka oluliselt konkreetsem eesti keele arengukava, milles oleks kirjas iga ministeeriumi vastutus tema tegevusele vastava osa eest eesti keele toimimisel ja arendamisel.

Meil on praegu kaksteist poliitika põhialuste dokumenti, mh julgeoleku- ja maapõuepoliitika omad. Kolmest põhiseaduse preambulis märgitud Eesti riigi ülesandest on poliitika põhialused olemas kultuuril, rahvastikupoliitika (kuhu loodetavasti täiesti selgelt hakkab kuuluma ka eesti rahvust puudutav osa) põhialuseid tehakse.

Ainuke, mille jaoks põhialuseid pole ega ole ka tegema hakatud, on eesti keel. Kui põhialuste koostamise otsus tehakse, viib see dokumendi heakskiitmise riigikogusse. Mis toob loodetavasti kaasa eelnõu oluliselt suurema üldrahvaliku arutlusvõimaluse.

Üks seniste vastuolude põhjustest peitub dokumendi nimes: „Keel loob väärtust. Eesti keelevaldkonna arengukava 2018–2027". Kuidas keel väärtust loob, selle üle võib arutleda; et eesti keel Eestis ja eestlasele väärtus on, see on fakt.

Kui HTM-i juhtimisel on koostatud valitsuse määrusele vastavas vormis valdkondlik dokument, siis soovivad vähemalt kolm keelenõukogu liiget, et see „ei eksleks nagu siil udus, pakkumata sihti ja tegevuskava". Isegi siis, kui võtta aluseks praegune tekst, tuleks sinna kirjutada niisugused indikaatorid, mille saavutamist (ja ka mittesaavutamist) on võimalik mõõta.

Muidu näitab seire näiteks kõrghariduse puhul ikka 100%, kuigi eestikeelse õppe suhteline osa järjest väheneb. Praeguse eelnõu oluline puudus on ka see, et kuskil pole kirjas selle ellurakendamise hinda. Kuidas saab kavandada nii tähtsa ja mahuka elulõigu arendamist, kui pole teada, kui palju see maksab?

Eelmise arengukava hind on keelevaldkondade kaupa olemas ning esimeste aastate seireraportitest saab pildi, mis on hästi, mis halvasti läinud. Aastateks 2011–2017 oli arengukavas ette nähtud tegevusteks planeeritud 61 331 727 eurot (vt Eesti keele arengukava 2011–2017, lk 112). Eeldades, et keelearengu rahastamist planeeritakse samal tasemel, peaks arengukavasse kirjutatav summa olema 88 miljonit (arvestama- ta võõrkeelte lisamist). Praegu ühe ministeeriumi ühe osakonna tööplaaniks surutava kava hind ei saa ületada selle osakonna eelarvet, mis on aga kahetsusväärselt ja oluliselt väiksem.

Arengukava ülimuslikkus, selle ülesannete jagamine kõikide ministeeriumide vahel peaks vähendama ka otsuseid, kus planeerimise või eluliste vastuolude korral üldjuhul „jõutakse kokkuleppele" eesti keele arvel: olgu selleks siis rahvusvahelistumise ja eesti keele suhe kõrgkooliõppes, meditsiinitöötajate umbkeelsus või veinipudelite etiketid, võõrkeelsete väitekirjade eestikeelsed resümeed või muukeelsete koolide lõpetajailt nõutava eesti keele oskuse tase.

On selge, et riigis kehtivad kavad ja strateegiad peavad olema kooskõlas ning „Elukestva õppe strateegia 2020" järgi peab viimase tase olema B1, nagu korrektsed ametnikud on ka uue keelearengukava projekti kirjutanud. Ometi: B2 oli teises eesti keele arengukavas kirjas enne, kui elukestva õppe strateegia kehtima hakkas – ja ka esimeses, 2004. a samuti valitsuse poolt maksma pandus.

Miks peab keele arengukava kooskõlastama elukestva õppe strateegiaga ja mitte vastupidi? On raske leppida sellegagi, et meie kohati üpris õnnestunud lõimimistegevusest hoolimata astutakse väiksemat keeleoskust nõudes samm tagasi – isegi hoolimata rahvusvaheliste ekspertide etteheidetest, rääkimata meie endi poolt omaks võetud ühtse haridussüsteemi põhimõttest.

Pole kindel, et aastatetaguse keelenõukogu võrdlemine poolhäbeliku – kuigi targa! – talutüdrukuga (vt Postimees, 22.02.2018) on kohane, selge on aga see, eesti keele vajadustest lähtuvate kokkulepeteta kulutame vaid aega, mille kulg teatavasti on pöördumatu.

Utoopiat ei maksa planeerida, ambitsioonikate ülesannete asemel juba saavutatu kavandamine aga ei taga eesti keele arengut. Keeleküsimus ei ole vald- ega ametkondlik, vaid eksistentsiaalne ja üldrahvalik küsimus. Nagu riigikaitse 2%.

PRAEGUSE EELNÕU PEATAMIST ÕIGUSTAB SEEGI, ET EELMISE ARENGUKAVA LÕPUPERIOODI SEIRE POLE VEEL VALMINUD.

MEIL ON PRAEGU KAKSTEIST POLIITIKA PÕHIALUSTE DOKUMENTI, MH KA JULGEOLEKU- JA MAAPÕUEPOLIITIKA OMAD. AINUKE, MILLE JAOKS PÕHIALUSEID POLE EGA OLE KA TEGEMA HAKATUD, ON EESTI KEEL.

Intersubjektiivsuse vaimus

HILLAR PUNAMÄE
majandusteaduse magister, Võrumaa kutsehariduskeskuse ärierialade kutseõpetaja

Räägin siinkohal intersubjektiivsuse kasutamise võimalusest kutsehariduse juhtimise ja halduse valdkonna õppekavades.

Ärisse kui sotsiaalsesse fenomeni tuleb suhtuda kui kunsti. Mõni õpib ärijuhtimist või sahkerdamiskõrraldust (nagu Võrumaal öeldakse) aastaid, aga reaalne kasumijaht tal eriti ei õnnestu. Teine tuleb ja paneb edukalt nii-öelda puusalt, ilma kooliuksi kulutamata. Kuidas siis jõuda pärast teadmiste omandamist tootearenduse, turunduse, kommunikatsiooni, teenuste disaini jms valdkonnas paremate tulemusteni reaalses maailmas, väljaspool kooli?

Arvan, et üks võimalus on intersubjektiivse lähenemise (mitme subjektiivse arvamuse või hinnangu ühisosa) kujundamine teatud ettevõtlusvaldkonda puudutavates küsimustes. Intersubjektiivsuse näol on tegemist arutlustega, mille tulemusel õppijad kujundavad omaenda teadmisstruktuurid teistega teatud määral sarnaseks ja neil kujuneb arusaam, milles nende teadmised erinevad. Lahti seletades umbes nii: turg on nii koosseisult, geograafiliselt kui ka keskkonna mõistes selliste X-tunnustega, püstitame küsimused, kuidas olla turul jätkusuutlik/edukas ning kas ja kuidas siseneda välisturgudele.

Lähtepunktina omandatakse arusaam selliste mõistete nagu käive, kulu, kasum sisus. Kõik järgnev jääb juba õppijate loominguks ja selle rakendamiseks praktikas. Kui kasumit ei saada või see jääb napiks, vaadatakse konkreetse äriprotsessi osade sisu üle ja tehakse korrektiive.

Oskuste festivali „Noor meister 2017" käigus toimunud ärinduse spetsialisti kutsemeistrivõistlused näitasid, et selline lähenemine toob edu – võitsid Võrumaa kutsehariduskeskuse õpilased, keda on õpetatud just intersubjektiivsuse vaimus.

SÕNAL SABAST

Priit Põhjala

Luhvt

„Sõnal sabast" on Priit Põhjala veerg, mis keskendub eesti keeles leiduvate põnevate sõnade, peaasjalikult uudis- ja unarsõnade tutvustamisele.

Hiljuti toimetasin lasteraamatut, mille tarvis tõlkija oli pidanud nuputama vasteid halba lõhna tähistavatele inglise sõnadele. Eesti keel ei ole kitsi: „hais", „lehk", „lebra", „vina", „ving" ... Üks kasutatud sõna oli „luhvt" – tore leid, mida ma kohtasin mõnda aega tagasi ka ühes ettevõttenimes: Vana-Jüri Luhvti- ja Seebiäri.

Eesti „luhvt" (harvem ka „luht", „pluht") tuleb saksa sõnast *Luft*, mis tähendab õhku, nagu näiteks sõnas *Luftballon* 'õhupall' või *Luftdruck* 'õhurõhk' või *Luftwaffe* 'õhujõud'. Sõnasisese *f*-i muutumine *hv*-ks on saksa sõna eesti keelde mugandamisel muuseas tavapärane: *Affe* > „ahv", *Tafel* > „tahvel", *Schafferei* > „sahver", *Saft* > „sahvt", *Gift* > „kihvt", *koffe* > „kohv", *paffen* > „pahvima" ja nii edasi.

Eesti keeleski on „luhvti" üks tähendusi halva lõhna, haisu või leha kõrval lihtsalt 'õhk', nagu näiteks vanades sõnades „luhvtklapp" ja „luhvtaken", mis tähendavad õhuakent, ning ka tegusõnas „luhvtitama" 'õhutama, tuulutama, värsket õhku võtma'.

Aga „luhvt" võib eesti keeles tähendada ka meeldivat lõhna, ja küllap just ses mõttes on sõna kasutatud ennist mainitud ettevõttenimes. Vaevalt et üks luhvti- ja seebiäri kundedele paljast õhku või siis mingit halvasti haisvat kraami tahab müüa, pigem käib kauplemine ikka healõhnaliste asjadega.

Tühise, mõttetu mehe kohta saab muide samuti öelda „luhvt" – või siis „luhvtivend". Ja sellega seoses meenub mulle kohe üks vene sõna, дух. Venelastel tähendab see muu hulgas samu asju, mida meie „luhvt": õhku, lõhna, lehka, haisu. Ja kui seda kasutatakse sõjaväes noorsõduri kohta, siis tähistab see enam-vähem sama, mida meie „luhvtivend": mõttetut kuju, kes on militaarhierarhias paljas õhk.

Kui ma seitseteist aastat tagasi Eesti sõjaväes käisin, pruugiti toda vene sõna sealgi. See oli üks paljudest Nõukogude kroonust päranduseks jäänud slängisõnadest, mis kirjapildis käibis veidi kohandatud kujul: noorsõdur – duhh. Vaat siis ei tulnud pähegi, et vaest noorsõdurit võinuks hoopis luhvtiks nimetada. Saksa värk, ikka etem kui vene oma.

Kuidas me superettevõtteid käima tõmbasime

OSKA MATERJALIDE LUGEMINE INSPIREERIS ÕPILASI VÄLJA TÖÖTAMA ÕENDUSROBOTEID, LOOMADE VAIMSE TERVISE KLIINIKUT, KEELEÕPPE VESTLUSROBOTIT, KORDUVKASUTUSEGA PABERTALDRIKUID, TANKITEHAST JPMS.

Huvitavat Kooli saab jälgida blogis **huvitavkool.ee** ja Facebookis **www.facebook.com/huvitavkool.**

MERIT LUIK
Tartu Tamme gümnaasiumi karjäärikoordinaator, inimeseõpetuse õpetaja

Info töömaailma kohta on olnud ikka karjääriõpetaja kirstunael. Esmalt seetõttu, et tööturg ise ning selle kohta käiv informatsioon muutub kiiresti. Muutub ametite sisu ning nende jaoks vajalikud pädevused ja hariduslikud eeldused, muutuvad ühiskonna ning tööandjate ootused ja vajadused, muutub tööjõu koosseis ja hulk. Samuti on õpetaja jaoks tööturgu puudutavat infot tihti raske leida. Infokillud paiknevad eri kohtades internetis ja muudes materjalides. Sageli nõuab asjakohaste materjalide leidmine head õnne või personaalseid kontakte. Lisaks kalduvad olemasolevad materjalid olema õppetöös kasutamiseks liiga keerulised, kuivõrd need on koostatud eelkõige materjali tellija vajadusi silmas pidades. Õppetöös rakendamiseks tuleks neid õpilaste jaoks kohandada, mis on omakorda ajamahukas töö. Seetõttu on õpetajate jaoks keeruline saada esmalt ise tööturust tervikpilt ning omajagu väljakutseid pakub kogutud info vormimine metoodikateks, mis aitavad saadud teadmisi õpilastega jagada.

OSKA tekstid, infograafika ja videod on väga head näitlikud materjalid üld- ja karjääriõpetuse tundides kasutamiseks ning töömaailma põhjalikuks tundmaõppimiseks.

RÕÕM OOTAMATULT LEITUD VARANDUSEST

Suur oli mu rõõm, kui avastasin OSKA. Need on Eesti majanduse arenguks vajalike oskuste ja tööjõuvajadust käsitlevad analüüsid (vt oska.kutsekoda.ee). Õpetaja ja karjäärikoordinaatorina kõnealuseid analüüse sirvides tõdesin rõõmuga, et loodud materjalid täidavad mitmeid varasemaid lünki. OSKA materjalide hulgas on ühes kohas koos nii tööturgu ja selle arenguid tervikuna käsitlevad analüüsid kui ka ülevaated valdkondade kaupa. Samuti on õpetaja vaatevinklist rõõmustav, et loodud materjalid on eri vormis, erineva mahuga ja seetõttu mitmekesiselt rakendatavad. Kiireks ülevaateks on head lühiaruanded, põhjalikuma pildi saamiseks pikemad ülevaated, huvi äratamiseks filmiklipid ning teemade illustreerimiseks infograafika. Materjalidega töötamise teeb mugavaks ja ajasäästlikuks analüüside ühesugune ülesehitus ja vormistus. Materjalide usaldusväärsust suurendab see, et nii tööturu üldiste suundumuste kirjelduste kui ka valdkondlike analüüside koostamisel on kaasatud eri taustaga spetsialiste.

Eelöeldu põhjal võib öelda, et OSKA analüüsid on karjääriõppes rakendatavad mitmel viisil. Ühelt poolt on need hea teadmiste täiendamise vahend õpetajale ja karjäärikoordinaatorile endale ning saadud info toel on lihtsam seada asjakohaseid karjääriõppe prioriteete. Teisalt on valminud tekstid, infograafika ja videod väga head näitlikud materjalid üld- ja karjääriõpetuse tundide kasutamiseks ning töömaailma põhjalikuks tundmaõppimiseks.

MIS PÕHIMÕTETEST MA OSKA RAKENDAMISEL LÄHTUN?

Minu esialgne rõõm leitud „varandusest" tuhmus aga veidi, kui jõudsin oma mõtetega eneseharimisest kaugemale. Kuidas väärtuslikku teadmist metoodikate loomisel nii ära kasutada, et õpilaste teadmised paraneksid ning nende karjäärivalikud teadlikumaks ja ühiskonna vajadustega kooskõlalisemaks muutuksid? Võtsin vastu väljakutse kavandada oma õpilaste jaoks tegevus, mis suunaks neid OSKA analüüsidega mõtestatult tegelema. Õppetegevuse loomisel lähtusin järgmistest printsiipidest.

- Õpilane on aktiivne.
  Õpetaja poolt tööturust ülevaate andmisel on omad eelised. Õpetaja eelteadmised võimaldavad tal osutada olulistele momentidele, milleni õpilased iseseisvalt töötades ei pruugi jõuda. Samuti suudab õpetaja keerulise informatsiooni õpilastele vajadusel eakohaseks ja mõistetavaks muuta. Samas on ajaressurss piiratud ning tundides jõuaks õpetaja käsitleda vaid tööturu üldisi suundumusi, suur osa väärtuslikust infost jääks aga kasutamata.
  Parem on anda õpilastele võimalus valida ise teemasid, mis on nende huvidega seotud. Teemade hulk laieneb kiiresti ja lisaks kinnistuvad teadmised aktiivses õppeprotsessis oluliselt tõhusamalt kui passiivselt õpetaja esitlust kuulates. Nutikalt püstitatud tööülesanne tagab aga selle, et olulised momendid ei jää tähelepanuta.

MERIT LUIK: „NOORED SAAVAD HUVITUDA AINULT SELLEST, MILLEST NAD MIDAGI TEAVAD JA MIDA MÕISTAVAD."

- Rühmas rikkamaks.
  Individuaalse tegevuse eelis on, et õpilane saab vastavalt oma eelistustele ning kaaslastest sõltumata valida nii teema kui ka töötamise viisid ja aja. Rühmategevus nii palju võimalusi ei paku. Ainuüksi teemavalikule ja tegevusplaani loomisele kulub palju aega. Kuid rühmal on ka üks suur pluss – seal töötades on võimalik õpilaste vastastikune rikastamine ning tööde ettevalmistamise ja esitluste käigus arenevad rühmaliikmetel ka töömaailmale nii vajalikud koostööoskused.

„MINU SUPER ETTEVÕTE"

Nõnda saigi 12. klassidele loodud õpiprojekt „Minu super ettevõte". Eesmärk oli toetada õpilasi haridus- ja töövalikute tegemisel. Õpiprojektis tuli õpilastel rühmades ja õpetaja juhendamisel kolme nädala jooksul koostada kirjalik ülevaade ja suuline esitlus nende valitud ettevõtte või asutuse kohta. Ettevõtte tegevusvaldkond oli võimalusel seotud noorte enda karjääriplaanidega. Ülevaate koostamisel tuli lisaks vabalt valitud tekstidele kasutada ka OSKA materjale. Ülevaates kajastati järgmist.

- Ettevõtte kirjeldus: nimi, tegevusala, toodete või teenuste ning sihtgrupi kirjeldus.
- Ettevõtte personali üldine kirjeldus: personali suurus, ootused töötajate haridusele, teadmistele, oskustele ja hoiakutele.
- Töörühma liikmete kirjeldus: amet ettevõttes, peamised tööülesanded, omandatud haridus (kool, eriala).
- Ettevõtte suurimad väljakutsed ja arenguvõimalused lähema kümne aasta perspektiivis.
- Ettevõtte töökorraldus: juhtimine, tööpäeva pikkus, töötamise asukoht ning töökeskkonna kirjeldus, töötajate motiveerimise põhimõtted.
- Rühmatöö analüüs: hinnang ajaplaneerimisele, tööülesannete jagamisele ning täitmisele ja lõpptulemusele.

UNELMAD JA REAALSUS

Õpiprojektide käigus valmis hulgaliselt põnevaid ettevõtteid:

- ökoloogilist mõtteviisi toetavad Bioplast (biolagunev plast) ja Plat3 (mitmekordselt kasutatavad pabertaldrikud),
- terviseteenuseid osutavad Health Robots HERO (õendusteenuseid pakkuvad terviserobotid) ja MediDrone – Emergency Air Patrol (esmaabidroonid inimeste aitamiseks ligipääsmatutes kohtades),
- lisaks töötati välja telefonirakendus mööbli valimiseks ja tellimiseks, loomade vaimse tervise kliinik, tankide tootmine, katastroofikapsel Doom, alternatiivmeditsiini keskus, vanadekodu, ratastel ilusalong, keeleõppe vestlusrobot jne.

Suur osa energiast kulus õpilasrühmadel toote või teenuse leidmisele ning rühmaliikmete ametite kirjeldamisele ettevõttes. Õpilased kasutasid OSKA materjalidest kõige oskuslikumalt tööturu globaalseid trende käsitlevaid tekste. Toote ja sihtgrupi valiku põhjendamisel ja ettevõtte tulevikuperspektiivide käsitlemisel viidati samuti OSKA-le.

Õppeprotsessi analüüsides tõid õpilased välja, et meeskonnatöö planeerimine ja organiseerimine pikema perioodi jooksul vajab veel treenimist – õpilased on harjunud täitma väikesemahulisi, individuaalseid ja selget lõpp-produkti nõudvaid ülesandeid.

Samuti võis märgata, et loov ülesanne mõjub õpilastele kahetiselt. Osal õpilastel tekkis frustratsioon – kui pole ühte kindlat lahendust, on hirm valesti tegemise ees kerge tekkima. Teisalt võis ülesanne tunduda petlikult lihtne, mis soodustas aja ebaratsionaalset kasutamist ja seetõttu nõrgemat tulemust. Samas õpilasi rühmas töötamine ikkagi inspireeris ja tekitas sünergiat. Klassides toimunud esitlused olid diskussioonirohked ja meeleolukad.

Esitluste järel valiti klassis lemmiktööandja ja see oli mõnelegi lisatunnustus.

MIDA SELLEST KÕIGEST ARVATA?

Ülalkirjeldatu on vaid üks katsetus, kuidas jagada OSKA materjalides peituvat väärtuslikku teavet õpilastega. Kõige tõhusamad lahendused on kindlasti veel leidmata. OSKA analüüsid pakuvad suurt tuge põnevate ja eluliste õppemeetodite väljatöötamiseks, kuid eeldavad õpetajalt loovust ja vaja on ka aega. Olen tänulik OSKA meeskonnale, et nad nõnda tänuväärse töö on teha võtnud. Olen tänulik oma õpilastele, et nad minuga neid katsetusi kaasa on teinud ning sel viisil ennast ja mind harinud.

Noored saavad huvituda ainult sellest, millest nad midagi teavad ja mida mõistavad. Meie ülesanne koolis on aidata noorte jaoks avada töömaailma nõnda, et nad seda tunneksid ja mõistaksid. Siis saavad nad teha enesekindlalt valikuid, millest on kasu ühiskonnal ja rõõmu neil endil.

Eesti keele riigieksam – raske katsumus või meeldiv võimalus eneseteostuseks?

EESTI KEELE RIIGIEKSAM ON VEEL ÜKS VÄHESEID KOHTI, KUS NOOR INIMENE PEAB ENNAST PIKEMALT JA KORREKTSELT EMAKEELES VÄLJENDAMA, SEETÕTTU EI TOHIKS EESTI KEELE RIIGIEKSAMIST KA TULEVIKUS KADUDA EI KIRJAND, MIS JUBA 1930. AASTATEL OLI SAGELI GÜMNAASIUMISSE ASTUJATE VÕISTLUSTÖÖKS, KOOLITI KA LÕPUEKSAMIKS, EGA ÕIGEKIRJAOSKUSE HINDAMINE KOGU EKSAMITÖÖST.

ANU KELL
EES-i juhatuse liige ja eesti keele riigieksami töörühma juht

MONIKA UNDO
EES-i juhatuse liige ja eesti keele riigieksami töörühma liige

Riigieksam 2016. VARIANT 3.

Kirjuta umbes 400-sõnaline kirjand, milles arutled hariduse ja vabaduse seoste üle. Too näiteid nüüdisaja ühiskonnast ja/või ajaloost ja/või kirjandusest. Pealkirjasta kirjand. (60 punkti)

Näiteid kolme õpilase tööst

HUMANITAARHUVIDEGA ÕPILANE

Haridus suhtub vabadusse olukorrapõhiselt

Rousseaul õnnestus oma kriitilise esseega teaduste ja kunstide kõlbelisest mõjust inimloomusele kogu Pariisi filosoofiaringkond kihama panna.

Maria Mälksoo kirjutas 2015. aasta lõpus kultuuriajakirjas Vikerkaar suurepärase essee ajaloomälust, väites seal, et kollektiivne ajalookäsitlus ei sünni mitte ühisest ajaloomälust, vaid ühiskonnas domineerivate diskursuste hierarhiasse asetumisel.

On toodud ka kirjanduslik näide

Ka 21. sajandi ühiskonnas kahjuks tihti esinevat näidet saab illustreerida Jan Kausi romaani „Hetk" peategelasega, kes õppis ülikoolis filosoofiat, ent töötas lõviosa elust taksojuhina. Haridus oli talle andnud unelmate professiooniks vajalikud teadmised, ent mitte vabadust neid ametialaselt rakendada, sellist jõudu haridusel ei ole.

REAALHUVIDEGA ÕPILANE

Haridus kui vabaduse ja progressi tagaja

Uudne hariduse kontseptsioon õõnestas kiriku autoriteeti nii tugevalt, et uue põlvkonna teadlased võisid hakata uurima maailma ratsionaalsete meetoditega, kartmata kirikupoolset tagakiusamist, mis oli varem vaikima sundinud näiteks Galileo Galilei.

Kui inimene poleks omaks võtnud kriitilist ja analüüsivat mõistust ja arutlusmeetodit, mille aluseks on haridus, poleks tänapäeval jõutud kosmosesse, avastamata oleks penitsilliin ning sekveneerimata oleks jäänud inimese genoom; inimkonna areng oleks olnud väga aeglane.

On toodud ka kirjanduslik näide

Näiteks poleks Jaan Krossi romaani „Kolme katku vahel" peategelane Balthasar Russow kunagi saanud Saksamaale teoloogiat õppima minna, kui tal poleks olnud põhjalikku klassikalist haridust ja võõrkeeleoskust.

MAJANDUSHUVIDEGA ÕPILANE

Haridus kui võimalus

Tänu haritud rahvale on Eestil mitmeid ettevõtteid, nagu TransferWise, Teleport, Goliath Wind, mis on jätkusuutliku majanduse jaoks tähtsad. Seega võib väita, et eestlaste võimekus on põhjus, miks meil on vabadus ja rohkelt valikuvõimalusi.

Lisaks on Alexander Betts, TED kõneleja, rääkinud, kuidas ametipositsioonile vastavate kriteeriumitega pagulasi ei võeta tööle, sest nendel puuduvad selleks õigused ja tõendavad dokumendid. Samas arenenud riikides ei pruugi haridus kogu tulevikku defineerida. Richard Branson, Virgini asutaja, ei ole omandanud kõrgharidust oma valdkonnas ning saavutas edu järjekindluse tõttu, ega kaotanud tegutsemisvabadust.

On toodud ka kirjanduslik näide

Karl Ristikivi on öelnud, et haridus ei määra midagi – alles elus tõestab inimene, mida ta tõepoolest väärt on.

Igal aastal paar korda kütab eestimaalaste kirgi eesti keele riigieksami teema, sel aastal oli poleemika eksami ja sellega seotud õigekirja hindamise (õigemini sellest lugemisosas loobumise) üle eriti laiaulatuslik. Tegelikult teeb suurt rõõmu, et emakeele teema nii paljudele hinge läks ja ulatusliku ühiskondliku arutelu tekitas. Eesti emakeeleõpetajate seltsil on palju funktsioone, nende hulka kuulub ka meie emakeele väärtustamine ja kaitsmine ning emakeeleõpetajate toetamine. Seetõttu on eesti keele riigieksami teema EES-i jaoks väga oluline. Meie eesti keel on väike ja unikaalne, me ei saa eeskuju võtta kõigest, mida Euroopas tehakse, sest ainult meie, eestlased, saame hoolitseda selle eest, et eesti keel kultuurkeelena säiliks. Kellelegi teisele see korda ei lähe, seetõttu peab meil olema tarkust teha õigeid otsuseid, mis tagaks meie keele jätkusuutlikkuse.

20. sajandil sai Eestis kirjandist keskkooli lõpetamiseks vajalik küpsuseksam. 2012. aastast koosneb eesti keele riigieksam kahest osast: traditsioonilisest kirjandist, mis eksamivormi muutmisega küll lühenes, ning funktsionaalse lugemise ülesandest. Eksamivormi muutmine oli üsna valuline protsess, sugugi mitte kõik emakeeleõpetajad ei toetanud uut eksamivormi – ka tänasel päeval on õpetajaid, kes näeksid hea meelega, et eksamiülesandeks oleks pikema seotud ja hästi argumenteeritud teksti loomine. Kaheosaline eksam on toeks nõrgemale kirjutajale, aga võib pärssida tugevamaid õpilasi, kes sooviksid keskenduda huvitava ja isikupärase teksti loomisele.

Seda väljendab kujukalt fakt, et näiteks 2017. aasta 6549 eksaminandist jõudis maksimumtulemuse ehk saja punktini vaid neli kirjutajat; ja see suurusjärk on viimastel aastatel kogu aeg sama väike olnud. Samas võib lugemisosa olla päästerõngaks neile, kel kirjutamisosa mingil põhjusel ebaõnnestub, näiteks ei loeta töökäsku korralikult läbi ja lastakse fantaasial lennata. Tegelikult aga kirjutatakse teemast mööda.

Kuus aastat tagasi, kui kaheosaline eksamivorm kasutusele tuli, tekitas see emakeeleõpetajates palju emotsioone ning küsimusi, ka muret selle pärast, kust võtta õpilaste eksamiks ettevalmistamiseks sobivat materjali. Ega seda materjali olnudki, iga õpetaja nokitses ise, kuidas oskas. Peab ütlema, et kuue aastaga ei ole olukord väga suurel määral paranenud. Tõsi, nüüd on võtta eelmise kuue aasta eksamitööd, mida saab tunnis analüüsida, ilmunud on mõned tekstianalüüsi kogumikud, näidiseid on ka Innove kodulehel, aga see on suurel määral ka kõik. Ja sellest on siiski pisut vähe õpetajatele, kes tahaksid õpilastega laiaulatuslikumalt tööd teha.

RIIGIEKSAMI TÖÖRÜHM

Eksamiks ettevalmistava materjali puudusest kasvaski välja idee kutsuda ellu EES-i juures tegutsev töörühm, mis paneks kokku materjale, mida emakeeleõpetajad saaksid kasutada. Töörühm tegutseb viiendat aastat ning algselt katseliselt ja ettevaatlikult sündinud ideest on nende aastatega saanud sihipäraselt tegutsev grupp emakeeleõpetajaid. Igal aastal kohtutakse Innove eesti keele ja kirjanduse peaspetsialisti Pille Reinsiga, kellega arutletakse eelmise aasta eksami üle, ning töötatakse mitu päeva Innoves, analüüsides nii kirjandeid kui ka lugemisülesannete vastuseid. Kõige selle põhjal valmib materjal, mille baasil korraldatakse koolitusi emakeeleõpetajatele. 2016/2017. õppeaastal toimusid EES-i koolituspäevad Tallinna, Harjumaa, Läänemaa ja Viljandimaa õpetajatele; 2017/2018. õppeaastal on koolituspäevad juba toimunud Lääne- ja Hiiumaa ning Tartumaa õpetajatele, koolitused on kokku lepitud Tallinna ja Harjumaa õpetajatele.

Nende koolituste tagapõhi pole akadeemilised ja teaduspõhised analüüsid, pigem kolleegilt-kolleegile-arutelud. Koolituse esimeses osas räägib EES-i töörühma esindaja veidi eelmise aasta eksamist ja käesoleva aasta eksami rõhuasetustest ning kõikidel osalevatel õpetajatel on võimalus esitada küsimusi. Igal aastal on koolitusel ka noori õpetajaid, kes valmistavad õpilasi riigieksamiks ette esimest korda ning neile kulub väike abi marjaks ära. Suurem osa koolitusest kulub kirjandite ja tekstiülesande vastuste analüüsimisele ja arutamisele. Riigieksamikirjandeid täismahus koolituseks kasutada ei tohi, seda keelab autorikaitse seadus, kuna aga töörühma liikmed on kõik täiskohaga töötavad tegevõpetajad (mis ongi üks EES-i töörühma tugevusi), kellest mitmed on ka eksamitööde hindajad, siis on nad alati leidnud oma õpilaste tööde hulgast analüüsimiseks sobivaid tekste, mille kasutamiseks on olemas autori luba.

Tagasiside koolitusel osalenud õpetajatelt on olnud väga positiivne, sest tavaõpetajal ei ole eriti kuskilt võtta igal aastal uusi sobivaid näidiskirjandeid, mis vastaksid riigieksami nõuetele. Lisaväärtusena saab meie koolitusel pakutud tekstid läbi arutada ja leida vastused küsimustele, miks üks või teine kirjand nii- või naasugused punktid on saanud, missugune on väga hea ja missugune keskpärane kirjand. Selle materjaliga varustatuna kooli minnes võimaldab see eesti keele õpetajal ka oma õpilastega samasid teemasid arutada ning tulevastel eksaminandidel kujuneb parem arusaam sellest, mida nendelt eksamil oodatakse.

EES-i eesti keele riigieksami töörühm on väike grupp entusiaste, tegevõpetajad, kes teevad seda tööd suurelt osalt missioonitundest oma vaba aja arvelt. Võib tekkida küsimus, miks me seda teeme. Vastus on lihtne: väärtustame väga kõrgelt oma emakeelt ning näeme eesti keele riigieksamit ühe võimalusena, kuidas ka noored inimesed seda kõrgemalt hindaksid. Gümnaasiumilõpetaja, sisuliselt täiskasvanud noor inimene, peaks oskama oma mõtteid emakeeles selgelt väljendada, argumenteerida, arutleda, analüüsida. Eksami õnnestumiseks peaks noorel inimesel olema eelkõige silmaring ja lugemus, sest muidu ei ole argumenteerides millelegi toetuda.

Tänapäeva moodsas arvutimaailmas on emakeeleõpetajal aina keerulisem kiskuda õpilasi välja neile nii huvitavana tunduvast, aga tegelikult üsna pealiskaudsest nutimaailmast ja suunata neid terviktekste lugema. Tänapäeva noor tahab saada kõike kohe ja kiiresti, järjest enam jääb vajaka süvenemisvõimest. Eesti keele riigieksam on veel üks väheseid kohti, kus noor peab ennast pikemalt ja korrektselt emakeeles väljendama, seetõttu ei tohiks eesti keele riigieksamist ka tulevikus kaduda ei kirjand, mis juba 1930. aastatel oli sageli gümnaasiumisse astujate võistlustööks, kooliti ka lõpueksamiks, ega õigekirjaoskuse hindamine kogu eksamitööst. Teadmine, et hinnatakse, suurendab õpilaste vastutustunnet ennast korrektselt väljendada. Kes teab, tänapäeva miljoni võimalusega maailmas, kus kõik teed on noortele avatud, võib see paljude jaoks olla viimane kord, kus on vaja ennast emakeeles selgelt ja argumenteeritult väljendada.

MIS TAGAB EESTI KEELE RIIGIEKSAMI SOORITAJALE HEA TULEMUSE?

1) **Kirjandi puhul**

- hea argumenteerimisoskus, huvitavad näited, millele analüüsides toetutakse. Kui õpilane kasutab vaid alustekstipõhiseid näiteid, ei saa ta kindlasti maksimumpunkte. Näited ei pea olema tingimata ilukirjandusest, teemast olenevalt sobivad kõik huvitavad näited, kui need on seotud eksamiülesandega. Õpilane peaks oskama ja suutma eksamitöös oma teadmisi mis iganes vallas rakendada (vt tabelit näidete kohta, mida kolm erinevate huvidega õpilast on oskuslikult sama teemat analüüsides kasutanud). Kasuks tuleb suur lugemus ja hea tänapäeva ühiskonnaprobleemide tundmine;
- rikkalik sõnavara, ladus lauseehitus ja korrektne õigekiri (selle tagamiseks on ju eksaminandil võimalik kasutada ÕS-i).

2) **Tekstianalüüsi puhul**

- konkreetsed ja täpsed vastused küsitule. Tekstiülesandes pole vaja midagi liigset kirjutada, vaid vastata ammendavalt ja konkreetselt sellele, mida on eksamitöös küsitud.

Eesti keele riigieksami sooritaja ei peaks eksamipäeva kartma ega tundma, et tegemist on raske katsumusega. Vastupidi, kui õpetajal on olnud materjalid, millega õpilasi ette valmistada, ja noor inimene ise on piisavalt motiveeritud, peaks eksam olema pigem meeldiv eneseteostuse võimalus.

2018. aasta eksami eristuskirjas on veidi muudetud tekstianalüüsi hindamisskaalat ning kirjandi puhul on hindamisjuhendisse kirjutatud asjakohaste näidete olemasolu. Muus osas on käesoleva aasta eksamitöö ikka samasugune.

Emakeeleõpetajate seltsi juhatus ja eesti keele riigieksami töörühm on igati valmis emakeeleõpetajaid toetama, nii palju kui võimalik. Meie koolitusi saab igasse maakonda üle Eesti tellida, sellekohane info on EES-i kodulehel.

Emakeeleõpetajad, liituge seltsiga!

KAJA SARAPUU
EES-i juhatuse esimees

Eesti emakeeleõpetajate selts (EES) on nagu teisedki Eesti õpetajate ühendused: pühendunud ja pidevates ressursiotsingutes. EES-i missioon on väärtustada eesti keelt ja kirjandust, nende õppimist ja õpetamist. Kogu töö toimub ühenduse missiooni täitmise nimel: töörühmade tegevus, liikmete kogunemised, eesti keele ja kirjanduse õpetajate koolitused, väljaanded, partnerlus. Väärtustame enesearendamist, pakume eneseteostust, toetame oma liikmeid ja vajadusel vahendame nende vajadusi. Seltsi ülesanne on koondada eesti keele ja kirjanduse õpetajaid, keele- ja kirjandushuvilisi, et emakeelt ja kirjandust meie koolides selle kaudu üha paremini õppida ja õpetada.

Seltsi töö on otseselt seotud õpetajate igapäevaeluga. Kohtume vähemalt kahel korral aastas kevad- ja sügispäevadel, sel suvel loodame korraldada ka suvekooli. Kohtumiste teemad kasvavad välja õppekavast, koolist, õppetunnist. Aprillikuistel kevadpäevadel arutame näiteks muutuste üle – kas ja kellele neid vaja on.

EES-i üheks tööks on saanud metoodiliste kogumike üllitamine. Selts on välja andnud õpetajate kogemusvihikuid „Naudi õpetamist!", mille mõte on talletada väärtuslik, anda vanema põlve kogutu ja loodu uue vahetuse õpetajate kasutusse. Toimetiste teine suund on tervikteoste käsitlemise sari. Ka äsja ilmunud 8. number sisaldab ulatuslikumate teoste tervikkäsitlusi põhikooli tarbeks. Selleski kogumikus on lähtutud lugejakeskse kirjandusõpetuse printsiibist. Valitud metoodika toetab teose kui terviku mõistmist ning on taotluslik, et tervikteose käsitlemine ise oleks samuti tervik: ülesanded ja arutlused kindla eesmärgiga, omavahel seotud, üksteist toetavad. Toimetaja-koostaja on Krista Mägi.

Seltsiga saab liituda, aga ka lihtsalt seltsi tegemistel silma peal hoida kodulehe kaudu www.eeselts.edu.ee.

Emakeeleõpetajate seltsi juhatuse liikmed Triin Toome-Hosman, Anu Kell, Kaja Sarapuu ja Ivika Hein Tammsaare sünnipäeval. Pildilt puudub Monika Undo.

Emakeeleõpetajate puudus on ehmatav

Kuidas ikkagi emakeeleõpetajaid kooli juurde saada?

Kaja Sarapuu: Kõikide ainete õpetajaid ja tugiinimesi on kooli juurde vaja. Emakeeleõpetajate puudus koolis on ehmatav, praegu ülikoolides õppivatest tudengitest seda auku ei lapi. Neil päevil meie koolis käinud uus valikainete õpetaja ütles, et tal on raske direktori kabinetti siseneda, kooliaegsed mälestused kammitsevad mõtet veel aastaid hiljem. Kool ei tohiks olla hirmutav ega kammitsev, vaid kõiki lapsi individuaalselt kohtlev õppimise koht. Kõiki tuleb märgata, kõigini jõuda, nii sünnib õpetajaid juurde. Palganumber ei ole õpetajatöös olulisim, vaid õpetamise ja õppimise maagiast osasaamine.

Mida peaks tegema teisiti koolid, ülikoolid, õpetajad ise, ühiskond?

Aus tuleks olla nii iseenda kui ka teiste vastu. Kui õpetajahakatised tööle tulevad, siis on nad lausa mõnusalt ausad oma arusaamades. Kuhu see aastatega kaob? Kas ausus hakkab toimima ennasthävitavalt? Tark peab olema. Praegu tehtud otsused tuleb tulevaste põlvede jaoks läbi mõelda. Eeskuju on tähtis: õpetaja/õppejõud/lapsevanem/ametnik ei sukeldu kohtumisel telefoni, ei hiline, teatab puudumisest, teeb töö ära õigeks ajaks, ei tõsta häält, on õiglane, leiab aega suhtlemiseks.

Kuidas hindate eesti keele ja kirjanduse populaarsust õpilaste silmis?

Emakeeleolümpiaadist osavõtjate arvu järgi võiks arvata, et eesti keel ja kirjandus on koolis populaarne aine. Olen kuulnud, et huvilisi oleks rohkemgi, kui maakonnad piiranguid ei paneks – soovijad ei mahu olümpiaadipäeval ruumidesse ära. Keeleõpet peavad raskeks need, kes ei oska veel õppimisest mõnu tunda. Rõhutan – *veel*, sest selleks me, õpetajad, koolis olemegi, et kõik õppijad sihile jõuaksid. Lugemisharjumust kujundada on järjest keerukam, aga neid, kes lugemist armastavad, on laste hulgas palju. Viimase aja eesti keelt kaitsvad repliigid ulatuvad klassiruumigi ja aitavad emakeele õpetamisele kaasa.

eKoolikotist ja selle võimalustest

2016. AASTAL AVATI VEEBIKESKKOND EKOOLIKOTT, MIS KOONDAB ERI ÕPPEAINETE ÕPPEMATERJALE, MILLE ON EESKÄTT KOOSTANUD EESTI OMA ÕPETAJAD.

HELLE-MARI MÄRTSON
eKoolikoti eesti keele ja kirjanduse moderaator

Esialgu koguti sinna materjale varasematest portaalidest, näiteks Koolielust. Kokku kogutud õppematerjalid tuli üle vaadata, nende kvaliteeti ning asjakohasust hinnata, need märksõnastada ja üleüldse tavakasutajale mugavalt kasutatavaks teha. Meid kui materjalide retsenseerijaid ja moderaatoreid ka koolitati palju näiteks autoriõiguste teemal.

Peale praktiliste õpetuste on väga vajalikud ja huvitavad olnud ühised arutelud näiteks teemal, mis üldse on hea digitaalne õppematerjal, milliseid materjale tegevõpetajatel kõige rohkem vaja on ning kellele on eKoolikott mõeldud. Kõigele ei ole veel vastust, kuid soov ja töö käib selles suunas, et õpetajatel oleks hea, usaldusväärne ja ammendav keskkond, kuhu pöörduda enda töö ja tundide sisustamiseks.

Mina olen eKoolikotis eesti keele ja kirjanduse materjalide moderaator koos kahe kolleegiga. Kolleegid keskenduvad põhikoolimaterjalidele, mina vaatan üle gümnaasiumimaterjale. Varieeruvad nii praegu juba kõigile kasutajatele kättesaadava ja kasutatava materjali maht, liik kui ka kasutatavus. On materjale, mis on vaja kustutada, kuid ka neid, mis on head ja mida võiks asjakohaste märksõnade, korrektse litsentsi ning selge sisukirjeldusega paremini esile tõsta. Tore, et juba praegu leiab sealt näiteks eesti keele ja kirjanduse vallas mitme konkursi õpilaste võidu-

Kevade saabumisega tulevad nähtavale suured keeleteod

KEELETEOL POLE ESMAPILGUL PÄRIS TEOGA MIDAGI ÜHIST. LÄHEMAL UURIMISEL SELGUB, ET SARNASUSI ON PÄRIS PALJU. NEIST TEADASAAMISEKS TULEB KEVADPEALINNA TÜRILE SÕITA. SEAL KUULUTATAKSE VÄLJA 2017. AASTA KEELETEOD.

TRIIN TOOME-HOSMAN
Türi ühisgümnaasiumi
eesti keele ja kirjanduse õpetaja

Keeleteoauhinda annab haridus- ja teadusministeerium välja juba kaheteistkümnendat korda. Teod, mida on eesti keele heaks tehtud, mis tõstavad eesti keele mainet, väärtustavad eesti keele oskamist, kasutamist ja uurimist, pälvivad avalikkuse tähelepanu, on tunnustamist väärt. Niisuguseid tegusid koguneb aasta jooksul päris palju. Igaühel on võimalus märgatud keeletegu konkursile esitada. Uue kalendriaasta alguses kaalub emakeele seltsi juhatus saabunud ettepanekuid ja valib nende seast sobivaimad aastauhinna nominentideks. Seega ilmuvad suured keeleteod nähtavale enamasti veebruaris.

Žüriisse, mis valib peaauhinna saaja, kuuluvad kõik taasiseseisvunud Eesti haridus- (ja teadus)ministrid. Rahvaauhinna valimisel saavad osaleda kõik, kellele eesti keele hea käekäik korda läheb. Tänavused keeleteod ja nende iseloomustused leiab HTM-i kodulehelt. 16. märtsil on paslik Türi ühisgümnaasiumisse sõita ja keeleteod oma silmaga üle vaadata. Emakeelepäevajärgsel reedel on selles koolis iseäranis huvitav kooslus, sest 2017. aastast on konkursile valitud järgmised keeleteod.

- **„Meie pere kala-aabits"**
- **Eesti keelekorralduse suurkuju Eduard Ahrensi mälestuse jäädvustamine**
- **Klassi-Instagrami „Roostikurebased" loomine**
- **Õpilaskonkurss „Kirjandusraal"**
- **Filoloog Ülle Leisi regulaarsed arvamuslood „Tõlkes leitud" Postimehe elektroonilises väljaandes**
- **Seitsme tundesõnaga T-särgid**
- **„Soome-eesti suursõnaraamatu" veebiversioon**
- **„Eesti-mari sõnaraamat"**
- **Eurokeele e-kogumik „Tõlkimise tahud"**
- **Uuring „Eesti keeleseisund"**
- **Vikerraadio emakeelepäeva etteütlus 10**
- **Eesti Keele Instituudi keelekooli rubriik ajalehes Postimees**
- **Muu kodukeelega laps huvihariduses**

- **Kristiina Ehini luulekogu „Kohtumised"**
- **Selge keele konverents 2017**
- **Miljon eestikeelset Vikipeedia artiklit aastaks 2020**
- **„Sörulase aabits"**
- **Rakvere teatri virukeelne talveetendus „Tagassi inglite juure", viru keele avalikkusele tutvustamine**
- **Lavastus „Siuru õhtu 100"**
- **Kümme aastat ametnike keelekoolitust**
- **Enn Ernitsa artiklikogumik „Sõna haaval. Emakeelest tehiskeelteni"**
- **Murdetekstide kogumik „Loode-Eesti murdelood. Risti ja Harju-Madise"**
- **Hiiukeelne luulekogu „Ole ise"**

Türi ühisgümnaasium võõrustab keeleteopeolisi esimest korda. Et külalistele meeldejäävat elamust pakkuda, palume oma osalemisest hiljemalt 12. märtsiks teada anda. Kevade kodu on Türil ja sel aastal ilmuvad ka suured keeleteod nähtavale just kevadpealinnas.

OLETE LAHKELT OODATUD!

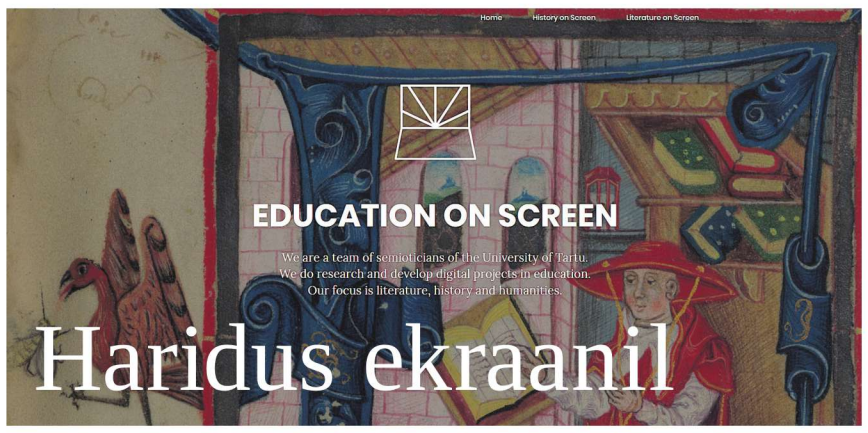

ÕPETAJAIL, KES ON HUVITATUD FILMI, KIRJANDUSE JA AJALOO SEOSTEST, TASUB UURIDA VEEBIPLATVORMI **HARIDUSEKRAANIL.EE.**

SIRJE PÄRISMAA

Uudse e-õppematerjalide platvormi on koostanud Tartu ülikooli transmeedia uurimisrühm. Valikus on kaks suuremat alajaotust: kirjandus ekraanil ning ajalugu ekraanil. Kirjanduse alt leiab praegu õppematerjalid Andrus Kivirähki romaani „Rehepapp" ekraniseeringu „November" kohta.

Ajaloo alla lisanduvad märtsi jooksul materjalid, mille keskmes on Leelo Tungla teoste ainetel valminud Moonika Siimetsa film „Seltsimees laps". Keskendutakse kunstiteksti rollile ajaloomälu looja ja vahendajana. Platvormil on loomingulisi ülesandeid, interaktiivseid harjutusi ja mälutekste.

Tartus ja Tallinnas toimunud koolitustel oli õpetajail võimalus enne ametlikku esilinastust filmi juba näha ning katsetada ka ülesandeid.

Millised on muljed?

URVE PARVEOTS
eesti keele ja kirjanduse õpetaja

„Haridus ekraanil? Väga kaasaegne ja noortepärane. Kirjandusõpetajana ütlen muidugi kõigepealt, et õpilased peavad raamatuid lugema. Oleks tore, kui nii noored kui ka vanad loeksid raamatuid. Ometi vaatab õpilane pigem filmi. Programm „Kirjandus ekraanil" annab õpetajale kavala võimaluse meelitada õpilased lugema filmi vaatamise kaudu. Kui lugeda katkend raamatust ja vaadata juurde katkend filmist, seejärel analüüsida, milliseid võtteid kasutab kirjanik ja milliseid režissöör, saab noor inimene mitmekülgselt haritud. Kui sellise metoodikaga meelitatakse juurde lugejaid ja väärtfilmide austajaid, on meie kultuuri tulevikule jälle üks tugi lisaks pandud."

KERSTI KIVIRÜÜT
ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetaja

„Ajalooõpetus Eesti koolides on ajalooteaduse eeskujul saanud hoo sisse maateadusest. Nii nagu talurahvakoolides jutustati lugusid maakera geograafilistelt telgedelt, nii on eesti õpetajad edastanud õpilastele teadmisi ajateljelt ning lasknud õpilastel neid teadmisi hinde peale esitada.

Ent iga jutustus ajaloost ei ole mitte ajalugu ise, vaid ajaloo käsitlus. Et õpilasel kujuneks teaduslik arusaam ajalootekstidest, tuleb loobuda tunnis ühekülgsete käsitluste taasesitamisest ning arendada õpilases kriitiliselt mõtlev ajalookäsitluste tarbija ja looja.

Lähtepositsiooni muutus jutustuste reprodutseerimiselt mitmeperspektiivilisele teaduspõhisele ajalooõppele seab suurema vastutuse õpetajale, õpetajate koolitajatele, eriti aga õppevara tootjatele. Kasulik õppevara sisaldab ammendava valiku allikaid ning didaktilisi näpunäiteid.

Portaal haridusekraanil.ee annab õpetajatele mugava raami filmi „Seltsimees laps" mitmeperspektiiviliseks käsitlemiseks igas kooliastmes. Gümnaasiumis saab luua õpilaste eelteadmistele tugineva analüüsimudeli, mis lõimib ka keele ja kirjanduse õpitulemusi. Põhikooli ajaloo algõpetuse tundides saab filmi kasutada edukalt allikakriitilise mõtlemise arendamiseks, kasutades näiteks mikroajaloo lähtepunkti. Didaktiliste abivahendite kaudu saab anda õpilastele võimaluse samastuda filmi tegelastega.

Mina kasutaksin näiteks Euroopa Nõukogu mitmeperspektiivilise ajalooõpetuse käsiraamatu pildi sisse mineku meetodit: väljaprinditud filmistseenidel paluks neil kleepida oma fotoportree tegelaskujude nägudele. Seejärel koguksin tegelaskujude vaatevinkli kaudu infot küsimusele „mida ma tean?", aga allikakriitilise mõtte arendamiseks on veelgi olulisem küsimus „mida ma ei tea?". Ehk edaspidi tähendaks see allikaanalüütilisi küsimusi „mis infot ma allikast saan?" *vs.* „mis infot ma sellest konkreetsest allikast ei saa?" ehk ka „mis on fakt?" ja „mis on tõlgendus?"."

FOTO: ILMAR SAABAS

töid ning õpetajate koolitustel koostatud materjale.

eKoolikotil on soov ja potentsiaal olla Eesti suurim õppevara repositoorium, koondades just meie oma õpetajatele ja oludele ainulaadse kogemuse ja materjalid. Varasemate ja ka uute materjalide ülevaatamine nõuab aega ning käesoleval aastal läheb see töö põhjalikult edasi. Eelmisel aastal oli töö peamiselt kompiv ja olukorraga tutvuv.

Korrastati näiteks oma aine märksõnastikku, loodi materjalidest esialgne ülevaade ning õpiti põhjalikult ja korrektselt redigeerima. Materjali ülevaatamine ja sisuga tutvumine on suures mahus veel ees. Eelmisel aastal jõudsime eesti keele ja kirjanduse vallas läbi vaadata umbes 200 materjali. Selle hulgas on vananenuid, vigaseid ja lihtsalt kehvi, aga ka neid, mis süstematiseerimata jäävad kahetsusväärselt internetiavarustesse varju.

Moderaatorite põhitöö ongi hea materjali selge kirjeldamine, sisuline määratlemine, kooliastmesse ja teemasse kuulumise täpsustamine ja märksõnade lisamine. Olen endale ära märkinud juba mitmeid häid materjale, mida edaspidi oma ainetundides kindlasti kasutada saan. Sama võimalus on kõigil tavakasutajatel. Oma konto alla saab koondada nii meeldivad materjalid, digikogumikud kui ka isiklikud materjalid.

eKoolikoti arenduse plaanid liiguvad mitmes suunas. Põhiliselt tahetakse arendada kodulehe kasutusmugavust ning tagada, et materjalid oleksid kvaliteetsed, huvitavad ning kergesti leitavad. Programmide ja hangete abil plaanitakse eKoolikotti lisada mitmesuguseid digiõppematerjale, muuhulgas ka HEV-õpilastele. Peale muudest kohtadest materjali koondamise ja tavakasutajate lisatud materjalide on käesoleval aastal valmimas eKoolikoti retsenseerijate koostatud digikogumikud.

Digikogumik ehk õpikogumik koondab mingi teema või mõttelise osa õppevara. Digikogumikud aitavad süstematiseerida materjali, e-õpikuid, mänge, kontrolltöösid, töölehti, allikasuundi sobivatesse n-ö ampsudesse. Senini on internetis leiduva materjali juures suureks probleemiks olnud, et kui siit-sealt leiab mõne sobiva mängu, käsilehe või esitluse, pole need tavaliselt süsteemselt koondatud ega kirjeldatud. Muidugi tahab eKoolikott aja jooksul tagada ka selle, et kõik, mis seal kättesaadav, on moderaatorid üle vaadanud, materjal on tõene, asjakohane, kõik lingid ja rakendused töötavad ning allikad on nõuetekohaselt viidatud.

eKoolikoti suurem eesmärk on nii see, et näiteks koolist puuduv või kodus õppiv õpilane saaks portaali abil talle vajaminevatele materjalidele ligi, kui ka see, et õpetaja leiaks kiiresti ja mugavalt sobivaid materjale tundides kasutamiseks. eKoolikotist võiks saada kogukond, kus õpetajad jagavad oma häid kogemusi, õnnestunud materjale ning aitavad muuta koolitundi mitmekülgsemaks.

Aili Kiin:

„Lugemine on privileeg!"

AILI KIINI ÕPILASED ESINEVAD EDUKALT OLÜMPIAADIDEL JA TEADUSFESTIVALIL, LÖÖVAD KAASA BETTI ALVERI „TÄHETUNNIS", LÄHEVAD ÜLIKOOLI FILOLOOGIAT ÕPPIMA. AILI KIIN ISE AGA ÕPIB NII OMA ENDISTELT KUI KA PRAEGUSTELT ÕPILASTELT.

ALLI LUNTER
eesti keele ja kirjanduse õpetaja

Kui oled kord kuulanud vaikust,
vaikust valgumas üle klassitoa,
tarkuse pühadus võitmas maad –
see on su osadus.
Siis tea, on sündimas midagi tõsist,
see on suuremaks saamise hetk,
*see on õpetaja osadus.**

Oled töötanud pikalt Viljandi maagümnaasiumis ja nüüd Viljandi riigigümnaasiumis eesti keele ja kirjanduse õpetajana. Mõlemas koolis tuntakse sind kui õpilaste olümpiaadidele viijat. Kas sul on mõni aasta ilma olümpiaadita ka läinud? Mitu tööd sul tänavu valmis?
Sel aastal läks teele kaks uurimistööd ja kaks Vikipeedia artikli katsetust. Olümpiaadihuvilisi hakkasin juhendama kohe, kui 1977. aastal õpetajana tööle läksin. Juba järgmisel aastal olid mu õpilased uurimistöödega vabariigi paremiku hulgas. Peagi jõudsid mu õpilased ka olümpiaadide üleriigilistesse lõppvoorudesse, nt 1982. aastal Meeri Tuul emakeeles, 1984. aastal oli Helle Leppik emakeeleolümpiaadi üldvõitja. Mõlemad töötavad praegu emakeeleõpetajana. Silma paistis ka Mirjam Lepikult, kellest sai hiljem tõlkija. 1989 ja 1990 oli üldvõitja Kristi Sak (Viiding), kellest on saanud vanemteadur. Kõige tulemuslikum mu õpilastest on olnud kirjandusteadlane Aare Pilv. Alates 2013. aastast on mul tulnud Viljandi gümnaasiumis igal aastal mõni õpilane uurimuse või lõppvooru tulemusega Eesti esimese nelja hulka. Ma pole kõrvale jäänud ühestki olümpiaadist. Tänavu saab täis 40 aastat olümpiaade.

Sinu õpilased on osalenud ka teadusfestivalidel
Teadusfestivalid on mulle uus asi, aga 2016. aastal pälvis Kristin Kink Eestis kolmanda koha, mis oli tol aastal humanitaarteaduses kõrgeim tulemus. Festivali žürii oli õpilase tööd juba varem retsenseerinud, kuid kahe päeva jooksul käis noore uurija stendiettekandega tutvumas kolm žüriid. Hoidusin sekkumast, sest Kristin on arukas ja hea väljendusoskusega õpilane. Aga siis kutsus žürii juht Krista Aru mind kuulama, mis hinnanguid ja soovitusi õpilasele anti, ning ma mõistsin, et olime olnud õigel teel. Ka 2017. aastal jõudsid mu õpilased teadusfestivalile esinema. Hannabel Kruusmäe sai TÜ humanitaarvaldkonna eripreemia. Eks need kordaminekud ole toeks nii õpilasele kui ka juhendajale. Teisalt on humanitaarkallakuga töödel loodusteaduslike töödega raske konkureerida.

Kust ja kuidas sa õpilaste juhendamist õppisid?
Õpetaja areneb ju koos õpilasega. Uurimistöö koostamine saab selgeks, kui seda paar-kolm korda koos läbi teha. Vikipeedia artikli koostamist oli mul küllaltki keeruline juhendada, sest õpilased on arvutimaailmas minust palju vilunumad ja nii pidin nendelt õppima. Teisalt tänan Tartu ülikooli teadlasi, kelle abi koolidele ja magistriõpe andis mulle ka teaduspõhisemat lähenemist.

Kuidas sa juhendad, millal ja kuidas alustad?
Tavaliselt algab koostöö õpilasega temaatika täpsustamisest ja struktuuri läbimõtlemisest sügisel oktoobris. Siis viime ennast teemaga põhjalikult kursi. Ma ise loen ka vastavat kirjandust ja süvenen teemasse, et oskaksin olla nõuandja, suunaja, kaasamõtleja. Paraku läheb lõppfaas ikka kiireks.

On olnud mitmesuguseid uurijaid. Mõned on tulnud konkreetse kavaga, mida kogu aeg muudame ja täiustame. On ka juhuseid, kus meie mõeldu ei hakka tööle, sest aeg ja jõud on kulunud ära n-ö näitematerjali kogumisele (sõnavaratööd). Aga kui uurimistöö saavutab hea tulemuse, siis kajastub see kohe ka õpilaste tänulikes silmades ja tiivustab mindki juhendajana jätkama. Eks see kõik ole seotud ameti juurde käiva eneseteostusega. Õpetaja ampluaa peab olema avar. Nendel õpilastel, kes on koolis uurimistööga tutvust teinud, on ülikoolis lihtsam, sageli arendavad nad koos ülikooli juhendajaga edasi üliõpilasteadust. Tunnen sügavat rahulolu, kui minu õpilase annet on ülikoolis märgatud ja teda seal toetatakse.

Olümpiaadide tase aina tõuseb, kuidas sa suudad sammu pidada?
Teadusfestivalidelt võib tulla küllaltki kriitilisi hinnanguid ja just humanitaarteaduste valdkonna kohta, seepärast olen jälginud hoolega juhendmaterjale. Need on küllaltki sisukad. Olen saanud abi ka koolitustelt. Ülikoolid on altid juhendama ja sellest on olnud samuti abi. Näiteks Vikipeedia artikli puhul taas kiidusõnad Tartu ülikoolile, kes õpilasi projekti käigus õpetas ja juhendas, see toetas õpetajatki.

Sa oled õpilasi ka lingvistikaolümpiaadideks ette valmistanud. Mille poolest on need erilised?
Olen selgitanud noortele vaid lingvistikaolümpiaadi põhimõtet. Kaks mu õpilast osales eelmisel aastal sel olümpiaadil. Suvel kutsuti üks mu õpilane lingvistikalaagrisse, mida ülikooli õppejõud juhendasid. TÜ esindajad on käinud ka ise meie koolis huvilistega kohtumas, loodud ülesandeid tutvustamas ning lingvistikaolümpiaadi reklaamimas. Jõukohane on lingvistikaolümpiaad noortele, kes oskavad hästi analüüsida keele struktuuri, leida sarnasusi ja ühisosa ning tegelda keeltega, mille nimigi on neile võõras. Minu kogemus on näidanud, et lingvistikas on edukamad olnud hoopis reaalaineis tugevad õpilased. Sel olümpiaadil on kindlasti tulevikku.

Kui oled kord näinud
targa ja tööka õpilase silmavaadet,
selget, puhast ja kui ausat,
ja see, jõudnud su südame sügavuseni,
siis õpetad,
siis õpetad,
see on su osadus

Kas oled kokku lugenud, kui paljudest sinu õpilastest on saanud edukad filoloogid?
Kunagi lugesin eesti filoloogiasse astunuid suure huviga, kuid nüüd pole enam täit selgust – arvatavalt 15–20 vahel neid on. TLÜ lõpetanud on sidunud end pigem ajakirjanduse ja muude aladega. TÜ lõpetanuist on läinud tublisid inimesi emakeeleõpetajaks, kuid ka keeleteaduse ja kirjanduse ning klassikalise filoloogia radadele. Rõõmustan, et ka minu uues koolis, Viljandi gümnaasiumis on päris mitu noort teinud valiku emakeele, kirjanduse ja kultuurivaldkonna kasuks.

Kui põhikoolis õppija on mõne gümnaasiumitöö suurepäraselt sooritanud, siis on tema võimekus avastatud. Sellistest noortest saavadki tavaliselt teadushuvilised filoloogid. Praegu näitavad süvenemisvõimelised noored end olümpiaadiuurimuste koostajaina: mõni suudab leida originaalse võtte millegi uurimiseks ja mõni oskab head näitematerjali analüüsida ning üldistada. Tagantjärele imetlen uurimistöö koostanute tähelepanuväärset töökust, põhjalikkust, kuid ka andekust, mida üleriigilistele olümpiaadidele osalema kutsudes kindlasti hinnati.

Kui oled kord saatnud oma õpilasi
koolimaja kivitrepilt otse ellu,
varjates hellvalusat nukrustunnet
kulunud kurvastussõnade taha,
siis tea, see on lõplik kestev vannutatus.
See on su osadus.

Kas oskad tuua mõne näite, mis hetkel avastasid õpilase, kellest on hiljem saanud andekas filoloog?
Lasksin ühel seitsmendal klassil kogemata teha kümnendale klassile mõeldud tööd. Olin ise ka ehmunud, kuid otsustasin siis hindamisel lati madalamale lasta. Nii said õpilased ikkagi normaalsed tulemused. Siis aga märkasin, et üks tüdruk oli teinud töö 10. klassi omadest paremini – veatult! See oli Külli Pokk (Habicht), nüüdne TÜ keeleteadlane, kelle sisukatel koolitustel olen korduvalt õppimas käinud.

Aare Pilv sattus juba põhikoolis mu õpilaseks. Tema kirjatööd olid veatud, ta oli palju lugenud, oskas hästi analüüsida ja kasutas juba kuuendas klassis teatmeteoseid. Tema tuli üleriigilistel olümpiaadidel alati esimesele või teisele kohale. Praegu on ta Underi-Tuglase kirjanduskeskuse teadur ja nimekas luuletaja. Ta on käinud ka Viljandi gümnaasiumi sõnakunstihuvilistele õpilastele loometegevusest kõnelemas. Tema kirjandusteaduslikud ja esseistlikud kirjutised ning retsensioonid harivad mind ja vahendan neid ka oma praegustele õpilastele. On loomulik, et õpetajad õpivad oma kunagistelt õpilastelt, kes on elus tänu andekusele ja süvenemisvõimele õpetajatest endist kaugemale jõudnud.

Räägime kirjandusest, lugemisest, vaimsusest.
1970. aastatel oli lugemine vaimsuse otsimine loosungilise maailma vastu. Pidasime kirjanduslikke kohtuid, kohtusime kirjanikega. Mäletan, kuidas noormehed vaimustusid Hando Runneli luulest ja seda pähe õppisid. Kõik vaimne tundus olevat tähtis.

Praegu pole kirjandus noortele enam nii tähtis, kuid nende kultuurihuvi

Üleriigiline teadusfestival Tallinnas (27. aprill 2017). Aili Kiinist paremal Kristiina Kase ja Hannabel Kruusmäe.

„LUGEMINE ON PRIVILEEG. ARUKAS INIMENE LOEB, SEST NII ARENEB TAL NII KIRJA- KUI KA KÕNEKEEL.

„KA IGA PÄEV VAJALIK FUNKTSIONAALNE LUGEMISOSKUS KANNATAB, KUI ILUKIRJANDUSTEOSEID EI LOETA.

„RÜHMAS JULGEVAD ENAMASTI KÕIK ÕPILASED OMA MÕTTEID AVALDADA – RÜHMAS KASVATAKSE JA ARENETAKSE ÜKSTEISE TOEL.

Betti Alveri 25. luulepäevad „Tähetund" (25. november 2017). Esimene rida vasakult Richard Särk, juhendaja Silvia Soro, juhendaja Aili Kiin, Kermo Laan. Ülemine rida vasakult Kristi Rabi, Kristin Prits, Michelle Elisabeth Tiit, Artur Leppik, Kristiina Kase. FOTO: LEA PIHLAK

FOTO: ERAKOGU

Aili Kiin uurimistööde koostamist juhendamas. Fotol Anita Mutso, Aili Kiin, Kristiina Kase. FOTO: ERAKOGU

puudumisest rääkida küll ei või. Teater on meie praeguse kooli naaber ja mõned klassid külastavad kõik üheskoos etendusi ning arutlevad nähtu üle. Analüüsioskus on noortel igal juhul olemas! Kõik oleneb aga klassist ja noorte hoiakust.

Tänapäeval kurdetakse, et õpilased ei loe ilukirjandust.
On neid, kes loevad ja avastavad, kuid on neidki, kes lugemisega mitte kuidagi hakkama ei saa. Halb variant on see, kui laps loeb vaid tükati, näiteks ainult nädalavahetustel. Nii ei saa tekkida lugemismõnu ega äratundmisrõõmu.

Klassikute nagu Tammsaare lugemiseks peab kasvama ja kujunema. Kui noorel lugejal on kas või vanavanemate kaudu olemas veel side maaga, kokkupuude sealsete tööde ja tegemistega, siis on ka lihtsam minna Tammsaare aegruumi ning mõista üle-eelmisegi sajandi Eestit. Teine võimalus on leida tema teostest elamuslikke kohti, mis noori kõnetavad, olgu siis nukraid mälestusi, väikeseid pettumusi või õnnelikke kogemusi. Emotsioonid tiivustavad noort lugejat n-ö oma lugu otsima. Sellest algabki lugemisharjumus, mida toetavad ka kodudes olevad raamatud. Õpetajana tean, kui palju suunab lugemine noore mõtte- ja tundemaailma, kui palju arendab keelekasutust ja sõnaseadmise oskust. Lugemine avardab õpilase maailmapilti rohkem, kui me endale tunnistame. Õpilaste raamatute juurde viimist olen pidanud oma õpetajatöös väga oluliseks.

Kuidas sa lugemist kontrollid? Kuivõrd on kohustuslikud teosed seotud teose analüüsiga tunnis? Kas lased õpilasel ka oma soovi järgi teost valida?
Lugemine võtab aega ja nii olen kontrollimistki mõnikord edasi lükanud. Olen koostanud nii pikemaid kui ka lühemaid küsitlusi või lasknud teha teose mõne probleemi süvaanalüüsi. Mõnikord olen lasknud koostada loetud raamatust plakati teeside ja näiteargumentidega. Vahel on õpilased kehastanud loetud raamatu tegelasi ja väikseid näidendeid improviseerinud. On ka väideldud, videofilme, TV- või raadiosaateid tehtud. Need on töömahukad ülesanded, kuid pakuvad õpilastele koostööröömu ja praktilist õpetust.

Mis juhtuks, kui jätta kohustusliku lektüüri lugemine vabatahtlikuks?
Arvan, et vabatahtlikkus ei ole oht vaimsete huvidega perede lastele. Kes aga alles gümnaasiumis end otsima hakkavad, eelistavad pigem meediaväljaandeid, lühižanre, mis kätte juhtub. Kui nad ilukirjandust otsima hakkavad, kardan miskipärast, et nad eelistavad siis pigem ingliskeelseid teoseid ja nii võib kannatada meie heal tasemel eesti kirjanduse tundmine.

Mida lugemine üldse internetiajastul annab?
Lugemise ehe elamus rikastab tundeelu, pakub eeskujusid, aitab maailma mõista, õpetab eristama olulist ebaolulisest. Sõnade eri tähendusvarjundite tabamine, omaenda mõtete sõnastamine – kõik see jõuab nooreni kirjandusteost lugedes väga vahetult. Ka iga päev vajalik funktsionaalne lugemisoskus kannatab, kui ilukirjandusteoseid ei loeta.

Tänapäeva maailmas, kus pealkirja lugedes arvatakse, et kõik on sisusse süvenematagi selge, tuleb siiski leida aega lugeda nii klassikat kui ka uudiskirjandust. Lugemine on privileeg. Arukas inimene loeb, sest nii areneb tal nii kirja- kui ka kõnekeel.

Mina olen kirjandust õpetanud enamasti probleemõppe toel, kuidas sina sellesse suhtud?
Probleemõpet kasutan eluliste arutlusteemade puhul, näiteks mahukate romaanide analüüsimisel. Kui teatrietendus, mida koos on vaadatud, tekitab vastukaja, siis on kõik aktiivsed oma mõtteid jagama ning isegi õpetajat kaasa haarama. Mõnikord ajavad noored muidugi elu- ja kunstitõe segamini ja vaidlevad probleemi süvahoovusi mõistmata, kuid seda ei saa neile pahaks panna – küll nad arenevad!

Mõnd probleemi oleme arutanud ka ajalehes ilmunud kolumni või essee põhjal. Eriti kõnetavad õpilasi noorte probleemidest kirjutatud tekstid. Eks siis on öeldud ka seda, et vanem kirjamees ei mõista noorte mõttemaailma, teisalt on olnud üllatavalt kriitilist suhtumist omaenda põlvkonda, asjade kultusse, kergema elu otsingutesse kodumaast kaugel.

Vahel viid sa oma õpilased seoses kirjandusega ka klassist välja.
Õpilastele meeldivad kirjanduslikud ekskursioonid autorite sünnipaikadesse, kirjandusmuuseumidesse. Viljandi maagümnaasiumis olid sellised ekskursioonid õppetegevuse osa. Teel olles lugesime autori tekste, osa õpilasi tutvustas oma mõtteid-tundeid teose või autori kohta. Nii lisandub klassis õpitule emotsionaalne ja kogemuslik pool: tunnetame autori vahetut lähedust ning nn õuesõpe loob erilise aura, ühtehoidva mõistmise. Võimalusi on olnud erinevaid, kuhu minna, näiteks Võru ja Kreutzwald, Tammsaare paigad Albus pakuvad loomulikku õuesõpet, Tartu ja kirjandusmuuseum või ERM, Tallinn ja Underi ja Tuglase kirjanduskeskus, ka EKI.

Nendes muuseumides olen käinud nii maagümnaasiumi kui ka Viljandi uue gümnaasiumi noortega ja õpilased on kuuldu-nähtu kohta töölehti täitnud või koguni ettekande teinud, autori tekstist mõne vaimuka stseeni lavastanud või näidelnud. Need võtted on õpilasi haaranud ka tänapäeval, ehkki plakatid, reklaamid ja joonised või illustreerimine köidab tänast noorust rohkem.

Mis suhted on sul rühmaõppega?
Õpilased õpivad rühmana meelsasti, kui on tegemist kaastööalti seltskonnaga. Rühma moodustamisel olen teinud igasuguseid katsetusi, kuid lähinaabrus on andnud kõige kiirema töö alguse ja mõttearenduse. Ülesanded jagab välja rühma liider: kes tegelevad argumentatsiooni, kes näidete otsimise või esitamisega, kes alustab ja kellele jääb üldistav lõpetamine. Kui teos on loetud, töötatakse huviga ja tahetakse oma analüüsivõimet näidata. Rühmas julgevad enamasti kõik õpilased oma mõtteid avaldada – rühmas kasvatakse ja arenetakse üksteise toel. Eakaaslase tarkus on noorele teinekord isegi olulisem kui õpetaja oma, seepärast olen jätnud enda rolliks vaid üldise kokkuvõtte tegemise. Algul kartsin, et äkki saab mõni nõrk õpilane rühmas töötades liiga hea hinde, kuid siis mõistsin, et üksteiselt õppimine on igal juhul parem kui nutiseadmetest poolikute mõtete väljaotsimine.

Leidub ka kinniseid ja tagasihoidlikke õpilasi, kes isegi rühmas suuliselt esineda ei soovi, ja neile olen koostanud töölehti.

Oled kandnud paarkümmend aastat õpetaja-metoodiku nimetust ja 2003. aastal said Valgetähe medali. Kas see oli sinu tööaastate kõrgaeg?
Ma ei tea, kas see aeg, mil töötasin Viljandi maagümnaasiumis, oli mu tööaastate kõrgaeg, aga küllap magistrikraadi kaitsmine, õppekirjanduse loomine ja retsenseerimine, aasta õpetaja tiitel, õpilaste head tulemused ning noorte loovuse suunamine midagi tähendas.

Sinu meelisüritus on Jõgeval korraldatavad Betti Alveri luulepäevad. Miks just see konkurss sulle nii südamelähedane on?
„Tähetunnil" osaleb erudeeritud luulelembene noorus ja sündmuse vaimne õhustik mõjub ühendavalt ja ülendavalt nii noortele kui ka juhendajatele. Tegelikult ei mõju „Tähetund" mitte võistluse, vaid väärtluulest osasaamisena. Maagümnaasiumist käisin „Tähetunnil" oma õpilastega, Viljandi gümnaasiumis teeme koostööd kooliteatri juhi Silvia Soroga, sest luuleteatris tuleb ju vabalt liikuda, musitseerida ja näidelda. Teksti põhja olen mina püüdnud luua, Silvia Soro lisab lavastajana karakteripõhist luulet ja kujundab terviku. Olen proovides alati kohal.

Luule juurde tuleb liikuda tasapisi. Meenub koos kolleeg Vilma Härmikuga Viljandi gümnaasiumi sõnakunstihuviliste noortega häälutamisest kõnelemine, misjärel esitasid õpilased omaloodud tekste. Küünlavalgus, salapärased hääled, varjud, rütmid aitasid meeleolu luua. Õpilastele meeldivad ka kohtumised kirjanikega. Maria Teiverlaur ühendas õpilastele esinedes psühholoogia ja luuleteooria, lugedes oma luulet. Meeldejääv kohtumine toimus Aare Pilvega. Usun, et lainetena liikuv kirjandushuvi hakkab taas kunagi luule suunas liikuma.

Enne ülikooli töötasid aastakese Lalsi 8-klassilises loolis. 1977. aastast alates Viljandi maagümnaasiumis, 2012. aastast uues Viljandi gümnaasiumis. Kas erinevused on suured?
Erinevused tulenevad koolitüübist. Maagümnaasiumis käisid õpilased esimesest kuni 12. klassini, kuid Viljandi gümnaasiumis on ainult gümnaasiumiklassid. Mulle on seda tüüpi gümnaasium tuttav, sest lõpetasin C. R. Jakobsoni nimelise Viljandi 1. keskkooli, kus olid samuti ainult keskkooliklassid. See tundus kuidagi põnev – koolis on koos palju üheealisi.

Maagümnaasiumis töötasin pikki aastaid tulvil tööindu ja energiat, õpetades põhiliselt gümnaasiuminoori. Uues Viljandi gümnaasiumis tunnen suurt rõõmu võimaluse üle võtta vastu uusi väljakutseid ja humanitaarseid traditsioone kujundada, näiteks keelepäevade ja kirjanduskonverentsi ellukutsumine, õpilasloomingu kogumine esimesse almanahhi meeldivas koostöös oma praeguste aktiivsete kolleegide ja ainehuviliste õpilastega. Mõlemas koolis on olnud rohkem kordaminekuid kui ebaõnnestumisi.

** Alli Lunteri luuleread*

Uusi ideid kuuldes hakkavad tal silmad särama

ÜLLE MATSIN
Viljandi gümnaasiumi direktor

Õpetaja Aili Kiiniga seostuvad mul kohe eesti keele ja kirjanduse valdkonna põnevad teemapäevad, ülekoolilised sündmused, mis populariseerivad noorte seas lugemist, loomingut ja etlemist. Ta on olnud mitmete Viljandi gümnaasiumi traditsioonide algataja ja tänu tema eestvedamisele on meie õpilased kogunud tuntust luulevõistlustel, esseekonkurssidel ja uurimistööde võistlustel. Ta on selline õpetaja, kellel hakkavad uusi ideid kuuldes silmad särama. Sellist innukust sooviks kõikidele kooliinimestele. Arvan, et ilma Ailita oleks jäänud mõnelgi õpilasel oma anne avastamata. Selline hooliv ja emalik õpetaja on noortele väga vajalik.

Maailm vajab teist laadi õpetamist. Kas kõrgkoolid on selleks valmis?

KUIGI KÕRGHARIDUSE KVALITEEDIST RÄÄKIDES PÖÖRATAKSE ENAMASTI TÄHELEPANU TEADUSTÖÖ KVALITEEDILE JA ARENGUVÕIMALUSTELE, MUUTUB ÜHA OLULISEMAKS KA ÕPETAMISE KVALITEET JA SELLE ARENDAMISE VAJALIKKUS.

MARI KARM
Tartu ülikooli
kõrgkoolipedagoogika dotsent

FOTO: MARI-LIIS PINTSON

Kuna ülikoolid valmistavad üliõpilasi ette sellisteks tulevikuoskusteks, millest meil ei pruugi praegu veel üdini selget pilti ollagi, muutub ka õpetamine õppejõudude jaoks üha keerulisemaks. Lisaks sellele, et õpetamise kvaliteedi tõstmiseks peavad õppejõud tegema omavahel koostööd, peab ka kogu ülikool pingutama.

Mõeldes ülikoolis õpetamisele, tuleb mõelda ka sellele, millises maailmas toimetulemiseks me üliõpilast ette valmistame. 21. sajandil vajalikke oskusi on välja toodud erinevaid, sageli nimetatakse koostöö- ja suhtlemisoskust, kriitilist mõtlemist ning loomingulisust, samuti digipädevust, õpioskusi, valmisolekut elukestvaks õppimiseks. See tähendab teistsugust õppimist ja teistsugust õpetamist.

LAI VALIK ÕPPIMISVIISE

Nende oskuste õppimiseks ei piisa üliõpilastel loengute kuulamisest, vaid vaja hakkab minema teistsuguseid õppimisviise (projektid, probleemõpe, iseseisev töö), mille juhendamiseks ei tarvitse õppejõududel olla piisavalt oskusi (rühma juhendamine, koostööoskuste toetamine, loovuse ärgitamine). Nii võib üliõpilaste õppimise ja arenemise potentsiaal jääda rakendamata, mistõttu on ülikoolis õpetamise kvaliteet ning õpetamise arendamine oluline teema.

Kogemuste ja ideede vahetamiseks on Euroopa ülikoolide assotsiatsioon (EUA) asunud analüüsima, kuidas ülikoolid arendavad õpetamist, lisaks korraldatakse selleks veebiseminare. EUA juures tegutsevad töörühmad, mis keskenduvad näiteks üldpädevuste õpetamisele või hea õpetamise tunnustamise viisidele ülikoolides.

Mullu septembris korraldas EUA Pariisis Euroopa õppimise ja õpetamise foorumi (*The European Learning & Teaching Forum*), kuhu kogunesid just ülikoolide juhtkondade esindajad, õpetamise arendamise eest vastutavate üksuste juhid ja poliitilised vastutajad, et vahetada mõtteid õpetamise arendamises toimuvatest suundumustest ja strateegilistest lähenemistest.

Foorumil tutvustati EFFECT (*European Forum for Enhanced Collaboration in Teaching*) projektis välja töötatud õppimise ja õpetamise arendamise kümmet põhimõtet. Nende arendamisse olid kaasatud mitmete ülikoolide ning õpetamise arendamisega seotud organisatsioonide esindajad (nt Higher Education Academy Ühendkuningriigist).

Mul oli võimalus protsessis osaleda Tartu ülikooli esindajana. Kogemus oli igati rikastav, kuna õpetamise arendamine on Euroopa ülikoolides korraldatud ja reeglistatud väga erinevalt.

Näiteks leidub ülikoole, kus on kohustuslik läbida õpetamisoskuste kooslitus või koostada õpetamise arendamise portfoolio või vähendatakse õppejõu töökoormust, et ta leiaks aega õpetamisoskuste koolitusel osalemiseks.

LIGIPÄÄS KÕIGILE

Õppimise ja õpetamise arendamise põhimõtete sõnastamine kannab ootust, et pühendumus õppimisele ja õpetamisele on ülikooli tegevuse eesmärkides, missioonis ja strateegias keskne ja lahutamatu joon. Õpetamine on akadeemilise tegevuse põhiolemus, seda tuleb tunnustada ja peab tagama, et see toimuks professionaalselt ja teaduspõhiselt.

Nende põhimõtete sõnastamisel toodi esile, et õpetamisoskuste arendamise võimalused tuleb tagada kõigile, kel vähegi õpetamiskohustusi ülikoolis. Järjest enam kaasatakse ülikoolides üksikute ainete või osakoormusega õpetamisse praktikuid või eksperte väljastpoolt akadeemilist struktuuri.

Ent üliõpilase jaoks pole vahet, milline on teda õpetava inimese töösuhe ülikooliga, tema jaoks on oluline, et õppimine oleks hästi juhitud ja toetatud. Sellest tulenevalt peaksid kõik pääsema ligi õpetamisoskuste omandamisele.

EFFECT põhimõtete väljatöötamisel toimunud aruteludes väljendati korduvalt mõtet, et õpetamise arendamine ei tohiks sõltuda kõrgkooli juhtide isiklikust huvist või heast tahtest, vaid peab olema kinnitatud dokumendina, mille ellurakendamist ei mõjuta muutused juhtkonnas. Seega on ülikoolidel vaja kindlat strateegiat, mis toetab õppimise ja õpetamise arendamiseks vajalikke samme ning aitab saavutada nende mõjususe ja jätkusuutlikkuse.

Samas väljendatakse põhimõtetes väga selgelt õppeasutuse juhtkonna olulisust õppimise ja õpetamise arendamise võimaldamisel ja tähtsustamisel. Organisatsiooni strateegia tähendab, et juhtkond hoiab fookust õppimisel ja õpetamisel, olles samal ajal nii algataja kui ka toetaja.

Arutlustes ilmnes korduvalt, et ülikoolides tegeldakse küll õpetamise arendamisega, ent see ei tarvitse moodustada terviklikku süsteemi. Või isegi, kui tegevus on üsna süsteemne, puudub ikkagi selgesti sõnastatud ja avalikult kättesaadav strateegia, millele osalised võiksid toetuda.

ÕPETAMISE HEA TAVA

EFFECT projektiga tõdeti, et õpetamise arendamine, seega ka hea õpetamine vajab ressursse. Võib ju küsida, milliseid ressursse ja milleks. Oluline on mõista, et õpetamisoskuste omandamisel, õpetamise arendamisel ja muutuste tegemisel vajab õppejõud kui oma eriala ekspert õpetamisoskuste alast tuge ja juhendamist.

On loomulik, et lisaks koolitustele ja töötubadele on vaja ka individuaalset nõustamist, sageli terve semestri (või kahe) jooksul, kuni uute ideede ja lahendustega tegeldakse. Kui ülikoolis otsustatakse hakata rakendama näiteks probleemõpet, projektõpet, videoloenguid või uut e-õppe keskkonda, siis on vaja läbi mõelda ka see, kuidas õppejõude uute ideede rakendamisel toetada.

Näiteks, kui Dublini ülikoolis otsustati rakendada kogukonna projektide kaudu õppimist (*community-based learning*), moodustati selleks keskus, mis nõustab nii üliõpilasi kui ka õppejõude nende projektide kavandamisel ja ellurakendamisel.

Samuti vajavad õppejõud õpetamisnõu keeruliste ainete õpetamisel ja metoodiliste ideede kavandamisel. Ent ressursse vajab ka hästi õpetamine: me vajame rühmatöö ruume üliõpilastele, individuaalse õppimise nurgakesi, rohkem seminare, aega tagasiside andmiseks või üliõpilastega suhtlemiseks e-õppes.

Hea meel on tõdeda, et Tartu ülikoolis arutleti juba 2016. aastal õpetamise hea tava (https://www.ut.ee/et/taiendusope/opetamise-hea-tava) üle ning kujundati kuus olulist põhimõtet. Kuna see loodi õppejõudude algatusel ja koostöös, nii-öelda alt üles, siis on hea tava vaatenurk võib-olla individuaalsem ja rõhutab seda, mida iga õppejõud ise saab õppimise toetamiseks ja oma õpetamise arendamiseks ette võtta.

Õpetamise hea tava oluline põhimõte on, et hea õpetamine on õppimiskeskne. Õppimiskeskse õpetamise korral on üliõpilased aktiivselt kaasatud õppeprotsessi ja õppimiskogemuse loomisse ning jagavad vastustust oma õppimise eest partnerluses õppejõududega.

Nii Euroopa põhimõtetes kui õpetamise heas tavas on sõnastatud seisukoht, et õppimine ja õpetamine on koostöine ja kollegiaalne protsess, mis hõlmab koostööd üle ülikooli ning samuti laiema kogukonnaga. Koostööd teevad nii õppejõud, üliõpilased, praktikud kui ka kõik teised õppetööd toetavad ja arendavad osalised.

Samuti on oluline, et hea õpetamine peab põhinema teaduslikul mõtteviisil – nii erialastel kui ka õpetamisega seotud teadustulemustel –, lisaks tuleb toetada üliõpilaste teadusliku mõtteviisi kujunemist.

Teaduspõhisus tähendab ka, et õppejõud pööravad tähelepanu oma õpetamise uurimisele (*Scholarship of Teaching and Learning*). See pole mitte lihtsalt õpetamise arendamine, vaid õppejõude innustatakse aktiivselt tegelema oma õpetamise uurimisega, et selle toel kujundada edasist õpetamispraktikat.

TULEVIK ON TUNDMATU

Oluline on analüüsida muutuste asjakohasust: kui muudan midagi õpetamises, siis tuleb koguda ka tõendusmaterjali, kas sel muutusel oli mõtet, kas see toetas üliõpilaste õppimist või tekitas vaid segadust. Sellest mõtteviisist inspireerituna on Tartu ülikoolis alates 2015. aastast antud välja hea õpetamise grante, igas valdkonnas kolm (st kokku 12).

Grandi taotlemiseks peab õppejõud esitama projekti, milles selgitab, millist uuendust ja miks ta soovib oma õpetamises rakendada ning milliseid andmeid ja materjale ta selle uuenduse asjakohasuse hindamiseks kavatseb koguda.

Grantide toel on katsetatud ja uuritud viise üliõpilaste iseseisva õppimise ja enesejuhitavuse toetamiseks, näiteks eneseanalüüsi ja õpimapi rakendamine grammatika õppimisel, valikute pakkumine seminarideks valmistumisel, üliõpilaste kaasamine suurtes loengutes (nt vahetestide kasutamine), ettevalmistuse parandamine seminarideks ja praktikumideks, videoloengute tõhus rakendamine, iseseisvate projektide juhendamine.

Kuna tulevik on tundmatu, siis peame kindlasti pöörama tähelepanu üliõpilaste õpioskuste arendamisele ning elukestva õppimise mõtteviisi kujundamisele. Seda mõtteviisi saavad toetada samasuguse elukestva õppimise vaimuga ning oma õpetamise arendamisest huvitatud õppejõud.

Õppimise ja õpetamise järjepidevaks arendamiseks, uute ideede väljamõtlemiseks ja õpetamisse rakendamiseks on väga oluline, et õpetamise arendamise vajalikkust oleks mõistetud ka riikliku hariduspoliitika tasandil ning et ülikoole toetataks nende pingutustes.

21. SAJANDIL VAJALIKKE OSKUSI ON VÄLJA TOODUD ERINEVAID, SAGELI NIMETATAKSE KOOSTÖÖ- JA SUHTLEMISOSKUSI, KRIITILIST MÕTLEMIST NING LOOMINGULISUST, SAMUTI DIGIPÄDEVUST, ÕPIOSKUSI, VALMISOLEKUT ELUKESTVAKS ÕPPIMISEKS.

ÕPPIMISE JA ÕPETAMISE ARENDAMISE PÕHIMÕTETE SÕNASTAMINE KANNAB OOTUST, ET PÜHENDUMUS ÕPPIMISELE JA ÕPETAMISELE ON ÜLIKOOLI TEGEVUSE EESMÄRKIDES, MISSIOONIS JA STRATEEGIAS KESKNE JA LAHUTAMATU JOON.

Õppealajuhataja Maarit Kiviselg tutvustab nn rääkivat seina.

FOTOD: ANNIKA POLDRE

Sõnad, mis poistel selja taga, on neile juba tuttavad.

Kellukeses räägivad isegi uksed.

Keelekümblus annab kooliteele valikuvõimalusi

PÄRNU KELLUKESE LASTEAED ON LINNA AINUKE KEELEKÜMBLUSEGA LIITUNUD LASTEASUTUS. SIIN ON LAPSI NII VENE KUI KA EESTI PEREDEST. LASTEAIAST EDASI MINNES ON LASTEL VÕIMALIK VALIDA EESTI-, VENEKEELSE VÕI KEELEKÜMBLUSEGA KOOLI VAHEL.

ANNIKA POLDRE

Keelekümblusega liitus Kelluke 2014. aastal, kui lasteaeda oli asunud tööle õpetaja, kel oli selleks vajalik koolitus. Aasta varem hakati keelekümbluseks valmistuma – õpiti ja koguti materjali. „Enne keelekümblusrühmade avamist küsisime lastevanemate arvamust. Keegi polnud vastu," sõnas direktor Marika Merila. Vanematele on tehtud pidevalt selgitustööd, et võimalikud hirmud kaoksid. Nad on lasteaia tegemistega kursis ning saavad järjekindlalt kahes keeles infot.

Varem vene lasteaiana tuntud Kellukeses on eesti lapsi, kelle vanemad soovivad, et laps õpiks vene keelt. Kevadistele lahtiste uste päevadele tulevad uudistama ka paljud eesti pered ning otsustavad seejärel Kellukese kasuks. „See on viimase paari-kolme aasta tendents," lausus Merila.

54 aastat tegutsenud Kellukeses on kõik neli aiarühma osalise keelekümblusega ning sõime- ja tasandusrühm. Viimases ei kümmelda, kuid tegeldakse vene keele kõnearendusega ja kaks korda nädalas on passiivne eesti keele õpe.

ÜKS ÕPETAJA JA ÜKS KEEL

Osaline keelekümblus tähendab, et pool päeva õpitakse üht ja teine pool päeva teist keelt ja nii vaheldumisi. Näiteks kui hommikul töötab lastega eesti keele, siis õhtupoolikul vene keele õpetaja. Reegel – üks õpetaja ja üks keel – puudutab nii õpetajaid kui ka nende abisid. See põhimõte tähendab, et eesti töökeelega õpetaja ei räägi lastega teises keeles. Neli õpetajat jagavad omavahel kogemusi, õppetegevus käib korraga igas rühmas ja ühel ajal on kõigil üks keel kasutusel. Õpetaja abid on eesti- ja venekeelsed ning kasutavad ainult oma emakeelt.

„Kriitilises olukorras, kui laps on arusaamisega hädas, võib õpetaja tema selja tagant aidata teda tema emakeeles, kuid üldiselt kasutavad nad miimikat, kehakeelt, kordamist, salme, luuletusi, rütmilist ja palju käelist tegevust. Näpud ja aju töötavad koos," kirjeldas õppealajuhataja Maarit Kiviselg õppetegevust. „Me ei tähtsusta õppimist, keel omandatakse mänguliselt," lisas Merila. Lapsed omandavad keelt sel viisil lihtsalt ega saa arugi, et õpivad.

Lasteaias töötab tasandusrühmas vene logopeed, kes toetab ka teiste rühmade vene laste keelearengut ning aitab teha venekeelset kõneuuringut. Eesti laste keele- ja kõnearengu vaatab igal aastal üle Rajaleidja logopeed.

ENAMIK VÕIB JÄTKATA KOOLIS KEELEKÜMBLUST

Keele omandamine on individuaalne, sõltub lapse arengust. Osa taipab kiiremini, osa aeglasemalt, mõni omandab keele passiivselt, teine aktiivsemalt. Oluline on ka see, kui palju laps kohal käib. Enamik Kellukese keelekümbluslapsi võib minna siit edasi Pärnu Tammsaare kooli keelekümblusklassi või isegi eestikeelsesse kooli. Aga nad võivad valida ka Tammsaare koolis vene õppekeele. „Kui mullu külastasid meid Pärnu logopeedid, kõlas nende otsus, et meie lapsed võivad minna eesti kooli," lausus õppealajuhataja.

„Meil on esimene aasta, kus kolm last läksid eesti kooli," ütles direktor. Üks oli segapere, teine eesti ja kolmas vene pere laps. „Osalise keelekümbluse puhul peab suure töö tegema ka lapsevanem," tõdes Merila. Lastevanematele on selgeks tehtud, et lapse emakeele arengut toetada on oluline. Kogenud pedagoogid teavad, et lapsel tekib trots, kui ema räägib kodus võõrkeelt. Lapsele võib luua kodus teise keelekeskkonna, näidata multikaid, viia teda sõprade juurde, kuid teda ei tohi survestada teist keelt õppima või rääkima. Ka keelekümbluse põhimõtte järgi pole soovitatav last kodus teise keele õppimisel järele aidata. „Samas on rahulolukusitlustest selgunud, et lapsed laulavad kodus omal algatusel teises keeles viisijuppe, mida on lasteaias õppinud," lausus Merila.

SEINAD RÄÄGIVAD

Kellukese maja seinad räägivad. Rühmatubade seinad on täis keeleõppimiseks vajalikku materjali: kahes keeles silte, pilte, joonistusi ja skeeme. See teema, mida parasjagu õpitakse, on lastel silmade kõrgusel, õpitu nihutatakse ülespoole. Mis seinale koguneb, jääb sinna kevadeni. Mida vanem rühm, seda rohkem täis seinad on. Pinnad tehakse lagedaks mais ja uuesti täitma hakatakse neid septembris.

Lisaks kirevatele seintele on igas rühmas oma hommikunurk, kus on omad reeglid ja tavad: lapsed alustavad päeva ja räägivad oma tujust, ilmast jm. Kõikides rühmades on interaktiivsed QOMO tahvlid – õppevahend, mis toetab keeleõpet ja mille juures on seletamise asemel kasutusel pilt. Vanemates rühmades on ka robootikamängud Blue Bot – käega katsutavad visuaalsed vahendid, mis samuti toetavad keeleõpet. „IT pole meil omaette eesmärk, vaid õppevahend," lausus direktor.

Õuesõpegi on lõimitud keelekümblusega. Õuemajas ehk õuesõppekeskuses asuvas muinasjututoas on palju mänge. Aias on tegevusrada. „Kõik need võimalused teevad keeleõppe huvitavaks," ütles Kiviselg.

TERVISENÄDAL ZNAIKA JA SIPSIKUGA

Lasteaia tervisenädalad on samuti kakskeelsed. Lastekirjandusest või multifilmidest pärit eesti- ja venekeelse tegelase abil omandavad lapsed teadmisi tervisest. Näiteks on sel aastal tervisenädala tegelasteks Znaika ja Sipsik, varem olid Lotte ja Maša. Üks on hästi teadlik ja teine küsija, kes palju uut teada saab. Rollid vahetuvad, kord on esimeseks eestikeelne, teisel korral venekeelne tegelane. „Neid kuulates lülituvad lapsed kergesti ühelt keelelt teisele," rääkis õppealajuhataja. „Lapsed, kes on varakult õppinud teist keelt, oskavad kergesti omandada ka järgmist," sõnas direktor.

Kellukesel on head suhted Pärnu kahe eesti lasteaia, Tralli ja Pöialpoisiga – lapsed käivad üksteisel külas ja koos mängimas. Eesmärk on leida sõpru eesti lasteaedadest. Tihe koostöö, ühised üritused ja traditsioonid on Pärnu ainsa venekeelse Tammsaare kooliga, kus lasteaiaõpetajad külastavad lahtisi tunde, koolipere käib kevaditi lasteaial külas ning vanem rühm osaleb kooli emakeelepäeval esinedes eeskavaga.

Direktor tunnistas, et keelekümbluse õpetajaid on väga raske leida. Selleks tööks pole eraldi õpet, sobivad kõrgharidusega filoloog või lasteaiaõpetaja, kel on eeldused pedagoogiliseks tööks ning kes suhtub sallivalt mõlemasse kultuuri, eelistamata üht teisele. „Meie anname edasi eesti keelt ja kultuuri, kuid seome selle vene kultuuriga, peame nii vene kui ka eesti pühi," rääkis Merila. Näiteks Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva tähistamine seotakse maslenitsaga, et näidata mitmenäolist ja -rahvuselist Eestit.

96 lapsega Kelluke on Pärnus ainuke vene lasteaed, kuid paljud vene pered valivad oma lapsele eesti lasteaia, kartes, et tal on hiljem eesti koolis raske. Ent igal aastal toob mõni vanem oma lapse hiljem Kellukesse. „Eesti lasteaias jääb tema oma kultuur tagaplaanile. Siin on laps oma keskkonnas ja tal on lihtsam teist keelt omandada," ütleb direktor. „Meie tugevus on selles, et siit kooli minnes on vanematel valikuvõimalus."

KRISTEL TEEARU
lapsevanem (4,5-aastane poeg käib kolmandat aastat Kellukeses)

Valisime Kellukese, sest see on meie kodule kõige lähem lasteaed. Olen filoloog ja puutunud kokku mitmekeelse pere lastega ning näinud, kui ruttu õpivad lapsed teist keelt. Mõtlesime, et las poiss õpib vene keelt, see on keeruline keel ja hiljem suurest peast on seda raskem õppida. Kui panime poja Kellukesse, ei teadnud me, et seal on keelekümblus, see selgus hiljem. Laps on rahul. Talle meeldib seal. Ta hakkas üsna ruttu aru saama venekeelsest kõnest. Tema isapoolne vanaema on vene päritolu. Nüüd ütleb vanaema, et ei saa enam salajuttu rääkida, sest poiss saab aru. Laps räägib temaga eesti keeles, aga vene keelest saab aru küll. Ta teab sõnu ja ütleb lauseid. Kodus pole põhjust vene keelt rääkida, aga me teame, et ta saab aru. Me oleme selle lasteaiaga väga rahul.

JELENA NIKIFOROVA
lapsevanem ja Kellukese hoolekogu esimees
(7-aastane poeg alustas Kellukese sõimes enne 2-aastaseks saamist)

Mulle see lasteaed väga meeldib ja pojale samuti. Ta läheb sinna suure rõõmuga. Ta tunneb eestikeelseid tähti ja oskab lugeda eesti keeles. Sügisel läheb ta edasi Tammsaare kooli kümblusklassi. Sinna lähevad ka tema sõbrad. Ta sõbrad on venelased, aga suvel läks ta õues ise eesti poistega mängima. Meil on sugulaste seas eestlasi. Nendega räägib ta vene keeles, aga saab eesti keelest aru.

Töökohapõhine õpe annab

NAGU EUROOPA LIIDUS NII KA EESTIS ON TÖÖKOHAPÕHINE ÕPE MUUTUNUD KUTSEHARIDUSES JÄRJEST TÄHTSAMAKS, ERITI TÄISKASVANUTE ÜMBER- JA TÄIENDÕPPE MEETODINA. SEDA ÕPPEVORMI RAKENDAVAD KÕIK KUTSEHARIDUST ANDVAD KOOLID.

ANNIKA POLDRE

Minister Mailis Reps kõneles mullu maikuus riigikogu ees kutsehariduses ning nimetas, et töökohapõhises õppes oli selleks ajaks osalenud juba üle 300 ettevõtte. „Nii töötajad kui ka tööandjad on rahul, et töökohapõhise õppe kaudu on võimalik ühel ajal nii töötada kui ka omandada vajalik kutsekvalifikatsioon," lausus minister.

Pärnu kutsehariduskeskuses (KHK) on töökohapõhises õppes võimalik omandada järgmisi elukutseid: APJ lehtmetalli töötlemispinkide operaator, arborist, hotelliteenindaja, bürootöötaja, kelner, metsakasvatuse raietööline, müüja-klienditeenindaja, nooremaednik, palkmajaehitaja, väikemasina, mootor- ja jalgrattatehnik.

Praegusel ajal toimub keskuses ka elektroonikaõpe, kus kooli püsivad partnerid on elektroonikatoodete valmistaja Note Pärnu OÜ, MS Balti Trafo ja Scanfil OÜ.

KUTSEOSKUSED TÄIUSTUVAD

Eesti elektroonikatehastes on keskmiselt 150 töötajat. „Sellise suurusega ettevõte saab endale õpipoisiõpet lubada," ütles Pärnu KHK elektroonika kutseõpetaja Mart Ronk. Ettevõtted saadavad korraga õppima 4–5 töötajat, kes tõstavad kvalifikatsiooni ja saavad tunnistused või sertifikaadid, mis on ka tööandjale vajalikud, et tõestada oma toodangu kvaliteeti kliendile.

Käimasolev elektroonikaõppe kursus kestab 12 kuud. Selle lõppedes saavad kursuslased elektroonikaseadmete koostamise tehniku 3. kutsetaseme. Elektroonikaseadmete koostamiseks on vaja omandada käsitsi komponentide plaadile kandmise, nende remontimise ja vahetamise, vigade otsimise ja leidmise oskus. Tööd tehakse mikroskoobi või luubi all. „Töö on võrreldav kullassepatöö täpsusega. See nõuab kannatust ja teravat silma ning käeosavust," lausus kutseõpetaja.

Töökohapõhistes rühmades on enamasti kuni 15 inimest. Õppurid, kellest jutt, on läbinud 2. taseme õppetöö. Sedasorti rühmad tegutsesid Pärnu KHK-s ka 2016. aastal.

Õppetöö käib vahetustega: ühel nädalal omandatakse koolis teooriat, seejärel töötatakse neli nädalat oma ettevõttes ja siis ollakse jälle nädal koolis. Ettevõttes on juhendajad, kes vastavalt õppekavale suunavad töö- ja õppeprotsessi. Õppurid täidavad elektroonilist õppepäevikut, kus kirjutavad tegevuse vastavalt riiklikule õppekavale lahti. Õpe lõpeb kutsekvalifikatsiooni eksamiga. Ametlik lõpetamine on mais, kui on läbitud 12 kuud 3. kutsetaseme õpet.

Ronk selgitas, et kutsekoolis on võimalik sel erialal saada 2., 3. ja 4. kutsetase. 5. taset ei pakuta, sest selle omandajad peaksid olema juba tootmise planeerijad ja nende töö rohkem tehnoloogiaga seotud. 6. ja 7. oleks juba magistritase.

Veebruaris oli õppijatel koolinädalal käsil eksamiküsimuste kordamine. Elektroonika eriala varasemad, madalama taseme eksamid sooritati arvutiklassis. 3. taseme eksam, mis õppureid kevadel ees ootab, koosneb kahest osast, teooriast ja praktilisest tööst. Mõlemad tehakse koolis. Õppimise ajal saavad osalejad oma keskmist töötasu ja säilib töökoht.

Kaheksa aastat elektroonikaettevõttes MS Balti Trafo OÜ töötanud Eneli Kauts, kes on taset tõstmas, rääkis: „Kui põhikoolis oleks füüsikaõpetaja mulle öelnud, et lähen sellise ala peale, oleksin ma vastanud ei!" Oma erialale sattus ta enda sõnul naljaka juhtumi tõttu. „Läksin sugulase juurde. Sugulane harutas traati, mis oli poolide peale mähitud. Mulle tundus see töö väga põnev. Olin siis lapsega kodus ja mõtlesin, et kui mina lähen tööle, siis kindlasti ettevõttesse, kus on nii huvitav töö. Kirjutasin avalduse ja saingi koha. Oligi põnev, ja on põnev tänapäevalgi." Kauts on oma tööga väga rahul, sest peab seda mitmekesiseks. „Mul on peaaegu iga päev erinev töö. Kahe nädala pärast on võib-olla jälle sama, aga iga päev üks ja sama küll ei ole."

ÕPPIMINE AITAB AMETIREDELIL EDASI

Kautsi kolleeg Timo Ausmees, kes Soomest tagasi tulles asus tööd otsima, kuulis tuttavatelt vabast ametikohast elektroonikaettevõttes. Ta kandideeris ja saigi tööd. „See on ehk teine äärmus, et ei tundunud algul huvitav," ütles ta. Kuigi töökohapõhine õpe palgatõusu kaasa ei too, arvas Ausmees, et õppimisest saab hea tunde – tead, mida teed.

„Õppimine annab kindlust juurde," lausus Deivy Jõesaar ettevõttest Note Pärnu OÜ.

„Eelmise õppe ajal käisime ka teistes ettevõtetes ja see avardas silmaringi," ütles Kauts.

„Kui töö pakub huvi, siis ollakse valmis ennast täiendama ja edasi koolitama," lausus kutseõpetaja Ronk.

Olari Hermet sattus oma ametisse juhuslikult, ilma et oleks varem elektroonikaga kokku puutunud. Alustanud kahe aasta eest monteerijana, on ta nüüd testija-parandaja. Liinivanema etapi kavatseb mees vahele jätta, sest firmas on talle soovitatud inseneritööd.

„Mina nägin CV-keskuses kuulutust, kandideerisin ja läksingi tööle," rääkis Marja Kütt Jõesaarega samast ettevõttest. „Olin varem töötanud kohvikuteenindajana. Ma ei teadnud elektroonikast midagi, õppisin kohapeal õppeklassis."

Kohvikuteenindajaks ta enam tagasi ei läheks, sest praegune töö on huvitavam ja väljakutseid on rohkem. Alustanud monteerijana, sai Kütt peagi kõrgeima kvalifikatsiooni, seejärel oli testija ning nüüd on liinivanem. Testija töö on tema sõnul hoopis teine kui monteerija töö. „See ei ole üksluine, eriti kui oled saanud aastate jooksul ametiredelil liikuda, samas firmas eri ameteid proovida. Nii saab aina uusi kogemusi."

Olnud liinivanem samas, kus ta on olnud monteerija ja testija, teab ta kõiki operatsioone ning tööprotsessis pole midagi sellist, mille kohta ta ei oskaks vastata.

Nagu teised õppijad, on Jõesaar tõusnud monteerijast testijaks-parandajaks ja nüüd on liinivanem. Ka sellelt ametipostilt on kutseõpetaja sõnul võimalik edasi liikuda. Mõnel tehasel on Hiinas või mujal Kagu-Aasias tootmisettevõtted, kus nendegi inimesed on tööl olnud. Omandanud seal uusi kogemusi, jätkavad nad pärast tagasitulekut järgmisel ametitasandil.

Aastaks 2018 on töökohapõhises õppes **4200 õppekohta.**

Aasta 2020 eesmärk on **7200 õppekohta.**

Töökohapõhine õpe sobib nii noorele esimese eriala omandamiseks, täiskasvanule ümberõppeks ja uue eriala omandamiseks kui ka töötajale erialateadmiste ja -oskuste täiendamiseks ning kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Elektroonikaseadme koostamise tehnikud Eneli Kauts, Timo Ausmees ja Olari Hermet ning laua taga istuvad Marja Kütt ja Deivy Jõesaar omandavad Pärnu KHK-s aastase töökohapõhise õppe jooksul kolmanda kutsetaseme. Juhendab kutseõpetaja Mart Ronk. FOTO: ANNIKA POLDRE

ELEKTROONIKA ERIALA SOBIB ÕPIPOISIÕPPEKS

Pärnu KHK-l on kujunenud välja tihe kontakt elektroonikatehastega. „Kui tuleb riiklik koolituskava ettepanek haridusministeeriumilt, siis küsime ettevõtjatelt, kas nendel on võimalust ja soovi, kas nad suudaksid täita mingi taseme õpperühma kuni 15 inimest. Kui neil on väga tihe tootmiskava ja nad seda ei suuda, siis lükkame õppe alustamise edasi, näiteks sügiseks, kui neil on olukord natuke lahedam. Seejärel komplekteerime rühma," rääkis Ronk. Ettevõte valib oma kollektiivist ise, keda õppima suunab, kool seda ei otsusta.

Eestis õpetatakse elektroonikaseadmete koostamist vaid Pärnu kutsehariduskeskuses ja Tallinna polütehnikumis, Pärnus avati see eriala 2007. a ja esimene õpperühm alustas kümme aastat tagasi. Tallinna tehnikaülikooli elektroonika eriala lõpetanud kutseõpetaja Mart Ronk on Pärnu kutsehariduskeskusega seotud aastast 2010. Aastal 2013 alustas ta esimese õpipoisi õpperühmaga. „See eriala sobib õpipoisiõppeks," arvas Ronk, kes õpetab kahes koolis: Tallinna tööstushariduskeskuses ja Pärnus. Lõpetanud magistriõppe, on Rongal kutseõpetaja 7. tase ning õigus teha elektroonika sertifitseerimiskoolitusi „Töö on huvitav siis, kui ise selle endale huvitavaks teed. Kuna elektroonika on kiiresti arenev suund, siis tuleb kogu aeg uusi asju ja pole vaja korrata järgmisel aastal kõike, mida eelmisel aastal sai räägitud. Väga palju tuleb teha kodus ettevalmistavat tööd, internetist materjali otsida, aga siis on ka õpilastel huvitavam."

Kokku on Eestis umbes 200 elektroonikatehast. „See on meil peaaegu nähtamatu tööstusharu, sest tellimused tulevad välismaalt ja toodang läheb tagasi sinna, kust see telliti," ütles kutseõpetaja Ronk.

Note Pärnu OÜ on teinud Pärnu kutsehariduskeskusega koostööd alates 2013. aastast. Kokku on ettevõte koolitanud töökohapõhise õppe kaudu 15 töötajat. Firma personalijuht Nele Zaitsev ütles, et väljaõpe annab töötajatele laiema ülevaate elektroonika tootmisest ning aitab igapäevatöös luua paremaid seoseid. Lisaboonusena saavad õppijad kutsetunnistuse. „Õpe toimib hästi," sõnas personalijuht. Note Pärnu OÜ-s on kokku 280 töötajat. Zaitseva hinnangul võiksid veel ligi 30 inimest läbida kooli ja ettevõtte koostöös väljaõppe. Tööandja hüvitab õppes osalemise aja. Zaitseva sõnul on töötajad, kes osalevad õppes, motiveeritud oma silmaringi laiendama ning kutset omandama. Kutse omandamine annab eeldused liikuda karjääris edasi.

MEREKOOLIS JA HIIUMAAL ON TEISITI KUI MUJAL

Eesti merekoolis saab töökohapõhiselt õppida kahel erialal. „Meie kooli töökohapõhine õpe on erinev enamikust sellelaadsest õppest teistes kutseõppeasutustes," sõnas direktori abi Vello Andre. Mõlemal õppekaval – vahitüürimehe ja vahimehaaniku omal – saab õppima asuda keskharidusega. Õppeaeg on esimesel 2 aastat ja 4 kuud ning teisel erialal 2 aastat ja 2 kuud. Kuna neil erialadel õppimine nõuab esmase merendusalase kutse omamist, on sisuliselt tegemist täiendõppega. Õppetöö toimub sessioonidena kogu õppeperioodi jooksul iga kuu üks nädal (40 tundi). Praktika on töökohal ja lisaks lõpueksamite sooritamisele on õppuril kohustus töötada laeval vähemalt üks aasta. „Kuna tegemist ei ole traditsioonilise töökohapõhise õppega ja õppima ei suuna töökoht, vaid vajadusel suunab õppijaid tööle kool, siis ei ole meil tavapäraseid koostööpartnereid," ütles Andre.

Hiiumaa ametikoolis on tänavu töökohapõhine õpe esimest aastat ja ainult plastitöötluse seadistajatele. Kursusel on 17 õppijat üle Eesti kümnest ettevõttest. Tunnid toimuvad Tallinna tehnikakõrgkoolis, praktika on igal õppijal oma töökohas.

„Ettevõtetelt oleme saanud tagasisidet, et koolis käimine tõstab töötajate motivatsiooni ja huvi oma töö vastu," ütles praktikakoordinaator Maarika Leis-Aste. Väikeettevõtjate mure, et ei saa inimesi töölt ära koolitusele saata, on tema sõnul kahanemas. Kuna õpe toimub kord kuus neljapäevast laupäevani, siis leitakse võimalus töötajate koolitamiseks. „Sümboolse kuutasuga on tasustatud ka praktikajuhendajad," lisas Leis-Aste.

KOOL LIIDAB TÖÖKOLLEKTIIVI

Olustvere teenindus- ja maamajanduskoolis on sel kooliaastal käimas üheaastane õpipoisiõpe kahes grupis: pagarid

enesekindlust

ja kondiitrid. Mõlemad rühmad on kokku pannud koostööpartnerid ettevõttes. Marta Pagari töötajad õpivad kondiitriks, OÜ Luuna Pagari inimesed pagariks. Kooli projekti- ja arendusjuhi Marika Šadeiko sõnul on mõlemad ettevõtted väikesed ning seetõttu haarab õpe suurt osa töötajaid. Kokku on õppijaid 29. „Oma tööjõudu on ettevõtted suures osas ise välja koolitanud, nüüd saadakse praktilistele teadmistele lisaks ka teooriat," hindas Šadeiko kooli panust. Projektijuht rääkis, et eelmisel aastal oli neil AS Valio õppegrupp. Plussina toodi pärast õppimist välja just seda, et ühine õppimine andis teadmistele juurde meeskonnatunde.

Luuna Pagaris töötab kokku veerandsada inimest. Olustveres on õppimas 16. „Paraku on keeruline kõiki korraga koolipinki saada," ütles ettevõtte juht Peeter Putnik. Enamasti on koolis korraga kümmekond inimest, vahel rohkem, vahel vähem. „Proovime teha nii, et kõik saaksid maksimaalselt osaleda. Teeme ka vahetusi, et kes eelmisel korral ei saanud, see tuleb järgmine kord," rääkis Putnik. Töö on korraldatud nii, et koolis käiakse pärast tööpäeva. Nendeks päevadeks on toodangut ette tehtud ja koolipäevadel püütakse tööpäeva lühendada. Koolipäevi on järjest vaid kaks, mitte terve nädal.

„Kõige suurem pluss minu kui juhi jaoks on, et kool paneb nad ühiselt mõtlema ja kokku hoidma. Teeme midagi koos väljaspool tööd ja see mõjub kollektiivi ühtsustundele väga hästi," rääkis Putnik. Lisaväärtuseks nimetas juht teooriaõpet. „Hea on vaadata töötajaid koolipingis, silmad sädelemas ja infot ahmimas, sest oleme enamasti kõik praktikud. Selle koha pealt ületas kool mu ootused, arvasin et ei viitsita õppida, kuid vastupidi, tahetakse väga."

TÖÖKOHAPÕHINE ÕPE

- Eestis hakati kutseõppes töökohapõhist õpet katsetama 2002. aastal. Alates 2006. aastast on töökohapõhine õppevorm kutseõppeasutuse seaduses õiguslikult reguleeritud. Aastatel 2005–2008 rakendati ESF-i projekti „Töökohapõhise õppevormi (õpipoisikoolituse) rakendamine kutseharidussüsteemis", kus osales 870 õpipoissi ja 185 ettevõtet.
- 2013/2014. õppeaastal oli töökohapõhises õppes ligi 580 õpilast 256 tööandja juures.
- Alates 2017. aasta 1. septembrist õppima asudes tuleb sooritada kutseeksam, kui antud erialal on kutseeksami sooritamise võimalus.
- Kui Eesti tööandjate liit korraldas 2017. aastal noorte seas küsitluse praktikast ja õpipoisiõppest, siis leidis ligi 90% vastanutest, et praktika on oluline. Sooviti selle osakaalu õppetöös isegi suurendada. Enam kui pooled vastanutest teatasid, et eelistavad sellist õppetööd, kus enamik toimub tööandja juures praktilise tööna. Võrreldes samasugusele küsitlusele aasta varem vastanutega oli kasvanud nende noorte arv, kes olid osalenud õpipoisiõppes.

PRAXISE UURING „TÖÖKOHAPÕHISE ÕPPE LÄBIVIIMISE MAKSUMUS JA TASUVUS"

2017. a sügisel korraldas Praxis uuringu töökohapõhise õppe tasuvusest ja maksumusest. Eesmärk oli hinnata töökohapõhise õppega kaasnevaid tulusid ja kulusid tööandjale. Täpsemalt oli eesmärk selgitada välja töökohapõhise õppe maksumus ja sellest tulenev kasu ettevõttele. Uuring on keskendunud viiele õppekavarühmale: hulgi- ja jaekaubandus, mehaanika ja metallitöö, majutamine ja toitlustamine, elektroonika ja automaatika, metsandus.

ANALÜÜSI JÄRELDUSED:

- töökohapõhise õppe korraldusele on iseloomulik, et õpipoisid on ettevõtete töötajad juba enne õpingute algust. See mõjutab olulisel määral kulude kujunemist – õpipoistel ei ole vaja sisseelamisaega ning nad on juba läbinud kõigile töötajatele mõeldud koolitusi.
- Olulised töökohapõhise õppega seotud kulud ettevõtetele on õpipoistele makstav töötasu ja nende juhendajate panustatud tööaeg (ning sellega seotud töötasu). Teised kululiigid (kulud töövahenditele, värbamisele, koordineerimisele ja koolitustele ning harjutuskohtade loomisele) on nende kahega võrreldes oluliselt väiksemad.
- Mõjukaimad tuluallikad on õpilaste tööpanus õpingute ajal ning õpingute järel tekkiv kokkuhoid, sest õpipoiss ei vaja täiendavat aega tööga kohanemiseks ja sisseelamiseks nagu väljast palgatud töötaja.
- Töökohapõhise õppe tasuvuse analüüsimisel ei tohi alahinnata ka sellest tulenevat mitterahalist kasu, s. o kasu ettevõtte kuvandile potentsiaalse tööandjana, oma töötajate motiveeritus ja produktiivsus ning positiivne mõju ettevõtte toimimisele ja konkurentsivõimele.
- Uuringus analüüsitud näidete põhjal maksab töökohapõhine õpe ettevõtetele rohkem, kui toob otsest tulu esimeste aastate jooksul. Samas hinnatakse väga kõrgeks sellega kaasnevat mitterahalist tulu, mistõttu hindavad ettevõtjad õpipoisiõpet pigem investeeringuks ja mitte niivõrd kuluks.

Uuemõisa lasteaia-algkooli töötajad Haapsalu kutsehariduskeskuse robootika töötoas. FOTO: HKHK

Kool on aktiivne koostöö algataja

HAAPSALU KUTSEHARIDUSKESKUS PINGUTAB SELLE NIMEL, ET KÄIVITUKSID TÖÖKOHAPÕHISE ÕPPE UUED ERIALAD. KOGEMUSI SELLEKS ON OMANDATUD KOLM AASTAT.

ANNIKA POLDRE

Haapsalu kutsehariduskeskuses (HKHK) saavad töökohapõhises õppes koolitust lapsehoidjaks, hooldustöötajaks, puhastusteenindajaks ja CNC-töötlemiskeskuse operaatoriks õppijad. Kokku käib õpe viies õppegrupis.

Populaarseim eriala on praegu hooldustöötaja oma. „See on ilmselt seotud tööturul toimuvate muutustega," ütles Haapsalu kutsehariduskeskuse töökohapõhise õppe projektijuht Eneli Uibo. Alates aastast 2020 on sel erialal töötajal kohustuslik omada kutset. Hooldustöötaja õpe toimub Lihulas kahes rühmas, kus kokku omandab kutset 17 õppijat viiest asutusest. Koostööpartneritena nimetas Uibo Koonga ja Varbla hooldekodu ning Lõuna-Läänemaa tervishoiu ja sotsiaalhoolekande keskust. Sama ameti oskajaid on hakatud koolitama Hiiumaal, kus kahest asutusest – Tohvri hooldekodust ja Käina Samaaria kodust – osaleb kokku 12 õppurit. Ka Lihulas on kavas eeloleval sügisel uus õpperühm luua.

Kool teeb koostööd mitme lasteasutusega, mullu lõpetas Hiiumaal Käina lasteaias kolm inimest edukalt töökohapõhise õppe. Laulasmaa kooli lasteaed osaleb teist aastat HKHK töökohapõhises koolituses. Õppijaid on lisaks Laulasmaale Turba ja Lihula lasteaiast. Kooli uued partnerid on puiduettevõtted nagu Haapsalu uksetehas CNC-õppes.

Laulasmaa kooli lasteaia vanemõpetaja Jana Hinno on lapsehoidja eriala kutsestandardi 4. taseme praktikandi juhendaja teist aastat. Nagu aasta varem, juhendab ta ka nüüd üht lasteaiaõpetaja abi praktikaajaga 1081 akadeemilist tundi. Mooduliteks jaotatud õpe on Hinno sõnul väga mahukas, sisaldab iseseisvaid töid ja arvestusi. Kursuse lõpparvestuseks on eksam, mille sooritamisel saab õppija lapsehoidja 4. taseme. Hinno rõhutas, et ainult lasteaias toimuv õpe ei annaks õppijale selliseid teoreetilisi teadmisi ja võimalusi, nagu saab koolist. Praktikant käib kaks korda kuus HKHK-s õppepäevadel, kool võimaldab õppekäiku linna lasteaeda, hinnatakse kodutöid, õppijad annavad tagasisidet koolile õppimisprotsessi kohta. Praktikantide juhendajad kohtuvad vähemalt neljal korral õppeaasta jooksul. „Juhendajatel oli suurepärane võimalus osaleda Eesti Keele Instituudi lektori koolitusel," rääkis Inno. „Sai täiendada oma teadmisi kirjaoskuse vallas ja viia end kurssi õigekirja muudatustega." Hinno pidas kõige olulisemaks, et koolitus on tasuta.

Ta rääkis, et töökohapõhise õppe praktikantide juhendamine on tema kogemustes kõige mahukam ja pikaajalisem, kestab 11 kuud. Kuna suurem osa väljaõppest toimub lasteaias kohapeal, on see juhendajale lisakoormus. „Aga leian, et sellega arenen ka ise ning seda suurem on rõõm jagada oma teadmisi ja kogemusi." Hinno arvas, et lasteaias saab põhitöö kõrvalt juhendada ühte inimest, ajanappusel oleks peaaegu võimatu juhendada gruppi.

Koostööalgatusi tuleb Uibo sõnul mõlemalt, nii koolilt kui ka ettevõtetelt, kuid suurem roll on haridusasutusel. Kool koostab õppekavad ja loob võimaluse töökohapõhiselt õppida, lähtudes tööturu vajadustest. Kohtudes asutuste juhtidega, selgitatakse välja koolitusvajadused. „Kool teeb palju tööd, et eriala käivituks ja edukalt toimiks," rääkis Uibo. „Saadame infot asutustesse ja külastame neid." HKHK on Läänemaal töökohapõhist õpet pakkunud kolm aastat, nüüd on tekkinud asutusi, kes ise kooli poole pöörduvad, nagu hooldustöö koolitusvajaduse puhul. „Kui õpe on alanud, on just asutusel suur roll selle edukal läbimisel, sest vähemalt 65% praktilisest õppest toimub seal," lausus Uibo.

Kuna Läänemaal pole suuri asutusi, kust võiks ühekorraga saata õppima kogu rühma, näiteks 15 inimest, pannakse üks õppegrupp kokku vähemasti kahe asutuse inimestest nagu Hiiumaal hooldustöö õppes.

HKHK-s õpib praegu töökohapõhises õppes eri erialadel 69 õppijat. Kõige kauem, tänavu kolmandat aastat on õpetatud lapsehoidjaid. Lõpetanute kiitev tagasiside on toonud kooli uusi soovijaid. Sel aastal avati esmakordsed CNC- ja puhastusteenindaja õpe. Järgmise õppeaasta plaanis on juba koostöö Lihula ja Läänemaa haiglaga, kes soovivad koolitada hooldajaid. Huvi tuntakse jätkuvalt ka lapsehoidja eriala vastu. „Õpime ja saame kogemusi igal aastal. Plaanime avada ka järgmisel õppeaastal samad erialad, mis praegu toimivad," rääkis Uibo. Raskem on olnud alustada puidu ja tööstuse valdkonna õppega, kuna töötajaid on töö ajal ettevõttes vaja. Kuid koostöös asutustega on leitud neilgi aladel sobivad koolitusajad. Kuna töökohapõhise õppe rahastus tuleb PRÕM-i projekti kaudu, maksab kool asutuse juhendajatele juhendamistasu.

Variraport annab ülevaate puuetega inimeste elust Eestis

EESTI PUUETEGA INIMESTE KOJAS ESITLETI 1. MÄRTSIL ÜRO PUUETEGA INIMESTE ÕIGUSTE KONVENTSIOONI TÄITMISE VARIRAPORTIT „PUUETEGA INIMESTE ELUOLU EESTIS". 140-LEHEKÜLJELINE ARUANNE ANNAB PÕHJALIKU ÜLEVAATE PUUETEGA INIMESTE ELUST EESTIS.

TIINA VAPPER

ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni on ratifitseerinud 175 riiki. Eesti ratifitseeris selle 2012. aastal ja esitas esimese riikliku aruande ÜRO-le 2015. aastal. Eesti puuetega inimeste koja tegevjuhi Anneli Habichti sõnul keskendus riigi aruanne õigusruumi analüüsile ega kajastanud puuetega inimeste õiguste kaitse tegelikku olukorda. Variraporti eesmärk on juhtida tähelepanu puudustele rahvusvahelise konventsiooni täitmisel, samuti anda soovitusi probleemide lahendamiseks. Tallinna puuetega inimeste koja tegevjuht ning variraporti projektijuht Mihkel Tõkke rääkis, et raport koosneb 14 artiklist, mille koostamine võttis aega kaks aastat. Selle aja jooksul konsulteeriti valdkondlike ekspertidega, analüüsiti statistikat ja õigusakte, korraldati puuetega inimeste organisatsioonide esindajatega fookusgrupi intervjuud ja tehti veebiküsitlus, et anda tõepärane pilt puuetega inimeste elust.

Eesti puuetega inimeste koja tegevjuhi Anneli Habichti sõnul illustreerib autismispektri häirega noore Rasmus Lille maal variraporti esikaanel kujukalt puudega inimeste olukorda. Ehkki aastatega on abi kättesaadavus paranenud, tegutseb iga valdkond siiski omaette ning tervikut hoomata ja oma rada leida on keeruline.

OLULISEMAD JÄRELDUSED

Raport toob välja, et Eestis ei ole praeguseni loodud ÜRO puuetega inimeste õiguste konventsiooni sõltumatu järelevalve mehhanismi. Puuetega inimesed on diskrimineerimise eest kaitstud üksnes töö, kutseõppe ja karjäärinõustamise valdkonnas. Kui nende õigusi rikutakse sotsiaalhoolekande, tervishoiu, hariduse, avalikkusele pakutavate kaupade ja teenuste vallas, ei saa nad pöörduda võrdse kohtlemise voliniku poole, vaid üksnes kohtusse. Samuti toob järelevalve puudumine kaasa selle, et riigi institutsioonid ei võta konventsiooni rakendamist tõsiselt. Järelevalve mehhanismi seadustamiseks ja selle toetamiseks tuleb tagada piisav rahastus riigieelarvest.

Paradoksaalsel kombel selgus raportist, et vajalikku abi saavad Eestis praegu mitte kõige nõrgemad, vaid kõige tugevamad puudega inimesed. Raporti üks olulisemaid järeldusi oligi, et sotsiaalteenuste kättesaadavus Eestis sõltub ebaõiglaselt palju puudega inimese enda või tema tugivõrgustiku võimekusest, pädevusest ja järjekindlusest abi taotlemisel, mitte objektiivsest vajadusest. Äärmiselt oluline on kõigile puuetega inimestele kindlustada võrdne ja vajadusele vastav ligipääs sotsiaalkaitsele, rakendades selleks ühtset abivajaduse hindamise metoodikat ning sisulist järelevalvet kohalikes omavalitsustes.

Puuetega inimeste, iseäranis puudega laste toetus ei kata enamasti puudest tingitud lisakulutusi ravimitele, vitamiinidele, toidulisanditele, transpordile, ravi- ja rehabilitatsiooniteenustele. 53–60% puudega laste vanemate hinnangul on lisakulutused kaetud vähe või üldse mitte.

E-riik ei ole jõudnud puuetega inimesteni. Abivajaduse hindamine ning teenuste ja toetuste taotlemine riigi ja kohalike omavalitsuste eri andmebaaside vahel on killustunud, iga valdkond tegutseb omaette ning andmete ristkasutust ei toimu. Kuna teabes on keeruline orienteeruda ning see nõuab suurt aja- ja energiakulu, võibki inimene jääda abita.

PEAMISED MUREKOHAD

Esitlusel said sõna ka puudega inimeste organisatsioonide esindajad.

Kurtide liidu juhatuse esimees Tiit Papp pidas murekohaks teenuste kättesaadavust, eriti Eesti ääremaal. Ta tõdes, et ehkki keeleseadus 2007. aastal eesti viipekeele seadustas, puudub sotsiaalhoolekandeseaduses eesti viipekeele mõiste sootuks. Seda tõlgendatakse n-ö luksuskeelena ja omavalitsused ei leia võimalust viipekeelset tõlketeenust pakkuda. Samuti on kurtide ja vaegkuuljate jaoks probleem ligipääsetavus infole, sest paraku ei ole oma uudistesaateid subtiitritega varustanud isegi meie riigitelevisioon.

Pimedate liidu juhatuse liige Jakob Rosin rääkis, et nägemispuudega inimeste jaoks on tõsine probleem nii füüsiline kui ka virtuaalne ligipääsetavus. „Eestis ei kehti praegu ühtki seadust, mis nõuaks hoonete ligipääsetavaks muutmist. Pimedate liidul valmis hiljuti projekteerimisjuhend ligipääsetavate keskkondade rajamiseks, kuid need juhised on soovituslikud, nende rajamist ega kvaliteeti ei kontrolli keegi. Puuduvad heliga valgusfoorid, ühissõidukinumbrite häälteavitus peatustes, mis tähendab, et inimene ei jõua tööle, koju ega teenusele. Kuigi e-teenustes on asjad paremaks läinud, on nägemispuudega inimestel probleeme ligipääsuga e-pangale, e-kaubandusele, samuti elektroonilistele andmebaasidele ja mobiilirakendustele, mistõttu nad sageli ei saagi teada, milliseid teenuseid neil vaja läheb või üldse on võimalik kasutada."

Liikumispuudega inimeste juhatuse liige Tom Rüütel juhtis tähelepanu isikliku abistaja, tugiisiku ja sotsiaaltranspordi teenuse halvale kättesaadavusele. Omavalitsuste võimekus, samuti see, kuidas seadusi tõlgendatakse, on tema sõnul erinev ja veel pole teada, kuidas haldusreform teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti mõjutama hakkab. „Transpordiga on maapiirkondades probleeme ka puudeta inimestel, rääkimata neist, kes vajavad eritransporti. Vastuoluline on, et riik eeldab puudega inimeselt aktiivne olemist, kuid teenustega seda ei toeta. Siin on käärid, sest mida aktiivsem on inimene, seda rohkem vajab ta sotsiaalteenuseid, et kodust välja saada. Ka haridustee jätkamine on probleem. Ülikooli minek toob enamasti kaasa elumuutuse tervele perele, kellel tuleb ülikoolilinna kolida. Suur murekoht on töö leidmine. Praegu tegeleb riik tööalase rehabilitatsiooni nime all sotsiaalse rehabilitatsiooniga, mis inimesi tööturule ei aita. Üks, mis on endiselt lahendamata ja millega riik peab kindlasti tegelema, on hooldajate küsimus. Piltlikult öeldes on ühe inimesega kodus veel kaks inimest, kes ei saa tööle minna ja on jäänud süsteemi hammasrataste vahele."

MIDA SAAKS PAREMINI TEHA?

Võrdõigusvoliniku Liisa-Ly Pakosta sõnul sai soolise võrdõiguslikkuse ja võrdse kohtlemise kantselei eelmisel aastal võrdse kohtlemise küsimustes ainuüksi puuetega inimestelt 85 pöördumist, kokku oli pöördumisi 440. Tema sõnul lubaks seadus nende teemadega palju laiemalt tegelda, kuid selleks on liiga vähe ressurssi. Veel rõhutas ta, et kõigil seaduseelnõudel peaks olema mõjuhinnang selle kohta, kuidas üks või teine seadusemuudatus iga konkreetset puudega inimeste gruppi mõjutab.

Õiguskantsleri kantselei sotsiaalsete õiguste osakonna juhataja Kärt Muller kinnitas, et raport pakub palju mõtlemisainet ning andmed noorte ja laste olukorra kohta langevad paljus kokku õiguskantsleri 2015. aasta ÜRO laste õiguste konventsiooni raportis väljatooduga. Sotsiaalteenuste ja abivahendite kättesaadavuse kontrollimisega omavalitsustes tegeleb õiguskantsler jätkuvalt. Samas saaks olemasolevat resurssi märksa paremini kasutada, kui paljude tugiteenuste saamisel oleks spetsialistide seas üks vastutaja, kes valdab kogu infot.

Palju saab õiguskantsler avaldusi haridusega seoses. On juhtunud, et erivajadusega lapse perel ei ole veel augusti keskel teada, kuhu kooli laps läheb, mis näitab eelkõige valla suhtumist ja suhtlemisoskust.

Veel kõneles Kärt Muller puuetega noorte võimalustest pärast põhihariduse omandamist edasi õppida ning küsis, mida saaksime teha, et mitmekesistada puuetega inimestele kutseõppes pakutavaid valikuvariante. Praegu on valikuvõimalus väike, väljalangus üsna suur ning tihti tähendab edasiõppimine seda, et tuleb kolida kodukohast kaugemale. Tõstatub laiem küsimus sellest, kes katab inimese puudest tekkinud kulud – kas inimene ise, tema pere või peaks õla alla panema ka ühiskond.

Sotsiaalministeeriumi sotsiaalala asekantsler Rait Kuuse nõustus, et puuetega inimeste konventsiooni järelevalve loomine on liiga kauaks venima jäänud. Nüüd ollakse sellega lõpusirgel, seadus on läbinud esimese kooskõlastusringi. Samas ei tarvitse tema arvates puudega inimeste olukorda Eestis kirjeldada vaid süngetes toonides, sest puudega inimeste mured ja küsimused ei ole olnud ühiskonnas kunagi nii nähtavad kui praegu. Ta tõdes, et on olnud palju arenguid, millega saame rahul olla, ning rõhutas, et eraldiseisvate ja killustunud strateegiate aeg on otsas.

Statistika

2017. aastal elas Eestis 149 900 puudega inimest, mis moodustas 11,4% kogu elanikkonnast. Üle kahe kolmandiku puuetega inimestest olid 55-aastased või vanemad. Puuetega laste arv ja osakaal elanikkonnas on viimase kümne aasta jooksul märgatavalt kasvanud. Ametlikult määratud puudega laste arv oli võrreldes 2009. aastaga 2017. aastaks peaaegu kahekordistunud. Eestis oli 1. jaanuari 2017 seisuga 12 896 puudega last, neist 7164 (56%) raske, 5000 (39%) keskmise ja 732 (6%) sügava puudega. Kasvanud on keskmise ja raske puudega laste arv, sügava puudega laste arv on jäänud samaks. Eriti palju on lisandunud keele-, kõne ning vaimupuudega lapsi.

Haridus

Puuetega lastel on eakaaslastega võrreldes väiksem võimalus olla ühiskonna ellu kaasatud, samas on neil suurem oht kogeda isoleeritust, vaimset ja füüsilist vägivalda ning oma puude tõttu diskrimineerimist. Samuti on piiratud nende juurdepääs haridusele.

Puuetega inimeste viimane lõpetatud haridustase on oluliselt madalam kui puueteta inimestel, mis on tingitud hariduse omandamisel esinevatest takistustest. Kõigil haridustasemetel vajavad arendamist õppe kohandamine, personali oskused ja tugiteenuste kättesaadavus.

Riigikogu võttis, hoolimata mitme huvirühma vastuseisust ja mõjuanalüüsi puudumisest, vastu uue kooliseaduse, mis toob kaasa ulatuslikud muudatused kaasava põhihariduse korralduses. Puuetega inimeste organisatsioonide arvates on riik end uue seadusega distantseerinud ulatuslike puuetega laste õpetamisest ja õpetamise piisavas mahus rahastamisest ning kohalikud omavalitsused ei pruugi olla võimalised seda kohustust võtma. Kardetakse, et kuigi uuenenud seadus soodustab kergemate puuetega laste kaasamist haridusse, võib raske ja sügava puudega laste juurdepääs haridusele hoopis halveneda.

Erikoolides õppivate puuetega laste osakaal on küll kahanenud, kuid tavakoolide tavaklassidesse on puuetega lapsi kaasatud väga aeglaselt. Tavakoolides ei piisa kaasamiseks vajalike oskustega õpetajaid, abiõpetajaid ega tugispetsialiste. 2014. aastal loodud Rajaleidja keskused ei ole suutnud oma eesmärki täita. Kaasava hariduse rakendamist takistab seegi, et ühiskondlikult ei ole kaasava hariduse põhimõtteid omaks võetud.

Kui õpilast tabab depressioon

Kuidas hoida ja kaitsta õpetaja vaimset tervist? Korra kuus vastab teie küsimustele TÜ koolipsühholoogia lektor Astra Schults.

PALUN SAATKE OMA PÄRIMISI JA MÕTTEID E-AADRESSIL SIRJE@OPLEHT.EE.

JÄRJEST ROHKEM ON LAPSI JA NOORI, KEL ELUPINGED KÄIVAD ÜLE JÕU JA MEELEOLULANGUSEST KASVAB VÄLJA DEPRESSIOON. SEE HÄIRE TABAB KOGUNISTI VIIENDIKKU TEISMELISTEST. KUIDAS DEPRESSIOONIS LASTEGA KOOLITUNNIS TOIME TULLA? KAS ÕPETAJA SAAB PARANEMISELE KAASA AIDATA? DEPRESSIOONI TAGAMAID JA SOOVITUSI ÕPETAJAILE JAGAS INTERVJUUS ÕPETAJATE LEHELE TARTU ÜLIKOOLI KOOLIPSÜHHOLOOGIA LEKTOR **ASTRA SCHULTS.**

SIRJE PÄRISMAA

Viimasel ajal on eri koolide õpetajailt kuulda sarnast kurtmist: nii palju depressioonis lapsi pole varem olnud. „Minu seitsmenda klassi 24 õpilasest lausa kolmel on diagnoositud depressioon, kusjuures põhjused on erinevad," kirjeldab üks kogenud õpetaja, kes seni on oma tööga hästi hakkama saanud, kuid nüüd tunneb, et vajab nõu. Mis on lahti?

Viimasel ajal diagnoositakse depressiooni rohkem ilmselt seepärast, et oskame varasemast paremini märgata ja lapsi suunatakse arsti juurde rohkem. Kui diagnoos pandud, avaneb võimalus saada ravi, ja see on hea.

Õpetaja jaoks on oluline teada, et erinevalt täiskasvanutest, kel depressioon avaldub kurvameelsusena, võib lapse- ja noorukieas selle haiguse sümptomiteks olla hoopis ärritatavus, huvipuudus, madal energiatase. Seepärast ei pruugi me depressiooni lastel kohe ära tunda.

Depressioonil on erinevaid põhjusi ja see võib kaasneda ka mõne teise diagnoosiga. Näiteks ärevushäirete, söömishäiretega. Või käia kaasas õpiraskustega, sest kui ikka pidevalt tajud, et ei saa hakkama, tunned end väärtusetuna.

Depressioon võib olla tingitud keskkonnast ja kodustest suhetest – näiteks kui lapsel on kodus konfliktid, pole küllalt tuge või ei tunneta ta suhteid piisavalt soojade ja lähedastena. Keerulised segased suhted ja kõiksugused kaotused süvendavad depressiooni.

Depressioon võib ilmneda ka iseenesest – lapse elus on kõik hästi, aga ikkagi tekib. Seda nimetatakse endogeenseks ehk iseeneslikuks depressiooniks.

Lapseeas kogeb depressiooni umbes 2% ja teismeeas isegi 20% lastest. Seega võib 24 õpilasega klassis olla depressioon rohkem kui kolmel lapsel.

Mida peab õpetaja sellises olukorras arvestama?

Õpetaja ei pea ravima, vaid õpetama. Küll aga on oluline õpetades teada ja arvestada, et depressioon põhjustab kehas muutusi.

Lapsel pole tuju ja ta ärritub kergesti. See ei soodusta suhtlemist ega head läbisaamist, mistõttu suhted klassikaaslaste ja õpetajatega võivad minna äkitselt sassi. Kui nii on olnud pikemat aega, ei pruugi me seda tähele panna ega seostada muutust depressiooniga. Halvad suhted genereerivad aga depressiooni säilimist.

Põhjuste üle tasub mõtiskleda ka siis, kui seni on laps tundnud huvi paljude asjade vastu ja äkki muutunud apaatseks. Kas huvikaotus tuleb tüdinemisest, sest teismeikka jõudnule ei paku varasem enam pinget, või on see märk depressioonist?

Õpetaja ei pea hakkama lapses tingimata huvi tekitama, küll aga võiks ta konsulteerida tugispetsialistidega.

Depressiooniga kaasneb keskendumisvõime vähenemine. Kui see on napp, väheneb õppimisvõime. Vahel hakkavadki depressiooni esimese sümptomina silma kehvemaks läinud hinded. Muidugi võib see kokku langeda õppekava raskemaks muutumisega ja nii ei pruugi me seost haigusega märgata.

Depressioonis laps ei jaksa tunnis enam kuulata, ülesannet lõpuni lahendada, tegeleb kõrvaliste asjadega ja ärritub, kui õpetaja juhib sellele tähelepanu. Võime seda pidada hoopis käitumisprobleemiks.

Õpetaja peab arvestama ka sellega, et depressioonis lapse keskendumise aeg on lühem, seega jaksab ta vähem süvitsi minna ja edukalt õppida. Laps väsib, kodused ülesanded võivad jääda pooleli või tegemata. Kui keskendumisvõime on halvem, on ka info töötlemise võime pinnapealsem ja sellisel ajal õpitu on hiljem kehvemini kasutatav, tekivad aines lüngad. Õpetaja võiks sel perioodil õpitut hiljem üle õpetada ja meelde tuletada.

Kui palju tohib õpetaja õpilasele selgitada temas toimunud muutusi, et laps iseennast paremini mõistaks?

Piir tuleneb kahest asjast. Esiteks sellest, millised on õpetaja teadmised haigusest. Mõnel õpetajal on need väga põhjalikud ja päevakohased. Teiseks tuleneb see sellest, milline on isiklik suhe õpilasega. Kui see on olnud usalduslik ja õpilane tahab end avada, tuleb õpetaja selgitus vaid kasuks.

Neljasilmavestluse raske koht on, et depressioonis laps keskendub enamasti negatiivsele. Positiivset on tal väga raske meenutada. Õpetaja saab osutada sellele, mis lapsel hästi välja tuleb, ja niiviisi püüda tema väärtusetunnet tõsta. Mõttemustrite muutumisel on haigusest ülesaamisel tähtis osa. Seepärast tuleb iga päev osutada asjadele, mis tulevad lapsel väga hästi välja.

Õpetajad kuulevad mõne õpilase suust paraku sedagi, et ei taha enam elada.

See on tõsine avaldus ja õpetaja peab mõtlema, kuidas sellele reageerida. Meie koolides on olnud juhtumeid, kus õpilane sooritabki enesetapu.

Ütlus, et enesetapust rääkija ei tee ähvardust teoks, ei pea paraku paika. Enamik neist, kes on teoni jõudnud, on sellest varem rääkinud.

Õpetajal võib olla raske adekvaatselt reageerida. Kuigi see võib heidutada, on kõige olulisem säilitada rahu. Paanikasse ei tohi minna. Kui ei tea, mida peale hakata, on hädatarvilik konsulteerida kellegagi, kes teab teemast rohkem ja oskab anda juhendeid.

Psühholoogidel on kontrollküsimustik, et teha kindlaks, kas enesetapujutt on vaid mõtte tasandil või kaalubki ähvardaja selle teoks tegemist. Aga psühholoog ei pruugi seda kuulda õpilase suust. Seepärast on hea, kui õpilasel on keegi, kellega ta saab vabalt rääkida.

Õpetaja ei pruugi teadagi, et laps põeb depressiooni, ja peab seda hoopis tujukuseks. Kuidas ikkagi vahet teha?

Päris kindlat näitajat ei ole ja õpetaja ei peagi vahet tegema, ta pole arst. Aga on mitmeid asju, mida saab klassis märgata: keskendumisraskused, mälu halvenemine, huvi kaotus, apaatsus, varasemast kehvemad hinded. Kui need asjad on koos, võiks õpetajal tulla pähe, et midagi on lahti.

Õpetaja võiks vaadata, kas tal õnnestub õpetamistegevusi muuta, et soodustada õppimist, korrigeerida õpetamiseks kuluvat aega, et laps ei jääks teistest maha. Kui on teada, et lapsel ongi depressioon, ei suuda ta tõenäoliselt kaaslastega samas mahus kontrolltöid, eksameid teha. Vaja on individuaalset lähenemist. Õpetaja saab kõike seda korraldada.

Asja võib keerulisemaks muuta, kui õpetaja ütleb: õpilane manipuleerib minuga. Vahel üritabki mõni õpilane pugeda diagnoosi taha ja ütleb, et ei saa sellepärast õppida. Kuid manipuleerimine saab alguse sellest, et õpilasel on raske, ta ei saa hakkama ning üritab tekitada endale keskkonda, kus ta paremini hakkama saaks. Õpetaja võiks mõelda, mis on manipuleerimise põhjus.

Õpetaja saab seda enda huvides kasutada ja öelda näiteks: ma tean, et praegu väsid kergesti, seepärast saadki kodus teha ühe ülesande vähem kui teised, aga tee see korralikult ära.

Vaimuga seotu on vanema põlvkonna jaoks tabuteema, nooremate jaoks on pigem moodne sellest rääkida. Kas õpetaja peaks klassiga rääkima kaaslase haigusest?

See on delikaatne teema, mida ei võeta jutuks ilma vajaduseta. Vajadus võib olla see, kui õpetaja on sunnitud tegema erandeid õpetamises ning see hakkab kaaslastele silma. Aga klass võib olla ka mures, et kaaslane on hakanud varasemast teistmoodi käituma.

Esmalt peaks õpetaja endalt küsima, miks teemat klassiga käsitleda, ja vastavalt sellele valima fookuse – millest ja kui süvitsi rääkida. Igasuguse häire puhul on mõistlik rääkida pigem asjaoludest kui inimesest ja isiksuse omadustest, pigem teemat üldise ja kuivana käsitleda. Võib kutsuda ka spetsialisti rääkima.

Küll aga on mõistlik ennetada kuulujuttude levikut ja anda adekvaatset infot pigem varem kui hiljem.

Lastepsühhiaatreid on vähe, järjekorrad nende juurde pikad. Läheb kaua aega, enne kui laps arsti juurde jõuab.

Siin pole muud lahendust, kui et lastega tegelevaid psühhiaatreid on vaja juurde või tuleb saata nende juurde vähem lapsi. Mitte saata lapsi, kel vaja vaid paberit nõustamiskomisjonile sobiva õppevormi määramiseks.

Iseenesest on väga hea, et märgatakse ja suunatakse. Noorukieas ravimata jäänud depressioonil on suur tõenäosus hakata korduma. Kui probleemi on märgatud, depressioon diagnoositud ja seda ravitud, on suurem tõenäosus, et see ei kordu.

Kas õpetajad on hakanud paremini märkama? 2004. aasta uurimus viitab, et meie õpetajad on pigem ainele fookustatud ja võrreldes Norra kolleegidega teavad laste depressioonist vähe.

Vestlustes õpetajatega on kõrva jäänud, et õpetajad kurdavad jätkuvalt õppekava ülekoormatuse üle, mis osaliselt näitab, et fookus on aine äraõpetamisel. Teiseks muutuvad õpetajad järjest paremateks märkajateks seetõttu, et perioodi räägitakse-kirjutatakse mitmesugustest häiretest ja see teritab nende silma. Näiteks on olnud periood, kus õpiti ATH-d märkama. Äsja oli ja võib-olla veel praegugi kestab pervasiivsete häirete (autism, Aspergeri sündroom jt) periood. Kui ühel hetkel hakatakse rohkem rääkima depressioonist, muudab seegi õpetaja silma teravamaks.

Eesti õpetaja on haritud ja teab, kuidas käitub tavaline laps, aga ka seda, kuidas on käitumine aja jooksul muutunud. 20 aastat tagasi käitusid lapsed koolis teistmoodi kui praegu. Õpetaja märkab tekkivaid erisusi. Peaasi, et ta oskab nende põhjal järeldusi teha ja hakkab tegutsema. Kui märkamisele järgneb vaid isekeskis mõtete vahetamine, on sellest vähe kasu.

EKRAANITÕMMISED: WHO ESINDUS EESTIS

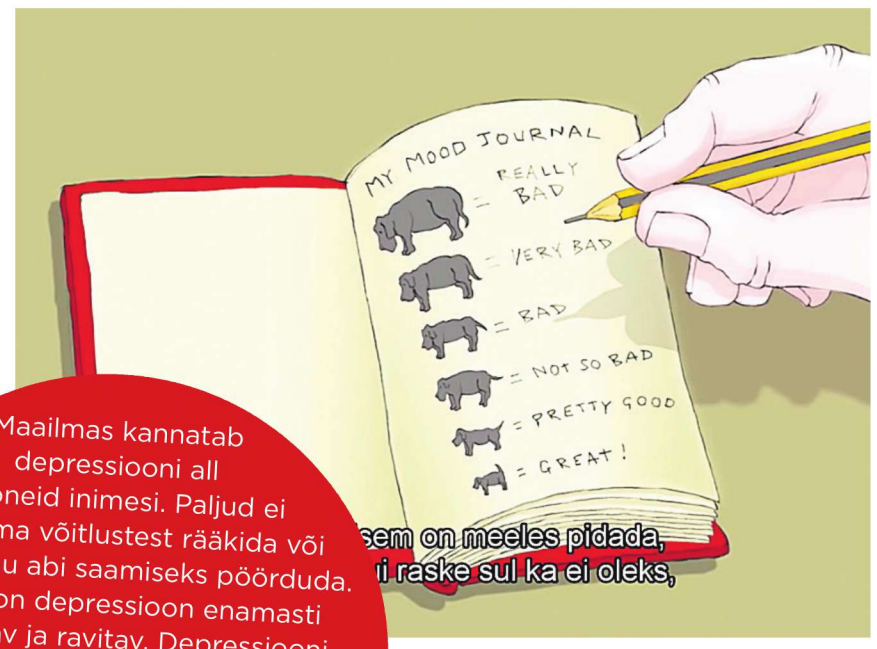

Maailmas kannatab depressiooni all miljoneid inimesi. Paljud ei julge oma võitlustest rääkida või ei tea, kuhu abi saamiseks pöörduda. Samas on depressioon enamasti ennetatav ja ravitav. Depressiooni teadvustamine ja abi otsimine on esmased ja kõige olulisemad sammud tervenemise suunas. Kirjanik ja kunstnik Matthew Johnstone räägib videoklipis, kuidas ta võitis „musta koera nimega Depressioon".

Eesti Eripedagoogide Liit

ootab kevadisse kutsetaotlemise vooru eripedagoogi kutse taotlejate avaldusi.

Dokumentide esitamise tähtaeg on **1. aprill 2018**.

Täpsema info kutse taotlemise kohta leiab aadressilt http://eripedaliit.ee.

PALMSE MÕIS

Palmse mõis kutsub lapsi kevadel põnevale programmile ja teatrisse!

Lisaks etendusele osalevad lapsed programmis, kus

- saavad teada, kuidas mõisas elati,
- saavad teada, milliseid mänge mängisid mõisalapsed ja talulapsed,
- saavad sõita ponivankris ja tutvuda mõisa loomadega,
- vermivad sepikojas õnnemündi,
- mängivad seikluslikke murumänge,
- peavad õunaaias piknikut,
- ja teevad veel palju muud põnevat.

Lastelavastus „Kaera Jaan ja kadunud lambad”

Lavastuse autor on **Ene-Maris Tali,** lavastaja **Ivo Eensalu** ja kunstnik **Tiina Alver.** Osades **Tarvo Krall, Nele-Liis Vaiksoo, Toomas Krall, Marius Pärn** jt. Etendused toimuvad **29., 30., 31. mail** ning **1., 4., 5., 6., 7., 8. juunil.**

Info ja tellimine **info@palmse.ee,** tel 5559 9977, **www.palmse.ee.**

ERR-i lasteveeb

LASTESAATED, UUDISED, MÄNGUD, VIKTORIINID JA PALJU MUUD PÕNEVAT

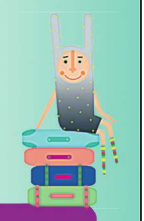

@raamatuklubi

LAPSED VESTLEVAD KIRJANIKEGA
KADRIORU JA TORUPILLI RAAMATUKOGUDES.
VAATA VIDEOID, VASTA KÜSIMUSTELE JA VÕIDA AUHINDU!
www.keskraamatukogu.ee/lasteleht

ERR Eesti Rahvusringhääling
Tallinna Keskraamatukogu
EESTI KULTUURKAPITAL

PEDAGOOGIDE SOOVIL TRÜKIME JUURDE

ÕPPEMÄNGE KARPIDES.

H. Kivipõld-Verbitskas, K. Kunto „Kõnearenduslikud mängud ja materialiseeritud õppevahendid väikelastele”.

Kõigil soovijail on võimalus esitada tellimusi 16. märtsini. Samalaadsed minimängud töövihikutena saadaval pikema aja vältel.

Info ja tellimine www.vaikelastekool.ee, tellimine.vlk@gmail.com.

TARTU LASTEAED RUKKILILL

pakub tööd

- **rühmaõpetajale,**
- **lapsehoidjale** **(tähtajaline tööleping).**

Avaldus, CV ja kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide koopiad saata **16. märtsiks** e-aadressil turu.anu@raad.tartu.ee.

VILJANDI JAKOBSONI KOOL

võtab konkursi korras tööle

- **klassiõpetaja** **(lapsehoolduspuhkusel oleva töötaja asendaja, tööleasumine 2. aprillist),**
- **abiõpetaja** **(tööleasumine esimesel võimalusel).**

Kandidaatidele esitatavad nõuded:

- vastavus kvalifikatsiooninõuetele,
- heal tasemel suhtlemis- ja koostööoskus,
- avatus uuendustele.

Motivatsioonikiri (avaldus), CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiad saata hiljemalt **25. märtsiks** aadressil Viljandi Jakobsoni Kool, Riia mnt 91, 71009 Viljandi või e-aadressil tiit.kurvits@vjk.vil.ee.

Täiendav info tel 435 1840, 502 7496.

VINNI-PAJUSTI GÜMNAASIUM

vajab oma kollektiivi

- **õppejuhti** **(1,0)** **tööleasumisega augustist 2018,**
- **klassiõpetajat** **(1,0)** **tööleasumisega augustist 2018,**
- **põhikooli inglise keele õpetajat** **(1,0),**
- **gümnaasiumi inglise keele õpetajat** **(1,0).**

Pakume

- häid töötingimusi (omaette kabinet ja õpetaja tööruum),
- kabinetis vajalikke IT-vahendeid,
- täiendõppevõimalusi.

Sind ootavad

- abivalmis ja töökas kollektiiv,
- heatahtlikud õpilased,
- head sportimisvõimalused,
- hea bussiühendus linnaga.

Läheduses tervise- ja liikumiskeskus, spordihoone koos ujula ja jõusaaliga, kergliiklusteed, staadion, kauplus, lasteaed.

Avaldus, CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiad esitada hiljemalt **9. aprilliks** 2018 e-aadressil vpg@vpg.edu.ee.

Info telefonil 327 8080, 5625 2690.

ÕPETAJATE LEHT

Töökuulutused palume saata esmaspäeval kella kolmeks marju@opleht.ee.

Info tel 683 3110, 5564 6671.

Prima Vista kutsub unistama

Kirjandusfestival Prima Vista kuulutab välja omaloomingukonkursi „Tuleviku tu(u)led”, mis on seekord suunatud Tartu ja Lõuna-Eesti 15–20-aastastele noortele. Parimatest töödest valmib koostöös trükimuuseumiga raamat, mis on piiratud koguses saadaval ainult selleaastasel Prima Vistal. Esmaspäeval, 7. mail toimuv raamatuesitlus on sissejuhatus kogu festivalile.

Kirjutajad saavad valida viie teema vahel: „Heade mõtete kultuur”, „Ulmeline tulevik”, „Unustatud unistused”, „Unistuste Tartu” ja „Ajatud väärtused”, mis haakuvad nii Prima Vista tänavuse tunnusteemaga „Tulevikumuusika” kui ka Tartu pürgimisega Euroopa kultuuripealinnaks 2024. a.

Konkursi peakorraldaja Annika Marksoni sõnul võiksid autorid lühikesi (1–2 lk) vabalt valitud vormis tekste luues mõttel lennelda lasta ja kirjutada, kuidas meie maailm (lähi)tulevikus muutub, milliseid ohte ja samas võimalusi see kaasa toob, ning pakkuda välja ideid, kuidas nendes muutuvates oludes edukalt tegutseda või elutingimusi parendada.

Konkursi auhinnafond on soliidne. Peasponsor, käsitöökellade tegija AEGAON kingib parimale nais- ja meesautorile kauni käekella. Lisaks on võistlusele õla alla pannud Tartu linn, koomiksimeistrid AW-st, SÄKK Design, ajakiri Värske Rõhk, teater Vanemuine, Geenivaramu, Tagurpidi Maja, Tartu 2024 kultuuripealinna meeskond jt.

Konkursitöid oodatakse aadressil tulevikutuled@gmail.com 6. aprillini.

Viimane aeg taotleda pilliostu toetust

Veel viimast korda on avatud projekti „Igal lapsel oma pill” taotlusvoor pillide ostmiseks. Taotlusi saavad esitada koolid, muusikakoolid, lasteaiad, orkestrid, kultuurikeskused, muusikastuudiod jms kuni 20. märtsini.

Kolme aasta jooksul on pille ostetud enam kui 1,2 miljoni euro eest, toetust on saanud 325 õppeasutust ning lasteni jõudnud üle 1700 pilli. Kõige enam on ostetud kandleid, kitarre, trumme ja plaatpille väikestele lastele, viiuleid, saksofone, flööte jt. Toetatakse kõikide pillide soetamist, selliste pillide ostu, mille harrastamine kõrge hinna tõttu on vähenenud (fagott, oboe, metsasarv, Eesti lõõtspill, baritonsaksofon).

Kõik soovijad saavad pillide soetamist lastele toetada Hooandja platvormi erilehel www.pill.hooandja.ee . Praeguseks on annetusi kogunenud üle 33 000 euro ja toetatud on 21 projekti. Toetusnumbrile 900 5505 helistades annetad 5 eurot. Toetuspileteid saab osta ka Piletilevis ja Piletimaailmas.

Heade annetajate abiga oleme kogunud üle 60 000 euro.

Toetuse saajate tagasiside põhjal saab öelda, et projekt on väga vajalik ja selle panuseta ei oleks olnud võimalik neid pille soetada.

Rohkem infot www.ev100.ee/igal-lapsel-oma-pill.

„Tere, kevad” kutsub taas!

Juba enam kui 20 aastat oleme koos kevadet otsinud ning oma leidusid ja tegemisi ka teistega jaganud. Soovime seda teha ka sel aastal. Osalema on oodatud lasteaedade vanemate rühmade lapsed ning 1.–9. klassi õpilased koos õpetajate ja vanematega. Kevade otsimine kestab mai lõpuni.

„Tere, kevade” eesmärk on hoida sidet loodusega ning õpetada lapsi märkama looduses toimuvaid muutusi. Lapsed õpivad tundma looma- ja taimeliike: vaadeldakse 36 Eestis tavalise looma- ja taimeliigi ilmumist kevadisse loodusesse. Kevadekuulutajateks on valitud esimesena õitsema hakkavad taimed (nt sinilill, paiseleht), saabuvad rändlinnud (nt põldlõoke, kuldnokk), esimestena ärkavad liblikad (koerliblikas ja lapsuliblikas) ning kahepaiksed (rohukonn), esimesed seened (kevadkogrits). Lapsed sisestavad nende ilmumise kuupäeva kevadvaatluste kodulehel asuva lihtsa vormi kaudu andmebaasi ning kevade saabumist üle Eesti saavad veebis jälgida nii osalejad kui ka kõik teised huvilised.

Lisaks loodusvaatlustele saavad kõik osalejad veebi panna oma joonistusi kevadekuulutajatest ja kevadluuletusi, toimub kevadfotode konkurss. Lisategevused annavad võimaluse lõimida loodusvaatlusi eri õppeainetega. Jätkub loodusviktoriin kahes vanuserühmas, kus lapsed on nii küsijate kui ka vastajate rollis.

Projekti töökeel on eesti keel, kuid olulised juhendmaterjalid on veebis ka vene keeles.

Registreerimine, lisainfo kevadvaatluste ja muude tegevuste kohta aadressil https://terekevad.ee või e-posti vahendusel kevad.org@irc.ee.

REITING

Täiskasvanute koolitaja koolitus

11.05–21.09 Tartus

29.05–28.09 Tallinnas

www.reiting.ee | 652 5982 | koolitus@reiting.ee

reiting

www.koolidevarustus.ee
VAJALIK KOOLIDELE JA LASTEAEDADELE

KOOLIBRI

KIRJASTUS KOOLIBRI

pakub tööd

sotsiaalainete toimetajale.

Tööülesanded:
- inimese- ja ühiskonnaõpetuse õppekirjanduse sisuline toimetamine,
- inimese- ja ühiskonnaõpetuse e-õpikute stsenaariumite kirjutamine,
- aimekirjanduse tõlgete toimetamine.

Nõudmised kandidaadile:
- sotsiaalainete õpetaja kvalifikatsioon või kõrgharidus ühel sotsiaalainete valdkonna erialal,
- vähemalt viieaastane õpetajatöö kogemus,
- toimetamistöö aluste tundmine ja mõningane kogemus,
- väga hea eesti keele oskus,
- hea inglise või mõne teise võõrkeele oskus,
- loomingulisus,
- täpsus ja põhjalikkus,
- aja planeerimise oskus,
- pingetaluvus,
- koostööoskus.

Koolibri pakub:
- meeldivat töökeskkonda ühes Eesti suuremas kirjastuses,
- võimalust mõjutada tuhandete õpilaste sotsiaalse toimetuleku oskusi,
- rutiinivabadust,
- võimalust külastada maailma suurimaid raamatumesse,
- konkurentsivõimelist töötasu.

Kandideerimiseks palume esitada CV **22. märtsiks** e-aadressil kadri.rahusaar@koolibri.ee.

TARTU LASTEAED HELLIK

pakub tööd

logopeedile

(1,0 kohta) tööleasumisega esimesel võimalusel.

Avaldus, CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiad saata e-aadressil hellik@raad.tartu.ee või Aardla 138, Tartu linn.

Lisainfo tel 503 4316.

TALLINNA 21. KOOL

ootab uuest õppeaastast 2018/2019. oma meeskonda

- **matemaatika-õpetajat,**
- **inglise keele õpetajat,**
- **tehnoloogia-õpetuse õpetajat** **(osalise koormusega),**
- **eripedagoogi-logopeedi.**

Palume esitada avaldus ja CV koos erialast haridust tõendava dokumendiga **20. märtsiks** e-posti aadressil info@21k.ee.

Lisainfo Meelis Kond, direktor, tel 648 5448 või meelis.kond@21k.ee.

KOOLIBRI

KIRJASTUS KOOLIBRI

pakub tööd

loodusainete digitoimetajale.

Tööülesanded:
- II ja III kooliastme loodusainete e-õpikute stsenaariumite kirjutamine,
- II ja III kooliastme loodusainete e-õpikute loomine.

Nõudmised kandidaadile:
- loodusainete õpetaja kvalifikatsioon,
- vähemalt viieaastane õpetajatöö kogemus,
- hea arvutioskus, kasuks tuleb küljendusprogrammide ja algtasemel programmeerimiskeele tundmine,
- loomingulisus,
- täpsus ja põhjalikkus,
- pingetaluvus,
- koostööoskus.

Koolibri pakub:
- meeldivat töökeskkonda,
- võimalust end teostada uue õpikuformaadi lansseerimisel,
- konkurentsivõimelist töötasu.

Kandideerimiseks palume esitada CV **22. märtsiks** e-aadressil kadri.rahusaar@koolibri.ee.

Väike ja innovaatiline

OJA KOOL VILJANDIS

kutsub sügiseks oma kooliperre ärksat ja pühendunud

õpetajat 1. klassile.

Palume saata CV, motivatsioonikiri ja haridust tõendavate dokumentide koopiad **22. märtsiks** info@ojakool.ee.

Lisainfo www.ojakool.ee.

RÜG

RAPLA ÜHISGÜMNAASIUM

võtab tööle konkursi korras

õppealajuhataja

(1,0 ametikohta).

Nõudmised kandidaadile:
- vastab haridus- ja teadusministri 29. augusti 2013. a määruses nr 30 „Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded" § 2 lõikes 2 sätestatud õppealajuhataja kvalifikatsiooninõuetele,
- omab juhtimiskogemust ja on valmis meeskonnatööks,
- on täpne, aus ja kohusetundlik,
- orienteerub seadusandluses, omab ülevaadet koolis vajalikust dokumentatsioonist ja on võimeline juhtima õppekava arendamist,
- on avatud uuele õpikäsitusele,
- oskab seada eesmärke oma töös ja on valmis iseseisvalt vastu võtma otsuseid.

Pakume
- sõbralikku kollektiivi,
- arenemisvõimalusi ja eneseteostust,
- huvitavaid kogemusi muutuva kooli käivitamisel,
- konkurentsivõimelist töötasu.

Kandideerimiseks esitada eluloo-kirjeldus, kvalifikatsiooninõuetele vastavust tõendavad dokumendid ja motiveeritud avaldus hiljemalt **1. aprilliks 2018** aadressil ryg@ryg.edu.ee.

Tööleasumine esimesel võimalusel.

Kontaktisik Tõnis Blank, direktori kohusetäitja direktor@ryg.edu.ee, tel 489 8880, 506 1322.

Kuue rühmaga TALLINNA SIKUPILLI LASTEAED

pakub tööd

lasteaiaõpetajale

5–6-aastaste laste rühmas koormusega 1,0.

Tööleasumine kohe.

CV saata e-aadressil sikupilli@la.tln.edu.ee või aadressil Kivimurru 3, 11411 Tallinn.

Lisainfo telefonil 621 5433.

TÕSTAMAA KESKKOOL

võtab alates 1. aprillist konkursi korras tööle

kehalise kasvatuse õpetaja (1,0).

Sooviavaldus, CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiad saata **20. märtsiks** toomas.mitt@tostamaa.ee.

VÕRU VALLA PUIGA LASTEAED SIILIKE JA PARKSEPA LASTEAED

võtavad konkursi korras tööle

logopeedi

(0,6 Puiga LA + 0,4 Parksepa LA, tähtajatu tööleping).

Töö kirjeldus:
- tugiteenust vajavate laste väljaselgitamine,
- kõneravitundide ettevalmistamine ja läbiviimine,
- õpetajate ja lastevanemate nõustamine,
- erialase dokumentatsiooni täitmine.

Sobivalt kandidaadilt ootame
- vastavust kvalifikatsiooninõuetele,
- oskust mõista ja suunata laste arengut,
- head koostööd ja suhtlemisoskust.

Sooviavaldus, CV ja kvalifikatsiooninõuetele vastavust tõendavate dokumentide koopiad palume saata **12. märtsiks** e-aadressil lasteaed.siilike@gmail.com ja parlasteaed@gmail.com või postiaadressil Andsumäe 4, Puiga küla, 65502 Võru vald ja Kesk 9, Parksepa, 65509 Võru vald.

Info telefonil 5302 0233, Puiga lasteaed ja 526 1943, Parksepa lasteaed.

KOSE GÜMNAASIUM

kuulutab välja konkursi järgmistele ametikohtadele

- **eripedagoog** **(1,0),**
- **psühholoog,** **(1,0).**

Tööleasumise aeg esimesel võimalusel.

- **põhikooli ja gümnaasiumi** **inglise keele õpetaja** **(1,0),**
- **põhikooli ja gümnaasiumi** **eesti keele ja kirjanduse õpetaja** **(1,0),**

Tööleasumise aeg on 22. augustil 2018.

Nõutav:
- vastavus HTM-i määrusele nr 30, 29.08.2013 „Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded" § 3,
- kehtiv tervisetõend.

Avaldus, CV ja kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide koopiad saata **21. märtsiks** aadressil Pikk 12, Kose alevik, Kose vald, 75101 Harjumaa või e-aadressil kool@kose.edu.ee.

Info telefonil 5569 4365, 603 6181.

KOHILA GÜMNAASIUM

võtab alates 1. septembrist tööle

- **eripedagoogi** **(1,0 kohta).**

Ootame oma meeskonda pedagoogi, kellel on erialane magistrikraad eripedagoogikas ning alusteadmised logopeediast. Eripedagoogi tööülesanded on õpilaste hariduslike erivajaduste väljaselgitamine, õpilaste vajadustest lähtuvate eri tasemel õppekavade ja õppematerjalide koostamine ning nende alusel õpetamine nii rühmas kui ka individuaalselt, samuti kolleegide ja lapsevanemate nõustamine lapse arengu toetamisel.

- **klassiõpetaja** **asendaja õpetaja lapsepuhkusel viibimise ajaks (1,0 kohta).**

Eelistatud on inglise keele õpetaja lisaeriala või ettevalmistust omav kandidaat.

Avaldus, CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiad saata hiljemalt **9. aprilliks** aadressil Kooli 1, 79805 Kohila või e-aadressil neeme.lumi@kohila.edu.ee.

Info telefonil 5342 2311.

Seoses õpilaste arvu suurenemisega vajab

TARTU VEERIKU KOOL

uuest õppeaastast oma sõbralikku ja uuendusmeelsesse kollektiivi

- **klassiõpetajat** **(1,0),**
- **matemaatika-õpetajat** **(1,0),**
- **inglise keele õpetajat** **(1,0, asenduskoht),**
- **õppejuhti** **(1,0),**
- **haridus-tehnoloogi** **(0,5).**

Avaldus, CV ja haridust tõendavate dokumentide koopiad palun saata **25. märtsiks** e-kirjaga ruth.ahven@raad.tartu.ee.

Täiendav info telefonil 746 1752.

ÕNNITLEME

80
Eda Ispravnõi
Laiuse Jaan Poska põhikooli kauaaegne õpetaja

75
Leida Ots
Tallinna Männiku lasteaia endine kauaaegne majandusjuhataja

70
Ene Pärsim
Laiuse Jaan Poska põhikooli õpetaja

65
Anne Jürgens
Oskar Lutsu Palamuse gümnaasiumi majandusjuhataja

Õie Säälik
C. R. Jakobsoni nimelise Torma põhikooli Linnutaja hoone majandusjuhataja

55
Sirje Peterson
Räpina ühisgümnaasiumi logopeed

50
Katrin Talu
Rapla ühisgümnaasiumi õpetaja

KADRINA KESKKOOL

pakub tööd

klassiõpetajale.

Kui sulle meeldib töö lastega ja otsid sõbralikku, avatud ning paindlikku töökeskkonda, tule kandideerima 1. klassi õpetaja ametikohale.

Tööleasumise aeg on 2. aprillil 2018.

Avaldus konkursil osalemiseks, CV ja koopiad haridust tõendavatest dokumentidest esitada **20. märtsiks** e-aadressil hannely@kadrina.edu.ee.

Omalt poolt pakume:
- korralikku palka,
- arenguvõimalusi,
- huvitavat tööd, mille nimel oma energiat panustada ja ideid ellu viia.

Täiendav info 509 4734, direktor Arvo Pani.

Luunja vallavalitsus kuulutab välja konkursi

LUUNJA KESKKOOLI direktori vaba ametikoha täitmiseks.

Kandidaadile esitatavad nõuded on kehtestatud haridus- ja teadusministri 29. augusti 2013. a määrusega nr 30.

Peamised tööülesanded:
- Luunja Keskkooli tegevuse juhtimine,
- kõikide kooliastmete arendamine.

Sobival kandidaadil on lisaks otsustus- ja vastutusvõimele
- juhtimiskogemus ja hea meeskonnatöö oskus,
- väga hea suhtlemis- ja väljendusoskus,
- algatusvõime ja hea eestvedamise suutlikkus,
- tahe ja oskus arvestada kogukonna vajadusi ja ootusi, teha tulemuslikku koostööd kõikide osapooltega,
- vähemalt ühe võõrkeele oskus.

Omalt poolt pakume
- eneseteostust kooli arendamisel ja selleks vajalikke vahendeid,
- enesetäiendamise võimalusi,
- konkurentsivõimelist töötasu.

Tööleasumise aeg on poolte kokkuleppel, kuid mitte hiljem kui 1. augustil 2018.

Kandideerimiseks esitada hiljemalt **2. aprilliks**
- avaldus,
- elulookirjeldus, sh haridus- ja teenistuskäik,
- ametikohale esitatud nõuetele vastavust tõendavate dokumentide koopiad,
- tulevikuvaade Luunja koolist (üks A4),
- muud dokumendid, mida kandidaat peab asjasse puutuvaks.

Dokumendid esitada Luunja vallavalitsusele märgusõnaga „Koolijuht" e-aadressil luunjavv@luunja.ee.

Lisainfo tel 741 7234 ja 5661 2583, Kadi Saarso, haridusnõunik.

Miks ma enam õppida ei tahtnud?

KUI LAPS EMA KÄEKÕRVAL 1. SEPTEMBRIL KOOLI LÄHEB, ON TEMA SÜDA TULVIL PÕNEVUST JA TAHET. ENAMIK LAPSI SOOVIB SAADA TARGAKS, ENT HILISEMAL KOOLIAJAL VÕIB TAHE LÜÜA VANKUMA. MIKS?

KAIRI OJA
vabakutseline ajakirjanik

Stsenarist ja autor, omal ajal tervelt neliteist aastat Viljandi maakonnalehes Sakala toimetajana töötanud **Gert Kiiler** (43) on tänaseks kätt proovinud nii ajakirjaniku kui ka stsenaristina ning teda tuntakse ennekõike kui ETV mitme saatesarja, teiste seas „ENSV" seriaali loojat.

VASTU OMAENESE LOOMUSELE

Kuid eneseotsinguid on jagunud ka Gerdi ellu. „Nõukogude aja lõpus, 1990. aasta sügisel, tehti esimest korda meie, toonases Viljandi 4. keskkoolis kolme tavaklassi asemele kaks klassi: humanitaar- ja reaalklass," alustab Gert. „Kuna humanitaarklassi oli suur tung, said sinna ainult nelja-viielised – poisse vaid kuus. Reaalklassi jäi ruumi ja mina oma kuue kolmega pidin sinna minema, kui tahtsin keskkooli pääseda," jätkab ta ajamatka. Esimese aasta pidas Gert kuidagi vastu, aga siis läks kõik allamäge. „Ma ei tea ju reaalainetest midagi," konstateerib mees tagantjärele. „Selle ajaga, kui ma jõudsin ülesandega poole peale, oli „tarkuritel" juba kõik lahendatud," jätkab ta.

Nii kukkus Gert 11. klassis mängust välja, sest poolaasta peale oli tal ühtekokku seitse kahte. „Ma olin siis punkar ka ja oma aja mu noorest elust võttis Eesti vabanemise ajajärk. Ega muu mind suurt kõnetanud," muigab Gert.

Aasta hiljem läks ta koos sõbraga, kes samuti koolist välja kukkus, õhtukeskkooli. Seal seletati kõike lihtsalt ja arusaadavalt.

„Olime oma klassi parimad – need, kes käisid tahvli ees vastamas," muigab mees taas ega püüagi seda varjata. „Viied vist päris polnud, aga neljad küll – nii füüsika, matemaatika, keemia kui ka bioloogia. Kusjuures täitsa isuga lahendasin ülesandeid, kui aru sain, mida tahetakse ja kuidas teha," tõdeb ta nüüd.

ÕPPIMISEL POLNUD TEAB MIS KAALU

Tagantjärele vaadates varjutas Gerdi hinnangul õppimisisu kõik Eesti taasiseseisvumisega seotu. Oli õppimisest olulisemaid asju. „Ehk siis kool oli küll iseenesest tore koht, aga mingit mõtet, et peaks tulevase karjääri pärast õppima vmt, mul ei olnud."

Kõrgkooli oli tal siiski plaan minna. „See tundus elementaarne, kuigi ma polnud kindel, mida seal õppida. Selge see, et midagi humanitaarvallast," lisab ta. Gert tunnistab, et praegu on tal mõnevõrra kahju, et õppimine sattus üleminekuaega. „Oleksin nõukogude ajal kooli ära lõpetanud, oleks kindlasti rohkem õppinud, samuti siis, kui kogu keskkool oleks juba Eesti Vabariigi aega jäänud."

Gert näeb tagasi vaadates selgelt, et toonase motivatsioonilanguse põhjus oli asjaolu, et ta ei suutnud klassikaaslastega sammu pidada. „Ja keegi ei tahtnud mind ka edasi aidata. Polnud aega minusugustega tegelda, see tekitas trotsi. Niikuinii olin välimuse pärast pinnuks silmas," lausub ta.

Nii kujuneski välja, et koolist tekkinud pingeid maandas ta teiste punkidega õlut juues ja kontsertidel käies. „Lahendus tuli siis, kui õhtukoolis sain omas rütmis asju lahendada ja mind toetati. Aga õpihimuline inimene pole ma kunagi olnud ja kui keegi tahab mind praegu närvi ajada, siis piisab tal öelda „elukestev õpe" ja tulemus on käes," sõnab Gert talle omase muheda sarkasmiga.

SAATUS MÄNGIS ETTE UUE KAARDI

Ent saatusel oli Gerdile varuks hoopis midagi muud. Et keskkooli lõpetamine õhtukeskkoolis jäi aastajagu plaanitust hilisemaks, sattusid samal ajal olema Viljandi kultuurikolledži teatrikateedri vastuvõtukatsed. „Ma sain sinna kooli sisse. Oleksin aasta varem lõpetanud, ei tea, kuhu ma oleksin sattunud, ja elu oleks hoopis teisiti läinud," arutleb Gert. „Teatrikateedris õpitut olen aga saanud oma hilisemates töödes edukalt ära kasutada," lisab ta.

Mingeid soovitusi ei oska Gert oma kogemuse pinnalt kellelegi anda ja oma sõnul ei tohikski. Ka õppinud pole ta sellest enda arvates kuigivõrd. „Aga olen veendunud, et keskkool peaks olema kohustuslik ja suurim viga oli tollal tavalise keskkooliklassi jaotamine humanitaar- ja reaalsuunaks," lausub ta. „Suunad on iseenesest head, eelkõige neile, kes kavatsevad ülikooli edasi minna, aga kindlasti peab jääma ka võimalus n-ö tavaline keskharidus kätte saada. Sest keskharidus on minu jaoks midagi elementaarset, mis aitab inimeseks saada."

Gert muigab, kuidas tal oli naiivne lootus, et ei pea pärast kolledži lõpetamist enam kunagi midagi õppima – vähemalt reaalaineid mitte, aga nüüd tuleb 5. klassis õppiva tütre kõrvalt ikka sellega tegemist teha.

Gert näeb tagasi vaadates selgelt, et toonase motivatsioonilanguse põhjus oli asjaolu, et ta ei suutnud klassikaaslastega sammu pidada. „Ja keegi ei tahtnud mind ka edasi aidata. Polnud aega „minusugustega" tegeleda, see tekitas trotsi. Niikuinii olin välimuse pärast pinnuks silmas," lausub ta. FOTO: ERAKOGU

KOMMENTAAR:

Küsigem: „Millist mõju ma avaldan teistele?"

KRISTEL RANNAMEES
psühholoogiline nõustaja
(Sisemine Areng OÜ)

Eesti haridussüsteem on muutumas ja selle reformimise vajadusest on juba viimased kümme aastat juttu olnud. Tänapäeval on üha selgemalt näha, et ei ole võimalik enam mõõta kõiki õpilasi ühe mudeli alusel või neid suruda ühesugustesse raamidesse. See on vana paradigma, mis pärit nõukogudeaegsest väärtushinnangute süsteemist.

Nüüd on uued paradigmad ja kes nendest senini veel kuulda ei taha, need kogevad suurt vastandumist ja konfliktide kasvu inimsuhetes.

Uus paradigma on personaalne lähenemine ja arvestamine inimese isikupäraga. See on nüüdisaegse ja koostööle orienteeritud ühiskonna tunnus. Personaalne lähenemine on juurdunud äris, panganduses ja hakkab vaikselt jõudma ka meie koolisüsteemi. See tähendab, et tuleb märgata inimese isikupära, tema eelistusi, andekusi. Pakkuda rohkem kaasavat ja integreeritud kogemusõpet ning vähem kuiva õpikutarkust.

Eluaastad 7–18, mille veedame koolisüsteemis, on väga olulised isiksuse väljakujunemisel. Kas soovime, et meie õpilased oleks lõhutud hingedega robotid, keda on treenitud sobituma kitsastesse raamidesse? Või soovime kaasa aidata õpilaste loova mõtlemisvõime arendamisele ja tõsta nende usku oma võimekusse?

Öeldakse, et lastel on loomupärane motivatsioon uurida maailma, seda tundma õppida ja areneda. Aga seda vaid juhul, kui nad tunnevad, et on kaasatud ja neile on antud oluline roll õpiprotsessis. Kui nad aga tajuvad sundust, siis on neil samasugune loomuomane soov sundusele vastanduda, et säilitada oma mina-tunnetus.

> **UUS PARADIGMA ON PERSONAALNE LÄHENEMINE JA ARVESTAMINE INIMESE ISIKUPÄRAGA. SEE ON NÜÜDISAEGSE JA KOOSTÖÖLE ORIENTEERITUD ÜHISKONNA TUNNUS.**

Psühholoogina tuleb mul sageli kohtuda inimestega, kes kirjeldavad, kuidas ühe õpetaja kriitiline märkus lapsepõlves kustutas kogu motivatsiooni mõnd ainet omandada. Ja see ei tähenda, et lapsel poleks olnud selle aine omandamiseks eeldusi. Lihtsalt õpetajaga ei tekkinud klappi. Õnneks kuulen vastukaaluks ka lugusid, kuidas teise õpetaja soe toetus ja soov näha ka kaugemale lapse taustsüsteemi, aitas õpilasel raskustest läbi tulla, motiveeris uuesti õppima ja lüngad likvideerima.

Seega küsigem endalt, millist mõju ma avaldan teistele enda ümber. Kas toetavat, julgustavat, inspireerivat või kritiseerivat ja eneseusku hävitavat?

ÕPETAJATE LEHT
Voorimehe 9, 10146 Tallinn. artikkel@opleht.ee. www.opleht.ee.
VÄLJAANDJA: SA Kultuurileht, Voorimehe 9, Tallinn.
VÄLJAANDMIST TOETAVAD:
Haridus- ja Teadusministeerium
Hasartmängumaksu Nõukogu

Peatoimetaja: HEIKI RAUDLA 683 3118, heiki@opleht.ee. **Üldinformatsioon, reklaam:** MARJU VEIKAT 683 3110, marju@opleht.ee.
Toimetajad: üldharidus – RAIVO JUURAK 683 3116, arvamus – HEIKI RAUDLA 683 3118, alusharidus, tugiharidus – TIINA VAPPER 683 3120, Tartu – SIRJE PÄRISMAA 5334 5004, Pärnu – ANNIKA POLDRE 511 6256.
Keeletoimetaja: PIRET KLAUS. **Korrektor:** ANNE LAUTER. **Kujundaja:** JAANUS KOOV.
TRÜKK: Printall AS, Peterburi tee 64a, 11415 Tallinn. Tellimise indeks 69783. **Levi:** Expresspost 617 7717.
Toimetuse kolleegium: Anneli Aab, Jakob Kübarsepp, Indrek Lillemägi, Tarmo Loodus, Sulev Oll, Iiris Oosalu, Margus Pedaste, Martin Saar, Märt Sults, Eda-Mai Tammiste, Margit Timakov, Tea Varrak, Allar Veelmaa, Kristi Vinter, Reemo Voltri.

Õpetajate Lehes avaldatud artiklid on autoriõigusega kaitstud teosed. Toimetus jätab endale õiguse vajadusel kaastöid lühendada. Toimetus ei tagasta kaastöid. Lehes ilmunud fotode ja kirjutiste reprodutseerimine, tõlkimine, edastamine ja teistes väljaannetes avaldamine ilma SA Kultuurileht loata on keelatud.
Lp autorid! Palun teatage meile e-posti teel oma aadress, arveldusarve number pangas ja isikukood.
Väljaanne kohustub honoreerima üksnes tellitud kaastöid. Sõnumeid toimetus ei honoreeri.

ISSN 1406-6319